

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Výsledky Revoluce 25. ledna, aneb očekávání
versus realita**

Případová studie káhirské ženy

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra Blízkovýchodních studií

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Blízkovýchodní studia

Diplomová práce

**Výsledky Revoluce 25. ledna
aneb očekávání versus realita**

Případová studie káhirské ženy

Klára Jedličková

Vedoucí práce:

Mgr. Veronika Sobotková Ph.D.

Katedra blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, červenec 2014

.....

Na tomto místě bych ráda upřímně poděkovala své vedoucí práce, paní doktorce Veronice Sobotkové, za její čas, připomínky a rady, které mi věnovala. Dále panu doktoru Křížkovi, za pomoc ve chvíli, kdy se zdálo, že celý výzkum je ohrožen.

Upřímně děkuji své nejdražší rodině a dobrým přátelům, na jejichž podporu se mohu vždy spolehnout.

V neposlední řadě pak ze srdce děkuji všem účastnicím výzkumu, které byly naprosto skvělé a bez jejichž spolupráce a otevřeného přístupu by doslova nebylo o čem psát.

OBSAH

1	ÚVOD	1
1.1	Egypt a Arabské jaro.....	1
1.2	Žena a Revoluce 25. ledna	3
1.3	Volba tématu.....	5
1.4	Metodologie.....	6
1.5	Členění práce.....	9
1.6	Jazyková poznámka.....	10
2	ŽENA A ARABSKÉ JARO V EGYPTĚ.....	11
2.1	Mubárakova éra: <i>Pragmatismus, rozpolcení, Dost!</i>	12
2.1.1	Žena za Mubáraka, reformy a mezinárodní hodnocení	14
2.1.2	Feministické NGOs za Husního Mubaraka.....	17
2.2	Žena a Revoluce 25. ledna, motivace a požadavky.....	20
2.2.1	Motivace a požadavky, aneb <i>politické změny, ekonomické změny, cenzura a gender</i>	22
2.2.2	Požadavky retrospektivní, <i>tahrírská utopie, egypt'anství, tahrírská nostalgie</i>	30
2.3	Žena a Revoluce 25 ledna, formy participace a očekávání	35
2.3.1	Kyberaktivismus v Egyptě.....	36
2.3.2	Revoluce a nová média, ženská online participace.....	38
2.3.3	Od monitoru na Tahrír, aneb fyzická účast na protestech..	43
3	POREVOLUČNÍ UDÁLOSTI, ANEB PO TAHRÍRU.....	49
3.1	Vítězný pátek a co dál?.....	50

3.1.1 Nejvyšší rada ozbrojených sil SCAF.....	51
3.1.2 Ženy.....	53
3.2 První demokratické volby a jejich výsledky.....	59
3.2.1 Voličky	61
3.2.2 Prezidentské volby.....	65
3.3 Druhá revoluce, nebo vojenský převrat?.....	70
4 ZÁVĚR	75
5 SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ	80
6 PŘÍLOHY.....	94
7 SEZNAM ZKRATEK.....	102
8 RESUMÉ	103

|

1 ÚVOD

1.1 Egypt a Arabské jaro

V červenci 2014 uplynulo již více, než tři a půl roku od doby, kdy světová média informovala o davových demonstracích probíhajících v Káhiře, Alexandrii a dalších centrech Egypta. Miliony protestujících, kteří se v lednu shromáždili ve větších i menších městech po celém Egyptě inspirováni děním v Tunisku a motivováni vědomím vlastní nespokojnosti s režimem Husního Mubáraka, volalo po svržení režimu.¹

Arabské jaro a jeho důsledky, byly po dlouhou dobu ve středu zájmu nejen médií a akademické obce, ale i široké veřejnosti. Definice samotného procesu, odborné analýzy spekulace a pokusy o dlouhodobé předpovědi týkající se následků „Arabského jara“ zahltily tradiční média, stejně jako internet.² Zájem veřejnosti o neklidnou situaci v regionu Blízkého východu a Severní Afriky nabyl na intenzitě po úspěších první *Jasmínové revoluce* a egyptská *Revoluce 25. ledna*, jejichž prvotní triumfy, jakoby předznamenaly cestu obou zemí k demokratizaci a liberalizaci. Tento pohled má oporu v samotném, dnes již zažitém, ale odborníky často diskutovaném termínu Arabské jaro, který, jak bývá uváděno, poprvé použil Marc Lynch (Lynch, 2011).³

V dnešní době téma samotného řetězce revolucí a demonstrací, které zachvátily v relativně krátké době některé ze zemí regionu, již není ve středu

¹ Protests in Egypt, as they happend. The Guardian online. Dostupné na: <http://www.theguardian.com/news/blog/2011/jan/28/egypt-protests-live-updates> , (30. 5 . 2014).

² Seznam vybraných více i méně odborných textů, pojednávajících o dané problematice, se zaměřením především na politický vývoj a sociální dopady lze nalézt například na stránkách: <http://pomeps.org/category/academic-works/arabuprisings/>. Jako ilustrativní příklady mohou být uvedeny některé z použitých studií, článků, které jsou využity v rámci této práce, například: (Tanoukhi-Mazrui 2011), (Khalil-Schwedler-Zartman- Eid 2011), (Ajami 2012), (Shenker 2011), (Hanafi 2012), (Amin 2013) a mnoho dalších.

³ Samotná definice Arabského jara je v euroatlantickém kulturním diskurzu často spojována s termínem „demokratizace“, „osvobození“, díky historickým událostem, se kterými byl pojem „jaro“ využit a na které ve své kritice odkazuje profesor Columbijské univerzity Joseph Mossad (Mossad, 2012).

zájmu (viz příloha č. 1).⁴ Tato skutečnost nicméně nebyla a není zárukou, či výsledkem definitivního (a úspěšného) ukončení procesu, který byl v letech 2010 a 2011 zahájen.

Od roku 2011 si Egypt, jedna z nejvýznamnějších zemí regionu, co do počtu obyvatel, rozlohy, politického a kulturního vlivu, prošel turbulentním vývojem, který v posledních květnových dnech roku 2014 vyvrcholil již druhými prezidentskými volbami ve dvou letech (Fick - Kaun, 2014). Kde lze hledat příčinu takových událostí a nestálosti politicko společenské scény?

V lednu roku 2011, inspirováni děním v Tunisku, egyptští aktivisté rozpoutali boj proti stávajícímu státnímu režimu, který byl v očích mnoha Egyptů symbolem korupce, nespravedlnosti, populismu, cenzury, inflace a vysoké nezaměstnanosti (Osman 2013).⁵

Dvacátý pátý leden, je považován za oficiální zahájení masových demonstrací v Káhiře a dalších významných centrech, které v únoru vyvrcholily politickým pádem prezidenta Husního Mubáraka, který po dobu tří dekád stál v čele Egyptské arabské republiky. Revoluce neznamena pouze politickou změnu, nýbrž také symbolické sblížení mnoha rozličných komunit, hnutí a politických stran, které se spojily v boji proti totalitnímu režimu. Náměstí Tahrír se stalo prostranstvím, kde se setkali představitelé mladé generace, členové aktivistických skupin typu Hnutí svobody a spravedlnosti, Hnutí mládeže 6. dubna⁶, Koalice revoluční mládeže, Egyptského hnutí za změnu (Kefája), spolu s představiteli Muslimského bratrstva, levicového hnutí Tagammu a saláfistických uskupení a vybraných politických stran (Shehata 2012, 118-119).

Relativně brzy po událostech ledna a února roku 2011 bylo evidentní, že egyptská společnost, sjednocená ve svém odporu proti Mubarakovi a režimu,

⁴ Statistiky o frekvenci vyhledávání termínu Arabské jaro v období 2011-2014 (viz příloha č. 1) Dostupné k danému tématu byly získány za využití Real Time Insight Finder Google. Dostupné na: <http://www.google.com/trends/explore#q=arab%20spring&cmpt=date>. (2.6. 2014)

⁵ lokace odkazu podle *Kindle Locations* 2154-2155.

⁶nebo pouze Hnutí 6. dubna

jehož personifikací se stal, není schopna ve své jednotě vytrvat dlouhodobě. Zájmy jednotlivých frakcí se rozcházely, parlamentní a prezidentské volby, stejně jako ústavodárný proces, byly provázeny řadou protestů a nepokojů, které mohly být předzvěstí budoucího dění. Co bylo příčinou těchto událostí? Nebyly realizovány požadavky, které demonstrující v průběhu ledna a února proklamovali? Nebyla přijata ústava? Neproběhly svobodné, demokratické volby?

Při bližším zkoumání je patrné, že ač výše zmíněné formální determinanty demokratizačního procesu byly uskutečněny, samotná komplexní povaha egyptské společnosti spíše brání stabilizaci situace a zpomaluje formování systému, jenž by naplňoval potřeby všech skupin. Jak uvádí například Osman Magued, jedním z výsledků Revoluce 25. ledna byla, paradoxně nespokojenost, a masivní, multidimenzionální polarizace společnosti (Magued, 2013).⁷

1.2 Žena a Revoluce 25. ledna

Otázka ženy a Arabského jara v Egyptě je hlavní tématickou linií celé této práce.

Ženská emancipace, ženská práva, genderová parita a role ženy v porevoluční společnosti patří mezi fenomény sledované po *Revoluci 25. ledna*. Mezinárodní organizace, regionální i nadnárodní NGOs, stejně jako odborníci zabývající se danou tematikou, publikovali od roku 2011 množství statistik, dokumentů, studií, které se věnují „ženské otázce“ a dopadu revolučního dění na tuto oblast, z nichž vybrané materiály budou v rámci práce použity. Články a reportáže o ženách, které se ukázaly být klíčovými hráči Arabského jara, ženách, které vyšly do ulic a „provedly“ revoluci a které bojovaly za svá práva, byly zveřejněny v mnoha

⁷ Pod multidimenzionální polarizací Magued zahrnuje formy společenské diverzifikace na úrovni ideologické, pro-proti revoluční, regionální, aj., které společně dohromady představují komplexní soubor ohrožující soudržnost egyptského obyvatelstva a národa.

mezinárodních denících a na zpravodajských serverech (Power 2011) .⁸ V očích širší veřejnosti se zdálo být velmi udivující, že egyptské, potažmo arabské ženy, se podílely na revolučním dění stejnou měrou, jako muži. Bezděčně jakoby ženská participace na demonstracích a následném politickém převratu, začala být nahlížena, jakožto projev prudké ženské emancipace. Objevila se nová, velká očekávání ohledně potencionální transformace statusu ženy v rámci společenských a politických struktur.⁹ Součástí diplomové práce je kapitola zahrnující monitoring stávající situace ženy v Egyptě a uvedení této dnešní reality do komparace s porevolučním očekáváním. V rámci práce bude na základě rozhovorů s respondentkami vyhodnoceno, jakým způsobem revoluci a porevoluční dění vnímala reprezentovaná skupina egyptských žen. Výsledky výzumu zodpoví základní výzkumné otázky, mezi které patří:

- *Jaké byly hlavní motivace žen pro jejich participaci na revolučních událostech?*
- *Byly jejich motivace a revoluční požadavky shodné s obecnými požadavky, či tíhly spíše k feministické agendě?*

⁸ Ilustrační články: The Guardian: *Women has emerged as Key players in the Arab spring*. Dostupné na: <http://www.theguardian.com/world/2011/apr/22/women-arab-spring> (5.4.2014) UPI: *Female protersters of the Arab Spring*. Dostupné na: http://www.upi.com/News_Photos/Features/Female-protesters-of-The-Arab-Spring/fp/4713/ (5.4.2014). The Economist: *Women and the Arab Awakening, Now is the time* <http://www.economist.com/node/21532256>, (8.6. 2014)

⁹ Otázka žeských práv a arabského jara byla diskutována globálně v rámci mezinárodních konferencí. Jako příklad mohou být uvedeny: *International conference on women and the Arab spring*. (30. 5. - 31. 5. 2013). Dostupné na: <https://www.facebook.com/pages/International-conference-on-women-and-the-Arab-spring/366603236765399?sk=info> (5.4. 2014); *Narating the Arab spring Conference*. (18. 2. – 20. 2. 2012), Cairo. Dostupné na: <https://www.facebook.com/events/286048348128075/> (5. 4. 2014); WIDE: *International Conference: "Women's Rights and Gender Equality amidst the 'Arab Spring'.* (27. 10. – 28. 10 2011), Brussel. Dostupné na: http://www.peacewomen.org/assets/file/Events/womens_rights_and_gender_equality_amidst_the_arab_springs_challenges_and_lessons_learnt_across_regions.pdf (5.4.2014).

- *Převážila u respondentek genderová identita, či spíše identita národní a občanská? Jinými slovy, vystupovaly ženy v revoluci primárně v roli žen, nebo v roli občanek (Egyptanek)?*
- *Jakou podobu měla participace respondentek na Revoluci 25. ledna?*
- *Jaký je obraz Tahríru a revolučních událostí, který si informantky uchovávají ve své paměti?*
- *Jaký je postoj respondentek k porevolučním událostem (účast na volbách, po-volební dění)?*
- *Jaký je postoj respondentek k „Druhé revoluci“?*

Diplomová práce je doplněna obrazovým materiálem, tabulkami a grafy týkajícími se zkoumané skupiny a fotografickým materiálem (viz část práce Přílohy).

1.3 Volba tématu

Hlavním důvodem pro volbu daného tématu diplomové práce, byl dlouhodobý zájem o problematiku Arabského jara a jeho průběhu v regionu, primárně pak v Egyptské arabské republice. Vývoj egyptské politicko-společenské porevoluční scény byl sledován prostřednictvím monitoringu vybraných médií¹⁰ a publikovaných akademických článků a studií.

Stěžejní roli při výběru tématu sehrál první studijní pobyt v Káhiře, který byl realizován v roce 2013. V této době nebyl prováděn samotný výzkum, nicméně pouhé pozorování a osobní setkání se s tehdejší egyptskou politickou a společenskou realitou bylo velmi nápomocné při utváření samotného konceptu práce. Ten se v průběhu následujících měsíců formoval do své finální podoby, se snahou zohlednit prudké politické změny, ke kterým v průběhu roku 2013 na egyptské politické scéně došlo a následný společenský dopad. V době

¹⁰ Z euroatlantického okruhu: *New York Times*, *BBC*, spíše levicový *The Guardian*, dále je využíváno zdrojů tiskové agentury Reuters. Z regionálních zpravodajských serverů: *Daily News Egypt*, *Egypt Independent*, pro doplnění a možnost komparace také státní deník *al-Ahrám*.

autorčina prvního pobytu byly také navázány počáteční kontakty s plánovanou zkoumanou skupinou.

Na základě prvních zkušeností s budoucím výzkumným terénem, byla vymezována první témata významná pro budoucí bádání. Celému procesu prospěla také přítomnost několika diskuzím o daném tématu a krátké rozhovory realizované při náhodných setkáních, které se autorce staly inspirací (nejsou však zahrnuty do samotného výzkumu). Na základě těchto faktorů bylo vymezeno více výzkumných „před-otázek“¹¹, které spolu byly vzájemně propojeny tak, aby společně mohly prezentovat komplexní obaraz Revoluce 25. ledna, jejího průběhu, jejích cílů a výsledků, to vše z pohledu úzké skupiny mladých káhirských žen, které na revoluci participovaly a které se staly autorčinou zkoumanou skupinou.¹²

1.4 Metodologie

Při zpracování této práce byly použity primární i sekundární prameny.

Primární pramen představuje vlastní, kvalitativní výzkum (Strauss-Corbinová, 1999: 10), který byl realizován v Káhiře začátkem roku 2014 (1. ledna - 8. února). Čas, strávený v lokalitě výzkumu, byl bohužel omezený, což bylo zapříčiněno rozličnými faktory a celkově negativně ovlivnilo průběh a výsledky výzkumu (především pak počet respondentů a realizovaných rozhovorů). Přes tuto nepříznivou skutečnost byl výzkum uskutečněn v takové míře, v jaké to bylo za daných okolností možné.

¹¹ Jaký je reálný dopad této prudké politické proměny? Jaká byla očekávání společnosti a do jaké míry byla naplněna? Jaké cíle a hodnoty byly primární motivací demonstrantů, kteří, bez ohledu na bezpečnostní situaci, perzekuce a obecně nepříznivé podmínky, vytrvali ve své snaze změnit tvář země? Jaké emoce vyvolává slovo „*thaura*“ (revoluce) dnes, tři roky po převratných událostech 25. ledna 2011 a následujících měsíců? Jsou Egypťané již schopni a ochotni zpětně evaluovat výsledky revoluce, pokud ano, jakým způsobem ji hodnotí a na základě jakých kritérií? Je Revoluce 25. ledna stále tématem diskutovaným ve veřejném prostoru. **Na základě těchto otázek byly později formulovány konkrétnější výzkumné otázky.**

¹² Každá z účastnic splňovala vymezené podmínky: věkové rozmezí 18-35 let, vysokoškolské studentky/čerstvé absolventky, káhirské rezidentky, účastnice Revoluce 25. ledna a minimálně jedněch z následujících voleb.

Respondentkami (viz příloha č. 3) byly káhirské rezidentky, spadající do věkové kategorie 18 – 35 let¹³, rozhovory probíhaly a veřejných místech (kavárny), na pracovištích, v univerzitním kampusu, konkrétně v lokalitách: centrum města (ulice Muhammad Mahmúd a Talát al-Harb) (1), Doqqi (2), Giza (3), Mohandesín (4), Zamalek (5) (viz příloha č. 2, mapa). Dva rozhovory byly realizovány online (skype).

. Veškerá data vycházející z výzkumu nesou informace o individuálním postoji dotazovaných osob k dané problematice. Snaha zprostředkovat v rámci diplomové práce, pokud možno reálný obraz osobního hodnocení a chápání zkušenosti z egyptské revoluce, byla důvodem pro výběr metody kvalitativní, konkrétně rozhovorů *face to face* (Patton 2002, 27). Příprava terénu pro výzkum proběhla již během předešlého pobytu v Káhiře, kdy byly navázány první kontakty s cílem využít *snow ball* metody při hledání kontaktů nových (Berg 2001, 33).

Výzkum byl částečně zkomplikován turbulentními událostmi léta roku 2013, jejichž výsledkem byl odchod několika potencionálních participantek do zahraničí, spolu s rodinami.¹⁴ Většina nových respondentek byla kontaktována na Káhirské univerzitě, na doporučení přátel a prostřednictvím sociálních sítí (facebooku).

S respondentkami byly vedeny rozhovory „*face to face*“ (Berg 2001, 67) na hranici semistrukturovaných a nestrukturovaných interview, kdy byla vymezena krátká osnova otázek, které byly kladeny všem participujícím osobám v různém pořadí, podle obsahu odpovědí a daných témat, která jimi byla otevřena.

¹³ Věková skupina byla vymezena na základě *The National Council for Youth in Egypt*, který definuje mládí jako období od 18-35 let. Dostupné na: <http://www.youthpolicy.org/factsheets/country/egypt/> (3.4. 2014).

¹⁴ Mocenská změna, která je současným egyptským představenstvem prezentována jakožto „naplnění vůle lidu“, měla za důsledek, kromě jiného, prudké vymezení se vůči skupině a aktivitám Muslimského bratrstva, dlouhodobé členství v MB a politická činnost se staly společensky nežádoucími, především v souvislosti se uvedením Muslimského bratrstva na seznam teroristických organizací.

Rozhovory se skládaly z otázek naplánovaných „*sheduled questions*“ a z neplánovaných sond „*unsheduled probes*“, které rozvíjely zajímavá témata nastíněná účastnicemi výzkumu (Berg 2001, 70-74). Do výzkumu byly zahrnuty také dva rozhovory provedené online, prostřednictvím Skype, rozhovory byly předjednány za pobytu v Káhiře, nicméně nemohly být realizovány na místě, z důvodů časových.¹⁵

Několik dalších rozhovorů, realizovaných také on-line, nebylo do výzkumu zahrnuto. Tato interview byla domlouvána až po odjezdu z Egypta a to prostřednictvím sociálních sítí. S informantkami tedy nedošlo k žádnému osobnímu kontaktu, při kterém byly všechny ostatní respondentky informovány o významu a tématu práce. Toto setkání považuje autorka za důležité, neboť jeho výsledkem je hlubší důvěra mezi účastníkem výzkumu a badatelem a také pochopení celé problematiky. Z toho důvodu tyto rozhovory nebyly vyhodnocovány, ani jinak použity v rámci této práce, ani jiné publikace. Veškeré rozhovory byly, oproti původímu plánu, vedeny v jazyce anglickém, který všechny respondentky ovládají na dobré úrovni. V případě nejasností bylo téma více rozvedeno s cílem vyhodnotit skutečný význam.

Pro oživení rozhovorů a získání dat odlišného typu, bylo v rámci rozhovorů respondentkám předloženo pět fotografií z roku 2011 (přílohy č. 10-15), zachycujících demonstrující aktivisty i detailní záběry revolučních hesel a symbolů, dotazované dívky měly možnost fotografie okomentovat, uvést minimálně 5 a maximálně 10 termínů (či krátkých frází), které jim snímky evokují. Cílem bylo získat představu o asociacích, které záznamy z demonstrací v současné době vyvolávají a pokusit se tak lépe a hlouběji porozumět problematice (Schwartz 1989, 127).

¹⁵ Skype rozhovory proběhly s respondentkami M a N, ke kontaktování informantek došlo ještě za pobytu v Káhiře, také byla realizována krátká informační setkání, vzájemné představení a osvětlení smotného projektu respondentkám. Samotné rozhovory pak byly realizovány on-line v předdomluvených termínech.

Výstupy z rozhovorů představují zásadní část diplomové práce, poznámky z rozhovorů byly přepisovány a kódovány ručně (Strauss-Corbinová, 1999: 51).

Vedle primárních zdrojů bylo čerpáno z publikací pojednávající o fenoménu „Arabského jara“, z této literatury může být jmenována například velmi přínosná publikace *Arab spring in Egypt: Revolutio and Beyond* editorů Baghata Koranyho a Rabab el-Mahdi publikovaná nakladetstvím AUC Press v roce 2012, či zajímavou monografii *The Invisible Arab, the promise ad peril of the Arab revolution* Marwana Bishara, ve které se autor pokouší osvětlit stav událostí, které vedly k arabskému povstání a jeho efekt. Zmíněna by měla být také frekventovaně využívaná sbírka esejí Adela Iskandera *Egypt in the Flux, essays on the unfinished revolution* a v neposlední řadě také monografie Galala Amina, emeritního profesora působícího při Americké univerzitě v Káhiře *Whatever happend to the egyptian Revolution?*

V práci bylo opakovaně využito taktéž údajů prezentovaných v rámci výzkumu Mansoor Moaddela. Jako zdroj informací byla využita také vybraná média (viz výše), statistické údaje zveřejněné OSN, Freedom House či Arab Media Report. Při stanovování metodologie práce a výzkumu bylo využito publikací od Michaela Q. Pattona *Research and Qualitative Methods, Základy kvalitativního výzkumu, postupy, techniky, zakotvené teorie* od A. Strausse a J. Corbinové, *Qalitative research methodes for the Social Sciences* B. Burga a dalších.

1.5 Členění práce

Tato práce není primárně zaměřena na deskripci historických událostí. Části práce, ve kterých je nedávné egyptské dění popisováno, je nutno chápat především jako cestu k utvoření komplexního obrazu a doplnění výsledků výzkumu.¹⁶

¹⁶ Většina kapitol má strukturu - základní uvedení do problematiky, tedy teoreticko-historickou a následná prezentace výsledků výzkumu.

Práce je rozdělena do dvou základních tematických celků.

První obsáhá kapitola nese název *Žena a Revoluce 25. ledna* a dále se dělí na užší celky – *Mubárakova éra; Žena a revoluce 25 ledna, motivace požadavky; Žena a Revoluce 25. ledna, formy participace a očekávání.*

V rámci této části práce je sledován vývoj genderové problematiky, otázky ženských práv a ženského zastoupení ve státních institucích v období vlády prezidenta Mubáraka až po Revoluci 25. ledna. Bude zde zodpovězeno několik základních výzkumných otázek, uvedených výše. Prostřednictvím výzkumu bude odhaleno, jakým způsobem je Revoluce vnímána samotnými respondentkami. Kapitola taktéž hodnotí, do jaké míry byl boj za ženská práva stěžejní motivací pro ženskou účast na revolučním dnění.

Druhá část práce, *Porevoluční události*, je pak věnována období od února 2011 až „druhou revoluci.“ Zde bude prostor věnován jednak účasti respondentek na porevolučních statebuildingových procesech, bude zhodnoceno, zda byla reflektována role žen v Revoluci 25. ledna při budování nového Egypta. *Byly ženy, které stály po boku mužů na Tahrírském náměstí, zapojeny do tohoto dění v dostatečné míře, či nikoliv? Jakým způsobem ženy nahlíží na porevoluční dění? Jakou formu měla jejich účast na demokratických procesech (volbách), jaké faktory je při jejich volbě ovlivňovaly? Jakým způsobem se respondentky staví k „druhé revoluci“?*

1.6 Jazyková poznámka

Při transkripci arabských termínů bylo vycházeno z přepisů slov a vlastních jmen, která využívá profesor Luboš Kropáček. Přepisy byly přizpůsobeny lokálnímu kontextu. V egyptské, hovorové formě arabského

jazyka, existují určité odlišnosti od pravidel moerní spisovné arabštiny. Ptří mezi ně například výslovnost ج , které není vyslovováno jako „dž“, nýbrž jako „g“. V některých případech samohláska „i“ je vyovována jako „e“, a další. Tyto odlišnosti jsou zohledněny i v rámci této práce.

Jména atorů, jejichž publikace byly využívány a jsou uvedeny v odkazech v textu, jsou ponechána v anglickém přepisu, neboť v této podobě jsou uvedena i v rejstříku literatury.¹⁷

2 ŽENA A ARABSKÉ JARO V EGYPTĚ

Tato kapitola je rozčleněna do několika částí, první z nich se věnuje ženě za éry Husního Mubáraka, normativnímu vymezení ženského statusu a realitě, jak ji v rámci rozhovorů prezentovaly některé respondentky. Budou představeny z výzkumu vygenerované pojmy, v první řadě specifické a použitelné pouze pro část účastnic výzkumu, dále kategorie univerzální, které jsou společné všem dotazovaným ženám. Krátký prostor je věnován také feministickým hnutím, z důvodu vytvoření uceleného obrazu ženy v rámci egyptské společensko-politické scény.

Nejpodstatnější částí výzkumu je poté část věnovaná ženám a jejich participaci na Revoluci 25. ledna. V rámci této podkapitoly je zkoumána forma ženské účasti na revoluci, dále jejich pro-revoluční motivace, revoluční očekávání. Jsou zde představeny základní kategorie vztahující se k otázkám: *Jaké byly hlavní důvody ženské participace na revolučním dění? Převážila genderová identita nad národní a ženy tak v revoluci bojovaly primárně za cíle vztahující se k jejich roli ve společnosti a ženským právům?* Lze, jak uvádí profesorka Badranová, genderovou rovnost považovat za jeden z univerzálních revolučních požadavků, spolu se sociální rovností a proměnou režimu? Informace prezentované v této kapitole vychází částečně z primárních dat, která byla

¹⁷ například جلال أمين , jehož přepis by, podle výše uvedených parametrů měl znít Galál Amín, je v textu práce uváděn jakožto Galal Amin, stejně, jako v seznamu literatury.

získána v rámci terénního výzkumu, dále byly použity sekundární zdroje, studie a odborné publikace zabývající se daným tématem, dalším zdrojem informací byla média a reporty prezentované vybranými NGOs.

2.1 Mubárakova éra: *Pragmatismus, rozpolcení, Dost!*

Z dat získaných v rámci terénního výzkumu vyplývá, že postoj respondentek k období vlády prezidenta Mubáraka je, v oblasti ženských práv specifický určitou mírou ambivalence. Relevantní pro tento výsledek jsou informace od respondentek, které měly o genderové problematice v daném období alespoň částečné povědomí. Z 15 dívek je to pouze 5, které byly schopny hovořit o tomto tématu.¹⁸

Specifické kategorie vygenerované z rozhovorů věnujících se tématu ženy v Mubárakově éře jsou *rozpolcenost a režimový pragmatismus*.

Kategorie *rozpolcenost* je charakterizována dvojznačným postojem respondentek k genderové politice Mubárakova establishmentu. Dívky kritizovaly zkorumpovanost, netransparentnost a pokrytectví režimu, stejně jako pouhou formální podporu ženských práv. Zároveň se ale všech pět respondentek při svém retrospektivním hodnocení pozitivně vyjádřilo o relativně vysoké míře osobní bezpečnosti a svobody v otázkách zahalování a sebe prezentace na veřejnosti, které pociťovaly za vlády Husního Mubáraka.¹⁹

„*Režimový pragmatismus*“ se váže k formálnímu a normativně definovanému statusu a postavení ženy, které bylo v rámci této kategorie uvedeno v komparaci s každodenní realitou. Proměny ve vztahu k ženě, nové zákony, či novelizace zákonů původních, které by bylo možné označit za úspěšné, jsou pak v tomto světle prezentovány jako projev

¹⁸ informantky E, I, K, M, N (viz příloha č. 3).

¹⁹ Kód sebe prezentace se váže k projevu ve veřejném prostoru, proklamaci ženskosti a své ženské identity, které respondentky považovaly za méně omezované za Mubárakova režimu v porovnání s režimem prezidenta Muhammada Mursiho. Tři z pěti respondentek se po revoluci rozhodly pro částečné zahalování.

politického pokrytectví. Režim, který formálně podporoval ženská práva a ženu, jakožto plnohodnotného člena společnosti, zároveň neprojevil intenzivnější snahy o reálný dopad přijatých rozhodnutí a úprav.²⁰ Podpora tak zůstala na úrovni pouze formální, její uplatnění v tradiční společnosti bylo patrné pouze minimálně. Respondentky se opakovaně negativně vyjadřovaly k populismu celého establishmentu, ve vztahu k ženám. Režim využíval reformy k umlčení feministických a lidskoprávních organizací,²¹ stejně, jako politických partnerů. Ženy měly své zastoupení v parlamentu a vládě. Ovšem většina žen zastávajících významné posty, byla propojena s NDP a jejich podpora ženských práv byla možná jen v rámci vymezených hranic, které neohrožovaly zájmy režimu.

„Co nám (ženám) v té době skutečně chybělo, nebyla vlastně ani tak procenta ve vládě, nebo potřebná legislativa, byl to hlavně někdo, kdo by dohlížel na to, aby se vše, co bylo stanoveno a přijato dodržovalo. Aby to nebyla jen kulisa pro Mubárakovo divadlo, ale realita.“²²

Jak tedy vyplývá z předchozích údajů, v otázce postavení ženy za Mubáraka nebyl postoj žen zcela jednoznačný.

Po všech subjektech participujících na výzkumu bylo také žádáno, aby vyjádřily svůj postoj k bývalému režimu i bez zaměření na určité téma. K této obecnější problematice se vyjádřily všechny respondentky. V tomto případě nebyl postoj typický dvojnázností, nýbrž naopak. Jednotný přístup respondentek a způsob, jakým se o předrevolučnímu dění vyjadřovaly, dal vzniknout jedné, obecné kategorii, která je společná všem účastnicím, bez ohledu na věkovou strukturu, či jiné faktory. Tato kategorie svým charakterem představuje jeden ze základních determinantů účasti respondentek na Revoluci 25. ledna a nese označení

²⁰ Data jsou uvedena následující pod-kapitole

²¹ Například Human Rights Watch: Egypt ensure Women's Equal Right to divorce. Dostupné na: <http://www.hrw.org/news/2004/11/28/egypt-ensure-womens-equal-right-divorce> (10. 6. 2014)

²² Rozhovor z K, Káhira-Talat al-Harb, 30.1. 2014.

„Dost!“²³ Kategorie byla konceptualizována na základě kódů vygenerovaných z rozhovorů s jednotlivými účastnicemi výzkumu, které ve vztahu k předrevolučnímu dění vyjařovaly pocit deziluze, překročení hranic únosnosti. Slovy I, šestadvacetileté studentky, politické aktivistky, členky, dnes již zakázaného, Hnutí 6. dubna:

„Všichni jsme toho měli dost - neomezená moc armády, obrovská cenzura a špatné přerozdělování zdrojů. V době, kdy jsem působila v charitě, viděla jsem jasně, že takhle společnost dál nemůže fungovat. Naprostá neschopnost zabezpečit lidem základní potřeby, zatímco někdo si kupuje vlastní helikoptéru...Když jsme se snažili zorganizovat na univerzitě besedu, předvolali si nás...Psali jsme články na svoje blogy a stránky Hnutí, ale měli jsme z toho spoustu problémů.“²⁴

Respondentky se vyjadřovaly k rozličným tématům od politického vedení státu a neúnosného protekcionismu v rámci politické scény, přes ekonomické nedostatky, elitářský společenský model, po sféru uměleckou, viz kapitola 2.2.1., věnovaná motivacím pro účast na revoluci.

2.1.1 Žena za Mubáraka, reformy a mezinárodní hodnocení

Postoj zkoumané skupiny žen k Mubárakovu režimu v otázce genderové problematiky byl prezentován na předchozích řádcích. V rámci této podkapitoly budou představena oficiální data udávaná mezinárodními organizacemi, která hodnotí úroveň zapojení ženy do politické a sociální sféry, a úroveň genderové parity v Egyptě. Prostor je věnován také vybraným reformám, které byly za prezidenta Mubáraka uskutečněny a jejichž reálný dopad respondentky zpochybňovaly.

²³ Označení kategorie bylo vytvořeno na základě velmi frekventovaného výskytu daného pojmu v rozhovorech. Pojem „Dost!“ byl poté využit při kódování a následně, po obsahovém vyhodnocení kódů i při kategorizaci. Termín zároveň nese zprávu o emocionálním rozpoložení respondentek při vyjadřování se k Mubárakově éře.

²⁴ Rozhovor s I, Káhira, Doqqi, Messaha Sq. ,1. 2. 2014.

Report UNICEF z roku 2007 uvádí jako velký egyptský úspěch za poslední tři dekády jeho přesunutí se do „*medium development group*“ v rámci hodnocení Human Development Index. Z reportu vyplývá, že jak v oblasti ekonoimické, tak i sociální došlo ke zlepšení životních podmínek a Egypt se tak stal 120. zemí ze 170 v úrovni indexu lidského rozvoje. Do této oblasti spadá i otázka ženské emancipace a ženských práv.²⁵ Pomalý posun ve zvyšování HDI byl patrný i v následujících letech, kdy Egypt dosáhl až na 112 místo v žebříčku středně rozvinutých států.²⁶ Přesto ale v oblasti postavení ženy ve společnosti zůstává „genderová propast“ v Egyptě zůstala relativně vysoká, při srovnání s Tuniskem shledáme, že je téměř dvojnásobná.²⁷ I tak lze, na základě dat prezentovaných v rámci reportu říci, že formálně se v době vlády prezidenta Husního Mubaraka, postavení ženy zlepšilo.

Jedním z faktorů ovlivňujících postupný pozitivní vývoj může být dlouhá tradice existence a fungování feministických hnutí. Již od počátku 20. století působila v Egyptě ženská uskupení, snažící se o narušení tradiční patriarchálních předsudků zakořeněných ve společnosti (Badran 2011). Snahy měly své výsledky, mezi které lze řadit získání pasivního i aktivního volebního práva v roce 1956. Zastoupení žen v parlamentu a legislativu týkající se genderové parity a ženského občanského statusu z roku 1979 a některé reformy vydané za prezidenta Mubáraka (Singerman, 1996).

Přes tyto formální pokroky však ve společnosti přetrvávalo tradiční pojetí ženy a jejího sociální role. Tento ambivalentní postoj, na který upozornily v rámci výzkumu některé z respondentek, se promítal i do legislativy. Příkladem může být zákon o občanském statusu, který

²⁵ UNICEF: *The situatuin of Women and Children*. Dostupné na: <http://www.unicef.org/egypt/overview.html>. (10.6. 2014).

²⁶ UNDP: *Human developement Indicators - Egypt*. Dostupné na: <http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/EGY> (10.6.2014).

²⁷ Ibid., Srovnání GII (Gender Inequality Inex), zatímco Egyptské GII má hodnotu 0,590 percentil, Tunisko se řadí v této oblasti mezi rozvinuté státy s 0.261 percentily (UNDP: Human developement Indicators - Tunisia. Dostupné na: <http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/TUN>, (10.6. 2014).

vymezoval paritu žen a mužů, ve všech ohledech, nicméně žena neměla po velmi dlouhou dobu možnost cestovat, či hledat si zaměstnání, bez souhlasu manžela (Morris 1996). Novelizace zákona byla zaměřena především na rozvodové právo, konkrétně byl v Egyptě přijat rozvod *chul'* o jehož protiústavnosti se dlouho diskutovalo.²⁸

Jak uvádí zpráva organizace Freedomhouse, v roce 2008 bylo na nátlak lidskoprávních organizací a feministických uskupení přijato hned několik zlomových zákonů. Jedním z největších úspěchů bylo rozhodnutí Nejvyššího soudu o přidělení práva na vykonávání zaměstnání na pozici soudce (až do roku 2008 nebylo možné). Další dva zákony se vztahovaly k právům rodinným a dětským, minimální věk sňatku byl navýše na 18 let a byla kriminalizována žeská obřízka (Tadroz 2010, 2-3). Rok 2009 znamenal formálně významný mezník pro ženskou participaci v politickém systému země a by přijat zákon navyšující konkrétní minimální kvótu pro zastoupení žen v dolní komoře parlamentu (Ibid, 19). Také report UNFPA z roku 2010 statisticky dokládá zlepšení ženského postavení v rámci egyptské společnosti.²⁹ Reforma zákona o osobním statusu ženám zaručovala, právo samostatně si zažádat o cestovní doklady a vycestovat ze země, právo na vstupení do pracovního poměru bez souhlasu manžela.³⁰ Další přínosnou změnou byla vládou schválená novelizace Národního zákona, podle jehož nové verze žena, v případě, sňatku s cizincem, má možnost sama rozhodnout o národnosti potomka

²⁸ Specifický typ rozvodu, který má oporu v koránu i hadíthech. *Chul'* má rozličné formy v různých zemích regionu, na základě interpretace náboženských textů. V Egyptě byl přijat základní model umožňující ženě z vlastní iniciativy vystoupit z manželství a to v případě, že bude schopna manželovi vyplatit celé věno. Tento typ rozvodu s sebou nese velkou kontroverzi a v Egyptě vyvolal dlouhodobou debatu o jeho dopadu na společenské hodnoty a rodinu. (American University of Cairo Newsletter Nadia Sonneveld talks about *khul'* divorce in Egypt. Dostupné na: http://www.aucpress.com/t-eNewsletter-KhulDivorce-December2011.aspx?template=template_newsletter (10.6. 2014). Nadia Sonneveld, je výzkumnice dlouhodobě e zabývající fenoménem rozvodu *chul'* a islámským právem. Této problematice také věnovala monografii *Khul' Divorce in Egypt: Public Debates, Judicial Practices, and Everyday Life*, vydanou v roce 2011 AUC Press v Káíře.)

²⁹ UNFPA: Egypt-Gender. 2010. Dostupné na: <http://egypt.unfpa.org/FCKIMages/file/Gender%20.pdf> (10.6. 2014).

(především se jednalo o přidělení egyptského občanství potomkovi z tohoto manželství a tím mu zajištění patřičných práv) (Tadroz 2010: 4).

Na základě výše zmíněných mezinárodních hodnocení a přijatých legislativních opatření by bylo možné usuzovat, že období vlády prezidenta Mubáraka bylo k ženským právům a emancipaci velmi vstřícné. Úspěchy v oblasti ženských práv jsou ovšem často pouze zdánlivé a jejich implementace a realita běžného života zůstává pozměněna minimálně.

Ženské zájmy v období vlády prezidenta Mubáraka a jeho Národní demokratické stran (dále NDP) zastupovala mnohá ženská hnutí, jejichž nárůst můžeme, jak uvádí Nadje al-Ali sledovat v 80. a 90. letech (al-Ali 2000: 5).

2.1.2 Feministické NGOs za Husního Mubaraka

Jak již bylo uvedeno výše, ženská, feministická hnutí a organizace mají v Egyptě dlouhodobou tradici. Margot Badranová jejich počátky spojuje s bojem proti kolonialismu. Skupiny žen, sdružené v politicko-společenské organizace aktivně vystupovaly proti silnému vlivu Británie a podporovaly nacionalistické tendence, rozmáhající se v zemi (Badran 2011).³¹ Egyptský feminismus si prošel dlouhým vývojem a zahrnoval mnoho odlišných směrů od feminismu spojeného s egyptským nacionalismem přes levicový, komunisticko-marxistický feminismus až po feminismus islámský³², vycházející ve svých počátcích z ideologie

³⁰ UNICEF: *Egypt, MENA Gender Equality Profile*. 2011. Dostupné na: www.unicef.org/gender/files/Egypt-Gender-Eqaulity-Profile-2011.pdf (10.6. 2014).

³¹ Nadja al-Ali ve své studii věnované feministickým hnutím v Turecku a Egyptě uvádí, že vztahy feministických organizací a patriarchizovaného nacionálního aktivismu nebyly ideální, neboť některé z ženských aktivistek brzy shledaly, že pomužštělý nacionalismus pro ně ve svobodném Egyptě nechystá žádané proměny. (al-Ali, 2002:6).

³² Nejedná se o feminismus v tradičním, euro-atlantickém významu, nýbrž o směr vycházející z islámských textů a tradice. Z těch čerpá inspiraci a argumentaci na podporu postavení ženy ve společnosti, jakožto polnohodnotné členky muslimské komunity, které jsou odírána její práva vycházející z islámu. Uznání těchto práv a umožnění ženám praktikovat vše, co jim v islámských textech není zakázáno, je cestou k naplnění skutečné ideální muslimské společnosti (otázka islámského feminismu je komplexní a tento popis je pouze velmi orientační). Myšlenkovému

Hassana al-Banná a Muslimského bratrstva. Sjednocujícím prvkem těchto skupin byl pouze fakt, že v centru jejich zájmu stojí žena (al-Ali 2002, 7-8).

Nástup prezidenta Mubáraka a jeho první politická rozhodnutí byla spojena s mobilizací egptských feministických hnutí a protesty. Důvodem byly proměny Zákona o osobním statusu a z toho plynoucí zrušení dvou velmi významných zákonů, které byly přijaty za éry prezident Sadáta a zabývaly se otázkou polygamie, rozvodu a dělení majetku. V obou případech stanovovaly ženám větší práva, než dosud. Prezident Mubárak po svém nástupu v roce 1980 tyto zákony zrušil.³³ Výsledkem vlny aktivismu byl vznik nových feministických organizací Asicoace solidarity arabských žen (AWSA)³⁴, Progresivní ženská unie³⁵ (PWU) a koalic, sdružujících široké spektrum ideologicky zaměřených feministek (s rozličnými stranickými afiliacemi) Komise pro ochranu ženských a rodinných práv (al-Ali 2002, 11-12).

Ženská hnutí v období vlády Mubáraka podléhala přísné státní kontrole v podobě novelizovaného zákona č. 32/1964 o schvalování vzniku a fungování organizací, které tak ve své existenci a aktivitách závisely na Ministerstvu sociálních věcí. Na základě tohoto zákona byla v roce 1995 rozpuštěna AWSA a podobné riziko hrozilo i několika dalším organizacím, které nejednaly v souladu se státní správou (Ibid, 15). Zákon č. 32 byl platý do roku 2002, kdy byl nahrazen novou, restriktivnější formou zákona č 84/2002, tento zákon stanovoval Ministerstvu sociální solidarity právo rozpouštět, nebo zastavit činnost NGOs v případě, že přijímají finance od zahraničních sponzorů, či jsou bez schválení ministerstva spojeny s nadnárodními organizacemi (Sika - Khodary 2012, 94). Začátkem nového milénia zahájil Mubárak politiku formální podpory

vývoji a historii islámského feminismu v Egyptě je věnována publikace *Feminism and Islam* Margot Badranové. Zde autorka mapuje jednak samotnou obsahovou stránku islámského feminismu, zároveň pojednává o společensko-politických proměnách v Egyptě, které tento směr zasáhly (Bardan, 2009).

³³ Middle East Policy Council: *Interview: Egyptian Feminist Fatma Khafagy*. Dostupné na: <http://mepc.org/journal/middle-east-policy-archives/interview-fatma-khafagy?print> (10.6.2014).

³⁴ Arab Women Solidarity Association

³⁵ Progressive Women's Union

ženských práv a ženských organizací. Vznikla Národní ženská rada,³⁶ jejímž právem a povinností bylo spolupracovat s rozličnými lidskoprávními a feministickými organizacemi v zemi a sdružovat je. Ženský aktivismus za vlády prezidenta Mubáraka je spojován s osobou egyptské první dámy, Suzanny Mubárekové, která se oficiálně ujala ochrany ženských práv v Egyptě (Ibid, 95). Do značné míry se však jednalo o politický pragmatismus, kdy první dáma a „její“ instituce Národní ženská rada, převzaly výsledky dlouhodobé práce feministických NGOs, a díky jejich formální iniciativě a politickému vlivu byly některé z reforem velmi rychle prosazeny a zákony novelizovány. O dvojsečnosti takovýchto úspěchů hovořila v roce 2008 feministická aktivistka Fátima Chafagy. Podle jejích slov právě zde je jeden ze základních problémů, kdy formální úspěch je zároveň velkým neúspěchem, protože daný požadavek byl naplněn pouze díky politickému vlivu a nátlaku S. Mubárekové. Zákony týkající se ženské problematiky potom byly prosazovány lidmi, které v zásadě nezajímaly a schvalovány v parlamentu muži, kteří je ve skutečnosti nepodporovali. Efekt takovýchto úspěchů je poté mizivý (Gaess – Soriano, 2008). Právě s tímto fenoménem souvisí povaha výpovědí respondentek, které byly uvedeny v předešlých kapitolách. Aktivita feministických organizací, z nichž většina byla za Mubárekovy éry spojena s režimem prostřednictvím Národní ženské rady, měla sice viditelné formální výsledky, ovšem s pochybným finálním výsledkem.

Významné pro téma ženy v Egyptě, je dlouhodobé působení feministických organizací v zemi a jejich boj s patriarchální společností i politickou scénou, ale také s přesudky a stereotypy vztahujícími se k termínu „feminismus“, které přetrvávají do dnešní doby (al-Ali 2000, 47-49).

Jedna z výzkumných otázek vymezených v této práci se týká primárních motivací respondentek participujících na revoluci. Zda je možné stotožňovat tyto motivace informantek s agendou feministických

³⁶ National Council for women, National Women's Council

organizací, či nikoliv. Zároveň bylo zkoumáno, do jaké míry je pravdivé autorčino očekávání, že dívky ve věkové kateorii od 18-35 let, studentky, či absolventky univerzit, účastnice revoluce se zájmem o politické dění, jsou obeznámeny a možná i ovlivněny egyptským feminismem a feministickými NGOs?

2.2 Žena a Revoluce 25. ledna, motivace a požadavky

V průběhu roku 2011 se začaly v souvislosti s Arabským jarem a vlnou revolucí objevovat první články zabývající se otázkou ženy a jejího údělu při demonstracích. „*Rovnoprávnost na barikády*“ praví headline článku publikovaného New York Times (el-Neggar 2011), „*Ženy se ukázaly být klíčovými hráči Arabského jara*“³⁷, informuje *the Guardian*, Reuters přináší zprávu: „*Arabské jaro staví ženská práva do záře reflektorů*“ (Gumchian 2011), *the Economist*: „*Ženy a arabské probuzení; teď je ten čas*“.³⁸ Dalo by se pokračovat dále, téma ženské problematiky v souvislosti s revolučním a porevolučním děním v zemích regionu oslovila mnohá média, odbornou i laickou veřejnost. Velmi brzy se objevily zprávy o prvních ženských hrdinkách, jmenovitě Muníře Fachrú, bahrajnské akademičce a političce, jemenské novinářce Tawakkul Karmán a v neposlední řadě egyptské aktivistce Asmě Mahfúz (al-Ali 2012, 27). Všechny tyto ženy, které stály v popředí revoluční politické scény, se staly v očích západu, regionálních lidskoprávních a feministických NGOs, nositelkami nového očekávání v otázce ženských práv a emancipace. Ženy, projevující veřejně svou vlastní iniciativu, bez strachu z represí, či společenské diskreditace, jakoby byly

³⁷ The Guardian: *Womens has emerged as the keyplayers in the Arab spring*. Dostupné na: <http://www.theguardian.com/world/2011/apr/22/women-arab-spring> (8.6.2014).

³⁸ The Economist: *Women and the Arab Awakening, Now is the time*. Dostupé na: <http://www.economist.com/node/21532256>, (8.6. 2014)

předznamenáním destrukce přetrvávajícího mýtu o ženě, jakožto pasivní recipientce a pozorovatelce okolního dění.³⁹

Ve vztahu k revolučním požadavkům a motivacím, kterým bude věnována následující kapitola, Margot Badranová, ve svém článku z roku 2011 hovoří o nástupu „nového feminismu“, který je přímo spjat s revolucí a revolučním děním. Badranová předkládá všeobecný komplex požadavků, který je s pojetím nového feminismu obsahově shodný a společný všem protestujícím (ženám i mužům) - konec tyranie diktátora a jeho zkorumpovaného režimu, vznik rovnostářské společnosti, ukončení nerovnosti genderové, třídní a narušení struktur patriarchální hierarchie společnosti (Badran 2011). Hania Sholkami ve své studii prezentuje názor do určité míry odišný. Podle jejího přístupu sice stáli protestující ve vlně společné solidarity na revolučních náměstích s cílem svrhnout režim. Zároveň se ale jejich individuální cíle a důvody byly olišné. Sholkami se vyhýbá univerzalismu a uvádí, že ne všechny ženy, které byly na náměstí přítomny, demontrovaly za principy genderové rovnosti, ženská práva a vyšší zatoupení žen v politice (Sholkamy 2012, 153-154).

V rámci této kapitoly by měly být zodpovězeny některé ze základních otázek, které se k problematice váží. *Jaké byly hlavní motivace respondentek pro jejich účast na Revoluci 25. ledna? Shodovala se revoluční očekávání a požadavky ženských demonstrantek s obecnými cíli revoluce?⁴⁰ Byly ženy při své motivaci pro participaci a ve svých očekáváním více ovlivněny svou genderovou, či spíše národní identitou? Jakou formu měla ženská participace na revoluci?*

³⁹ I přesto, že ženský aktivismus a emancipační hnutí mají v Egyptě dlouhou tradici (Badran 2011) takovýto tradiční obraz ženy dodnes přetrvává. V kontextu Arabského jara jeho projevy v literatuře monitoruje a kritizuje například Manal al-Natour (al-Natour 2012, 59-76). O postupné intelektuální liberalizaci v kontrastu s tradičním obrazem egyptské ženy hovoří také Galal Amin (Amin 2013, 98-99).

⁴⁰ Obecnými cíli revoluce je v tomto diskurzu myšleno: pád režimu Husního Mubaraka a s ním spojeného zkorumpovaného a ekonomicky neprosperujícího systému, ukončení třídních nerovností

2.2.1 Motivace a požadavky, aneb *politické změny, ekonomické změny, cenzura a gender*

Jak uvádí Mansoor Moaddel, účast na revoluci s sebou vždy nese nutnost akceptace určitých rizik. Patří mezi ně zatčení, zranění, nebo dokonce smrt.⁴¹ Rozhodne-li se tedy jedinec účastnit se masových protestů, je evidentní, že tak činí z velmi silných důvodů, které se váží na nespokojenost se stávajícím stavem (politickým režimem) a zároveň touhou po vzniku nového, alternativního sociálního uspořádání (Moaddel 2012, 5). Zároveň existuje několik faktorů, na kterých je občanská důvěra v režim závislá a na jejichž absenci se váže společenská nespokojenost nesoucí revoluční potenciál. Mezi těmi to faktory uvádí You především sociální spravedlnost, rovnost v přerozdělování zdrojů a výši příjmů, procedurální spravedlnost, rovnost před zákonem, rovnost příležitostí a neexistenci korupce (You 2012, 4-9).

V souvislosti s výše uvedenými standardními motivy souvisejícími se stavem společnosti odhodlané „vykonat“ revoluci, se pokusíme zodpovědět otázku: *Jaké motivace byly charakteristické pro zkoumanou skupinu káhirských žen? Z jakých důvodů byly ženy ochotny podstoupit zmíněná rizika?*

Na základě vyhodnocování dané části rozhovorů bylo konceptualizováno několik základních témat. Tato čtyři témata (kategorie) vychází primárně z retrospektivního hodnocení a reflexe režimu Husního Mubáraka a zahrnují mnoho rozličných faktorů.

Čtyři základní kategorie, uvedené postupně podle své důležitosti, jsou: ***Politické změny, ekonomické změny, cenzura, gender*** Ne všechny kategorie jsou společné všem respondentkám. Postoje respondentek v otázce revolučních motivací jsou determinovány individuálními rodinnými, náboženskými, politickými, společensko-

⁴¹ V kontextu této práce, která se zaměřuje na ženu a revoluci v Egyptě, nelze opomenout riziko sexuálního obtěžování, či dokonce sexuálně motivovaného napadení a následnou ztrátu statusu ctnostné ženy a dobré pověsti, případně dokonce ohrožení rodinné cti.

ekonomickými afiliacemi. Jednotlivé kategorie v sobě zahrnují více konkrétních témat vztahujících se k danému období a společenským kauzám.

Politické změny a ekonomické změny

Tyto dvě kategorie jsou společné všem účastnicím výzkumu a byly vyhodnoceny, jakožto nejdůležitější pro utváření prvotní motivace pro jejich účast na Revoluci 25. ledna.

Politické změny a ekonomické změny jsou spolu pevně provázány, především v oblasti korupce, která se oběma oblastmi prolíná. Obě skupiny vyjadřují kritický pohled respondentek na politickou scénu, politické a ekonomické dění v období vlády a Husního Mubáraka. Charakteristické jsou často se opakujícími pojmy, které byly kódovány a řazeny dle frekvence a posloupnosti, s jakou byly v rozhovorech zaznamenány (viz příloha č. 4). Obecně jsou *Politické změny* a *Ekonomické změny* velmi širokými koncepty. Pro bližší představu je vhodné pohlédnout na jednotlivá podtémata, z nichž některá jsou uvedena níže.

Prvním, nejčastěji zmiňovaným motivem opakujícím se u všech respondentek byla *Zkorumpovanost režimu*.

Jak uvádí Hassan Hamdy, Egypt se řadí do skupiny států, které nejsou schopny kontrolovat a v plné míře naplňovat hlavní charakteristiky právního státu, tj. vládu práva, akceptování právních norem a závazků vztahujících se na všechny obyvatele země. V těchto zemích je typická častá ignorance legislativy a to jak občany střední a nižší vrstvy, tak především společenskými a politickými elitami. Ochránci právního systému jsou uplácani a korupce tak proniká do všech oblastí života a její míra se neustále zvyšuje (Hamdy 2011). Vysoce postavení politici představitelé pak nejen že čerpají výhod plynoucích z jejich funkce, ale především využívají bezpočet nových příležitostí k ilegálním aktivitám bez

obav z perzekuce, díky zkorumpovanému systému jurisdikce (Blaydes 2008,11).

Komentáře respondentek se vztahovaly k obecným hodnocením i ke konkrétním událostem, uváděna byla korupce soudního systému (shodně s texty výše), ale nejvýznamnějším faktorem byla vysoká míra personifikace fenoménu korupce s osobou bývalého prezidenta a celou jeho rodinou a klientelistickou sítí. Mladšími účastnicemi výzkumu byla problematika korupce a režimu uváděna spíše na obecné úrovni.⁴²

Korupce v politicko-ekonomické sféře je spojována především s privatizací, během jejíhož procesu byly firmy působící ve veřejném sektoru prodávány za podhodnocenou cenu (jako příklad uvádí Galál Amín Alexandrijskou banku, známý obchodní řetězec Omar Efendi), převážně zájemcům s vazbami na Mubáraka, či některého z rodiných příslušníků (Amin 2013, 44-45). Arabské jaro napomohlo osvětlit také další velké aféry. Největší pobouření vyvolávaly ztráty a přerozdělení financí poskytnutých Spojenými státy v podobě investic a podpory, které dosahovaly desítek miliard dolarů.⁴³ Výsledky výzkumu dokládají, že úplatkářství, korupce a netransparentní manipulace se státním majetkem a financemi vyvolávaly ve společnosti podezření a následné pobouření a to i přes značně omezenou informovanost.⁴⁴ V roce 2008, podle reportu UNDP žily až dva miliony rodin (19,5% obyvatelstva, tedy přibližně každý pátý Egyptan) za hranicí chudoby.⁴⁵ Podle některých odhadů přišel Egypt, z důvodů korupce prouštající celým ekonomicko-politickým sektorem, mezi lety 2000-2008 o výdělky z investic v hodnotě 57,3 miliard dolarů

⁴² Především dívky C, J, L byly velmi nekonkrétní, patrný byl vliv roidiného zázemí na utváření jejich pohledu a názoru (typické byly formulace zmiňující otce, bratra, starší sestru)

⁴³ U4 The Anti-Corruption Resource Centre: *Corruption trends in the MENA Region 2007-2011*. Dostupné na: <http://issuu.com/cmi-norway/docs/302?e=1246952/2737022#search> (3.7. 2014).

⁴⁴ Otázka médií a jejich schopnosti podávat společnosti relevantní informace souvisí s dalším vymezeným tématem, kterým je cenzura rozebíraná na následujících stránkách. Obecně lze ale říci, že ekonomická i politická témata byla, dle výpovědí respondentek podávána ve velmi odlišné podobě, odlehčována, či přímo negována.

⁴⁵ UNDP: *Egypt Human Development Report 2008*. Dostupné na: http://hdr.undp.org/sites/default/files/2008_egypt_nhdr_en.pdf (4.7. 2014).

(Raghavan 2011).⁴⁶ Obecně byl Mubárakův režim typický svou netransparentností, neposkytováním základních dat, potřebných pro vyhodnocení boje proti korupci, stejně, jako odhalení finančních úniků v rámci rozvinutého byrokratického aparátu a hospodářství (problamatickými byly například státní dávky a podpora, které skýtaly možnosti zisku nepatřičným subjektům (Puddenphatt 2012 14-15).

Oblast korupce za vlády Mubáraka se pokusila zmapovat a popsat koalice opozičních hnutí (pod záštitou organizace Kefája) ve svém dokumentu *Korupce v Egyptě: Černý mrak, který nemizí*⁴⁷, kde popisuje jednotlivé vazby mezi bývalým prezidentem, jeho rodinou a společnostmi, které jsou s nimi propojeny na základě ilegálního obchodu a politiky.

V reakci na domácí i zahraniční kritiku přijala Mubárakova administrativa jistá opatření, mezi která patří jednak ratifikace Protikorupční konvence OSN⁴⁸ v roce 2005, dále založení a vedení dvou státních institucí Komise pro transparentnost a integritu (2007) a Národní komise pro boj s korupcí (2008). Činnost těchto institucí byla ovšem označována za málo, až zcela neefektivní a bylo rozšířeno podezření, že veškeré tyto státní instituce zaměřující se na korupci jsou pod přímou kontrolou prezidenta Mubáraka, či představitelů jeho příbuzenské sítě (Puddephatt 2012, 6-7). Korupce v Egyptě má mnoho podob, od korupce v oblasti státního hospodářství s přesahem do soukromého sektoru, tak v oblasti byrokracie. Důležitým faktorem, podle výpovědí respondentek je

⁴⁶ Jak dále uvádí Raghavan, první odhady finančního vyčíslení majetku Mubáraka a jeho rodiny se pohybovaly v rozmezí mezi 40-50 miliardami dolarů uložených na zahraničních účtech a investicích.

⁴⁷ Kefája: *Corruption In Egypt: The Black Cloud Is Not Disappearing*. Dostupné na: https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CB8QFjAA&url=http%3A%2F%2Fbig.assets.huffingtonpost.com%2FKefayafasad.doc&ei=WjO5U9yABLSy7Aaj8YDQDg&usg=AFQjCNEbhc3frZHdhrBAYf5njNeCIXnrzw&sig2=B1FwdSYc6hZICYJiWDG_lw&bvm=bv.70138588,d.bGE (4.7. 2014).

⁴⁸ UN Convention against Corruption. Dostupné na: https://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/Publications/Convention/08-50026_E.pdf (4.7. 2014).

každodenní sektávání se s určitým typem korupce.⁴⁹ Příkladem mohou být lokální úřady, policejní instituce od nejvyšších úrovní až po nejnižší.⁵⁰

Dalšími projevy je také *nepotismus a protekcionismus*, jejichž příznaky byly respondentkami často uváděny. Oba fenomény jsou silně zakořeněny ve všech vrstvách státních struktur. Získávání více i méně významných postů ve veřejné sféře na základě sociálních vazeb a ne na základě demokratické volby, či schopností, je v Egyptě a dalších zemích regionu dlouhodobým problémem.⁵¹ V případě Egypta může být uveden příklad z posledních let vlády prezidenta Mubáraka. Tím je nástupnictví jeho syna Gamála Mubáraka. Ten byl, nejen v období před prezidentskými volbami, silně protěžován v médiích i na politické scéně a prezentován jakožto budoucí ideální adept s potřebnými vazbami a zkušenostmi, jehož zvolení by určitým subjektům zaručilo příslibené reciprocity (Amin 2013, 266-267). Stejně tak nebylo výjimečné, že ze svých afiliací na prezidenta a prezidentova syna těžili někteří z vítězů parlamentních voleb (el-Ghobashi 2005).

Dalšími podtématy vztahujícími se k *Politickým změnám* jsou *nedemokratičnost a omezování politických svobod, diktatura* (autoritářství) režimu Husního Mubáraka. Se všemi tématy souvisí problematika existence politických uskupení působících na egyptské scéně, která byla dlouhodobě omezována. V roce 1976 byl přijat zákon o multipartijním politickém systému, který sice zaručoval koexistenci více, než jednoho

⁴⁹ Respondentky hovořily o tématu „každodenní korupce“, kterou zažívají v běžném životě téměř denně (policejní stanice, úřady, univerzita, zaměstnání). Tento typ korupce se sice odehrává na nižší společenské úrovni, než „velká“ politická korupce, nicméně přesto je jejím výsledkem diskriminace, především nemajetných a těch, kteří odmítají poplatky zaplatit.

⁵⁰ Slova účastnic výzkumu potvrzuje také prohlášení Kefáji v jednom z bodů agendy, podle kterého korupce zahrnuje případ, kdy běžná osoba je nucena dávat úplatky za účelem pokrytí základních potřeb a ochrany vlastních práv (Kefája: *Corruption In Egypt: The Black Cloud Is Not Disappearing*. Dostupné na: https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CB8QFjAA&url=http%3A%2F%2Fbig.assets.huffingtonpost.com%2FKefayafasad.doc&ei=WjO5U9yABLSy7Aaj8YDQDg&usg=AFQjCNEbhc3frZHdhrBAYf5njNeCIXnrzw&sig2=B1FwdSYc6hZICYJiWDG_lw&bvm=bv.70138588,d.bGE, (4.7. 2014).

⁵¹ U4 The Anti-Corruption Resource Centre: *Corruption trends in the MENA Region 2007-2011*. Dostupné na: <http://issuu.com/cmi-norway/docs/302?e=1246952/2737022#search>, (3.7. 2014).

politického subjektu, nicméně obsahoval také mnoho restrikcí a omezujících opatření. Stejně tak jeho novelizace z pozdějších let, byly limitující povahy. Přestož v roce 2008 bylo v Egyptě možné napočítat na 24 politických stran, mnoho z nich bylo založeno pouze „na papíře“ a pluralitní systém byl tedy naplněn formálně, ne však reálně (Hamdy 2011). Zpráva organizace Freedomhouse uvádí, že politický režim v Egyptě se nevyznačuje demokratickými principy, nýbrž je typický dominancí prezidentovy politické strany NDP. Pravá demokratická politická soutěž neexistuje na úrovni parlamentní, ani prezidentské. Tomuto systému napomáhala legislativní opatření, omezující aktivity opozice (jako zákaz existence stran založených na náboženských principech) které probíhalo především prostřednictvím instituce Komise pro politické strany⁵² (například od roku 1977 do roku 2005 komise schválila vznik pouze 4 nových subjektů).⁵³

V oblasti *ekonomických změn* se všechny účastnice výzkumu vyjadřovaly k vysoké úrovni nezaměstnanosti, především v řadách studentů a absolventů, do které spadají. Jak je patrné ze statistik zveřejněných statistickou komisí působící při OSN, procento nezaměstnaných Egyptanů (15-24 let, bez ohledu na pohlaví) bylo relativně vysoké a pohybovalo se okolo 24,5 %.⁵⁴ Nejvyšší nezaměstnanost je v řadách mladých lidí s minimálně sekundárním vzděláním. Jak uvádí Shehata, v roce 2006 představovali tito mladí lidé 95% nezaměstnaných „mladých“ Egyptanů (Shehata 2012, 107). Oficiální data k celkové nezaměstnanosti (všech práceschopných) poté uvádí číslo 9%.⁵⁵

⁵²Political Parties Committee

⁵³Freedom house: *Egypt 2005*. Dostupné na: www.freedomhouse.org/report/freedom-world/2005/egypt#.U7rjcvl_vPo (5.7. 2014).

⁵⁴ UN Data: *Youth unemployment rate, aged 15-26, both sexes*. Dostupné na: http://data.un.org/Data.aspx?d=MDG&f=seriesRowID%3A630#_1 (5.7. 2014).

⁵⁵ UN Stats: *Egypt*. Dostupné na: <http://unstats.un.org/unsd/pocketbook/PDF/2013/Egypt.pdf> (5.7. 2014).

Cenzura

Další významnou kategorií, společnou všem respondentkám, byla, kromě *politických změn a ekonomických změn* **cenzura**. V tomto případě se všechny respondentky vyjádřily negativně k otázce svobody médií a tisku, která byla omezována režimem za účelem ovlivnit veřejné mínění ve prospěch režimu. Jak uvádí Adel Iskandar ve své eseji věnované svobodě egyptských médií: *„Egyptská televize byla zakrnělá. Nejasná, nudná, bez obraznosti a chronicky neschopná dodávat správné a relevantní zprávy...“* (Iskandar 2013, 69-70).

Stejně tak informantky uváděly jako důležité téma internetovou cenzuru, omezování dostupných webových stránek, zneužívání státní moci při blokování internetu. Metody ovlivňování veřejného mínění za Mubáraka dokládá například studie doktora al-Dina Arafata, který zmiňuje manipulaci v otázce referenda o konstitučních změnách z roku 2005, kdy média veřejně nabádala společnost k volbě „ano“ (Arafat 2009, 114).

Z velkých afér týkajících se omezování svobody vyjadřování, omezování svobody médií a práva na informace patří případ žurnalisty a významného kritika Mubárkova režimu, Ibrahíma Eissy, šéfreditora deníku al-Destúr. Ibrahím Eissa byl, jako další publicisté, či bloggeři, obviněn z *„ohrožování národní stability“* a spolu s dalšími editory několika opozičních deníků, byl odsouzen k uvěznění za urážku prezidentovy osoby (Black 2008, 1). Případ neskončil rokem 2008, nýbrž vyvrcholil v roce 2010, kdy byly noviny al-Destúr skoupeny soukromníkem a Ibrahím Eissa propuštěn, to vše z politických důvodů (Kenner 2010).

Nepostradatelnou roli v procesu kontroly a omezování médií hrála státní instituce Nejvyšší tiskové rady⁵⁶, jejímž úkolem byla jednak kontrola státních médií, jejich aktivit a agendy, stejně jako schvalování licencí pro média nestátní (Black 2008, 2). Stejně tak důležitou roli hrála legislativa

⁵⁶ The Supreme Press Council (právo dohlížet na mediální sféru bylo zakořeněno v ústavě)

týkající se médií, ústava jasně uváděla práva a povinnosti tisku a médií (část VII, kapitola II, Tisk, část III, články 47, 48).⁵⁷

Specifickou skupinou byla otázka cenzury v oblasti umělecké, konkrétně v literatuře a vizuálním umění, k té se vyjádřilo celkově 7 z 15 respondentek.

Gender

K tématu motivací se váže také kategorie **gender**. V případě tohoto fenoménu je důležité, že je společný pouze několika účastnicím výzkumu. Genderovou otázku (genderovou paritu, rovnost v právech, povinnostech, příležitostech, vyšší zastoupení žen ve veřejné sféře atd...) uvedla, **bez zvláštní výzvy, jako svou pro-revoluční motivaci pouze jedna respondentka (K)**. Další respondentka (E), ji uvedla jako vedlejší motivaci. Zbylé ženy byly na genderovou problematiku dotazovány zvlášť, samy ji nevedly jako hlavní motiv, ani revoluční požadavek. Při hlubším dotazování některé z respondentek hovořily o „ženách za Mubáraka“ (viz kapitola 3.1.), kdy zmiňovaly politický pragmatismus, povrchnost reformem a jako reálný problém bezpečnost ženy (sexuální obtěžování, případně nerovné pracovní příležitosti – **ani jeden z faktorů ovšem neoznačily za svou hlavní motivaci pro účast na revoluci, ani potencionální revoluční cíl.**

V rámci této kapitoly byly vymezeny čtyři základní kategorie (*politické změny, ekonomické změny, cenzura, gender*), které formovaly rozhodnutí respondentek participovat na Revoluci 25. ledna. Z těchto čtyř kategorií byly první tři společné všem účastnicím výzkumu (některá podtémata byla také společná, jiná charakteristická pro určitou skupinu, či zcela individuální),⁵⁸ poslední kategorie (*gender*), která byla vyhodnocena

⁵⁷ Ústava s připomínkami k reformám z roku 2007. Constitution.net: Egyptská ústava. Dostupné na: <http://www.constitutionnet.org/files/Egypt%20Constitution.pdf> (5.7. 2014).

⁵⁸ Například v případě kategorie *cenzura*, která je obecně společná všem respondentkám. Některé z nich se však v podtématech více zaměřily na cenzuru v oblasti umění, jiné na média, dle osobních zkušeností, povahy studií a dalších faktorů ovlivňujících utváření osobních preferencí a vyhodnocování významu daného problému.

jako spíše specifická a nelze ji tedy řadit mezi hlavní motivace dotazovaných informantek, reprezentantek vymezené skupiny. Důležité pro všechny uvedené koncepty je jejich podstata, která **pramení v individuální kritice předešlého režimu**, jeho politice a způsobu vedení státu. S těmito motivacemi přímo souvisí i revoluční požadavky, které si respondentky vymezily. Ke kategorii *politické a ekonomické změny* lze přiřadit demokratizaci, transparentnost veškerého politického dění, zajištění politických svobod – práva na zakládání politických stran, práva svobodně využít možnosti aktivního i pasivního volebního práva, mezi další požadavky patřila proměna politických elit, osvobození trhu od zásahů režimu, spravedlivé přerozdělování zdrojů, zajištění funkčního trhu práce. S cenzurou souvisí požadavek na zajištění svobody médií a jejich nezávislosti na politickém režimu. Svoboda veřejného projevu a shromažďování, některé z respondentek uvedly také požadavek svobody internetu, projevu na sociálních sítích.⁵⁹

2.2.2 Požadavky retrospektivní, *tahrírská utopie*, *egypt'anství*, *tahrírská nostalgie*

V rámci této kapitoly budou představeny tři kategorie, které jsou spolu navzájem pevně provázány a vztahují se k několika tématům zároveň. Na jedné straně reprezentují obraz revoluce, jak je zachován v myslích respondentek, zároveň ale představují jeden z jejich požadavků, který není vázán na Mubárákovu epochu, nýbrž byl vygenerován až na základě samotné revoluční zkušenosti a retrospektivního hodnocení. Ve výpovědích informantek pak bylo patrné postrádání určitých motivů (vážících se pouze k revolučnímu období) a přání implementovat je v rámci dnešní společnsko-politické scény.

Jednou, a pro dnešní přístup k revoluci zásadní kategorií je *tahrírská utopie*.

⁵⁹ Požadavek uvedlo sedm respondentek (A, D, E, CH, K, M, N).

Tahrírská utopie je společná všem účastnicím výzkumu. V první řadě se váže ke způsobu, jakým bylo 18 dní revolučních událostí respondentkami reflektováno a chápáno. Z jiného úhlu pohledu kategorie představuje souhrn motivů, které ženy dnes pozitivně hodnotí a postrádají je v běžném životě i v rámci politické scény.

Ze všech rozhovorů jednoznačně vyplývá, že události ledna a února roku 2011 byly informantkami silně idealizovány. V průběhu rozhovorů byly frekventovaně používány superlativy a převážně pozitivně laděné, citově zabarvené fráze. Také bylo možné vyzorovat u respondentek emocionální proměny, entusiasmus a dojetí. Tyto faktory samy o sobě poukazují na silné, převážně pozitivní zážitky spojené s revolucí a působením na Tahrínském náměstí. Většina odpovědí postrádala kritické hodnocení událostí a představila tak velmi nerealistický model Revoluce 25. ledna. Tyto výtupy z rozhovorů potvrzují slova Amara o **vzniku utopické, revoluční společnosti, charakteristické novým společenským a genderovým uspořádáním**. Na revolučním náměstí byl vytvořen unikátní obraz specifické formy společenského systému a demokracie, jak by měla vypadat (Amar 2011, 300). Jak uvádí Bishara vznikla „*realita imitující fikci – a překračující ji*“⁶⁰ (Bishara 2012, 80). Porevoluční události, které velmi brzy vyvolaly novou vlnu demonstrací, zároveň potvrzují, že takové okamžiky utopického společenstva a struktur jsou pouze dočasným fenoménem a váží se na určité místo, okolnosti a čas (Sholkamy 2012, 153). Z odpovědí účastnic výzkumu bylo evidentní, že tento **uměle vytvořený, časově omezený model**, který popíral množství tradičních struktur, které jsou v egyptské společnosti zkořeněny, **je v dnešní době silně postrádán**. Jako modelový příklad vyjadřující podstatu tahrírské utopie může být použita formulace jedné z respondentek. N uvedla:

„Z dnešního pohledu je to neuvěřitelné a strašně vzdálené...Dneska to vidím tak, že v době revoluce jsem se dostala nějak mimo „normál“, ale

⁶⁰ reality imitating fiction—and surpassing it

*jako pozitivně. Vyhodilo nás to ze stereotypu...Ted' na to můžu už jen vzpomínat.*⁶¹

S *tahrírskou utopíí* přímo souvisí další významná kategorie, **egypt'anství**. Opět se jedná o kategorii vztahující se k obrazu revolučních událostí zároveň originální hodnotou, která byla typická pro období revoluční a podle výpovědí respondentek je v dnešním Egyptě patrná její částečná absence.

Egypt'anství je charakterizováno společenskými motivy, které respondentky používaly při deskripci společenských nálad a vztahů na revolučním náměstí. Z rozhovorů bylo vygenerováno několik základních kódů, nazvaných podle opakujících se pojmů a frází *býti Egypt'anem*⁶², *sounáležitost, jednota, síla jednoty, sjednocení, kolegiálnita, partnerství, spolupráce, bratrství, rodina*⁶³, *vzájemná podpora*, vše v přímé souvislosti s úrovní národního cítění a chápání vlastní egyptské identity. Vzedmutá vlna *egypt'anství* se stala zdrojem individuální zodpovědnosti každého jedince za jeho národ, stát a jeho obyvatele. Na revolučním náměstí dala tato kategorie poté vzniknout konceptu hrdého, jednotného, v revolučních podmínkách uměle vykonstruovaného národa, jehož podstata spočívá v jeho kolektivním *egypt'anství*. Tento fenomén měl rozličné projevy. Od individuální snahy respondentek vypomáhat a zapojit se do revolučního dění, a společných aktivit, po představu, že toto vše není konáno z osobních důvodů, nýbrž pro **úspěch celku** (Egypt'anů). S touto myšlenkou souvisí také chápání sebe sama, jakožto důležité součásti celého dění.

Tahrírská utopie a **egypt'anství** jsou v daném kontextu významné především z toho důvodu, že společně podmiňují kategorii třetí.

⁶¹ Rozhovor s N, skype, 3.3. 2014.

⁶² Spojení „býti Egypt'anem“ bylo společné všem respondentkám a bylo mnohokrát opakováno, odkazy na národní identitu se neustále prolínaly celými rozhovory, ačkoliv v našem pojetí bychom tento termín nepovažovali za „společenskou náladu“, přesto se jedná o jedinečný stav mysli, který je vlastní určité společenské skupině v určitém daném kontextu v určité.

Tato skupina se již váže primárně na cíle a revoluční požadavky, ačkoliv opět není vztahována k čistě politickým událostem a krtice bývalého režimu. **Tahrírská nostalgie** vznikla na základě hodnocení vztahu respondentek k porevolučním událostem a vzpomínkám na samotnou revoluci. Stejně jako *tahrírská utopie* a *egypt'anství*, i *tahrírská nostalgie* je společná všem respondentkám, bez výjimky. Koncept nostalgie vychází především z jednoznačného postrádání tahrírského společenského modelu a také požadavků návratu tohoto modelu a implementace tahrírských hodnot v rámci porevoluční, egyptské, společensko-politické scény. Tento umělý model, jak bylo uvedeno výše, svým způsobem překonával tradiční chápání sociálních rolí, tradiční vazby a společenské struktury. Toto narušení tradičních modelů souvisí s také se samotnou skatbou demonstrujících, která nebyla pevně vázána na jednu třídu, či uskupení, nýbrž představovala heterogenní skupinu, ve které byli zastoupeni představitelé širokého egyptského, společenského spektra (Moaddel, 2012; Amin, 2013; Iskander, 2012; Bishara, 2012; etc.).

Tahrírská nostalgie je společná všem respondentkám. Stejně, jako *tahrírská utopie* a zmiňované *egypt'anství*, které jsou spojeny, kromě pocitu sounáležitosti a národní emancipace, s ideálem rovnosti – jednotou žen a mužů, založenou na národní identitě. Jak již bylo uvedeno výše, respondentky se, až na výjimky, nezmiňovaly o ženských právech a rovnosti, jako motivaci pro participaci na revoluci (viz kapitola 3.2.1) Nicméně z retrospektivního hodnocení a stesku po *tahrírské utopii* je evidentní, že ačkoliv myšlenku genderové parity nevyjádřily explicitně a nehrála v samotných jejich revolučních aktivitách roli, není jim cizí.⁶⁴

Motivace a požadavky souhrnem

Kapitoly 3.2 a 3.1 byly zaměřeny na otázku hlavních pro-revolučních motivací a revolučních požadavků respondentek. Na základě

⁶³ rodina ve smyslu „národní rodiny“

⁶⁴ Není ovšem formulována v podobě konkrétních požadavků, jako je zastoupení v ústavodárném shromáždění, či jiných státních institucích.

výpovědí vznikly čtyři základní koncepty vypovídající z kritiky Mubárokova režimu. Tři z nich jsou společné všem respondentkám (*politické změny, ekonomické změny, cenzura*), poslední (*gender*) je specifický tím, že jako primární motivace byl uveden pouze zlomkem účastnic výzkumu.

V druhé části, věované odlišnému typu revolučních požadavků byly představeny tři nové kategorie (*tahrírská utopie, egypt'anství, tahrírská nostalgie*). Tyto vychází z motivu postrádání určitých hodnot a fenoménů, které byly specifické pouze pro revoluční období.

Výstupem z těchto kapitol je poté informace, **že většina účastnic výzkumu se ve svých motivacích přímo nevycházela ze své genderové role, nýbrž z role občanky.⁶⁵ Jejich požadavky se nevztahovaly k programové agendě feministických organizací, či lidskoprávních NGOs** (početnějšímu zastoupení ženy ve veřejných institucích, ženské emancipaci, požadavkům rovnosti ve všech oblastech lidského života, etc.). **Důležitější, než ženská otázka a ženská práva byly pro respondentky obecné politické a ekonomické otázky.** Mubárokova diktatura, autoritářský způsob vlády, korupce, beztrestná policejní brutalita, problematika svobody slova a projevu (bez ohledu na gender), ekonomické problémy země (opět bez většího důrazu na nerovnost pracovních příležitostí a možností). **Z postrádání modelu tahrírské utopie a egypt'anství, jejichž charakteristickým rysem je narušení tradičních struktur, jednota a rovnost, je však evidentní, že ačkoliv se respondentky přímo nestotožňují s feministickými formulacemi, myšlenka genderové parity jim není vzdálená zcela.**

Z rozhovorů se všemi respondentkami vyplývá, že žádná z nich není spokojena se situací, v jaké se egyptská společnost, i politická scéna dnes nachází.⁶⁶ Pohlédneme-li zpětně na revoluční požadavky, je patrné, že pouze velmi málo z nich bylo naplněno. Ačkoliv v porevolučním období

⁶⁵ Tuto myšlenku formulovala ve svém příspěvku například Hania Sholkami (Sholkami, 2012: 153).

⁶⁶ leden/únor 2014.

proběhly demokratické volby a byla přijata nová ústava, z celkového pohledu nebylo dosaženo požadovaných výsledků. Ačkoliv očekávání většiny účastnic výzkumu se v některých bodech odlišovala od požadavků feministických aktivistek a NGOs, porevoluční zklamání bylo ve všech případech stejné.

2.3 Žena a Revoluce 25 ledna, formy participace a očekávání

Tato kapitola je věnována otázce ženské participace na revoluci z pohledu jejich formy. Vzhledem k základnímu vymezení zkoumané skupiny je jisté, že všechny účastnice se revolučního dění zúčastnily fyzicky a pobývaly na náměstí Tahrír minimálně jeden den v rozmezí 18 revolučních dní.

Významným fenoménem, který byl v souvislosti s Arabským jarem komentován, se stal kyberprostor. Především pak sociální média a jejich dopad na úspěchy Arabského jara. Z tohoto důvodu byl v rámci samotného výzkumu věnován zvláštní prostor pro dotazy k tématu **virtuální participaci na revoluci**. Výstupy jsou poté prezentovány v rámci následujících kapitol, z nichž první se krátce zabývá úvodem do problematiky kyberaktivismu v Egyptě a další již konkrétními výzkumnými daty.

2.3.1 Kyberaktivismus v Egyptě

„Chcete-li osvobodit společnost, dejte jí internet.“⁶⁷

Tato věta, kterou pronesl Wá'il Ghoním, egyptský správce Google a velmi známý, režimem perzekuovaný aktivista⁶⁸, v rozhovoru pro CNN, se stala památnou.

V souvislosti s Arabským jarem se pak globálně rozpoutala debata o tom, jaký byl efekt internetu a nových médií obecně na úspěchy arabského povstání. Potažmo byl přezkoumáván samotný demokratizační potenciál nových médií.⁶⁹

Jak uvádí Rasch, Web 2.0., blogová sféra, a sociální média daly vzniknout unikátní virtuální platformě, která upřednostňovala mladé, aktivní uživatele, s potřebnou technickou vybaveností a znalostmi (Radsch 2012, 6).

V případě Egypta je zajímavou skutečností, že on-line aktivismus není otázkou pouze posledních let, nýbrž jeho projev lze zaznamenat již okolo roku 2000. Právě v této době začaly v arabském světě vznikat vůbec první blogy (v počátcích psané v angličtině), prudký technický vývoj poté brzy umožnil existenci blogů v jazyce arabském. Možnost vedení blogů v arabštině silně přispěla k navýšení jejich počtu a zároveň rozšíření řad čtenářů a odběratelů (Hamdy 2009, 93).

První projevy kyberaktivismu v Egyptě lze spojovat s bloggery s vazbami na hnutí Kefája, které zahájilo svou činnost v roce 2004 reakcí zkorumpovanost a nedemokratičnost Mubáarakova režimu. Intenzivnější

⁶⁷ CNN: Anderson Cooper 360 Degree. (transcription online) Februry 11, 2011. Dostupné na: <http://transcripts.cnn.com/TRANSCRIPTS/1102/11/acd.01.html> (7.7. 2014).

⁶⁸ také zakladatel facebookové stránky My všichni jsme Chálid Sajíd

⁶⁹ V tomto směru lze mezi odborníky nalézt dvě základní větve, zatímco někteří se příkládní spíše k demokratizačnímu potenciálu nových médií, jiní poukazují na jejich zneužitelnost a naopak zdůrazňují jejich roli v omezování svobody a hrozby pro demokracii. Mezi kritiky kyberutopie kyber-liberalismu patří například Dvid Nye, nebo E.Morozov.

on-line aktivity a práci na blozích zahájili roku 2005, kdy v jejich protirežimové činnosti začal kyberprostor hrát významnou roli. Na základě dostupných materiálů bylo zjištěno, že egyptské blogy a jejich autoři se již v počátcích zaměřovali převážně na otázky politické (Lynch 2007).

Počet uživatelů nových médií, blogů v Egyptě se postupně navyšoval a spolu s ním stoupal i jejich vliv na společenskou sféru. Intenzivní projevy on-line společensko-politických aktivit lze poté zaznamenat v roce 2008 (Khonder 2011, 676). O droku 2007 egyptská administrativa zahájila boj proti bloggerům, kteří byli obtěžováni, a zatýkáni na základě obvinění z urážení islámu, publikování informací, narušujících sociální a národní stabilitu, či dehonestace osoby samotného prezidenta. Rozmachu nových médií byla přizpůsobena i egyptská legislativa (Hamdy 2009, 97,98).

Jak naznačují předchozí řádky, internetový politický aktivismus má v Egyptě svou tradici, význam nových médií v případě Revoluce 25. ledna tedy nemusí být příliš překvapující.

Arabské jaro, nicméně, opět dokázalo, jak efektivním informačním a mobilizačním prostředkem mohou nová média skutečně být. Zároveň ale dokázalo, že reálnou změnu musí uskutečnit reálné, fyzické osoby. Nová média lze tedy chápat primárně jako zdroj před-revolučního aktivismu a cestu k vyvoání společenských otázek, upozornění na společenské problémy a následné organizaci události, která se ovšem musí uskutečnit na skutečném místě ve skutečný čas se skutečnými lidmi. (Adi 2014, 24-25). Sociální sítě využívané v Revoluci 25. ledna (Facebook, Twitter, Youtube a další) posílily míru občanské angažovanosti a hrály roli veřejného fóra a prostoru pro novou publicistickou formu „občanský žurnalismus“ (al-Natour 2012)

Pro téma této práce je vývoj kyberaktivismu v Egyptě významný z toho důvodu, že již v jejích počátcích můžeme vidět ženu v roli aktivní, iniciativní bloggerky schopné veřejně prezentovat své postoje a kritiku. (Hamdy 2009). Mezi významné osobnosti patří například bloggerka a

aktivistka Isrá' Abd el-Fatáh, která založila on-line skupinu na podporu stávkový 6. dubna 2008, stránky brzy získaly na 70 tisíc členů (10% uživatelé facebooku v dané době) (Storck 2011, 21).⁷⁰ Využívání nových médií ženami tedy není novým fenoménem, který by bylo možné spojovat pouze s vlnou egyptského povstání v roce 2011.

2.3.2 Revoluce a nová média, ženská online participace

Specifická povaha internetu a sociálních sítí, která se vyznačuje horizontální, rovnostářskou, nehierarchizovanou strukturou, posílila roli žen v revoluci i společnosti. Ženy nejen že se ve vysoké míře aktivně zapojily do on-line aktivismu, nýbrž také efektivně participovaly na demonstracích a protestech (Khamis – Vaughn 2011).

*„ Toto video jsem natočila proto, abych Vám poslala jednoduchou zprávu, 25. ledna chceme jít na náměstí Tahrír. Jestli máme stále čest a chceme žít důstojně, musíme jít 25. ledna na Tahrír, půjdeme tam a budeme požadovat naše práva, naše základní práva!“*⁷¹

*„Zítřka je 25. leden...Den, na který jsme čekali...My všichni, Egypťané, zítřka je začátek konce. Zítřka pokud vyjádříme své postoje navzdory tomu, co nám bezpečnostní složky mohou udělat a budeme stát jako jeden v mírovém protestu, bude to první, opravdový krok na cestě ke změně...“*⁷²

Tento a další proslovy určené široké veřejnosti, zveřejnila na svém Facebookovém profilu Asma Mahfúz, jedna z významných ženských osobností Revoluce 25. ledna. Asma Mahfúz je jednou ze spoluzakladatelek Hnutí 6. dubna, které stálo v počátcích celého egyptského, revolučního procesu (Badran 2011). Ženských aktivistek,

⁷⁰ Stávka byla realizována, za organizační podpory zakladatele hnutí Kefája Ahmada Maira a vyústila v násilnosti a zatýkání. Zároveň z této stávky a následného dění vzešlo nové Hnutí 6. dubna. (Ibid.)

⁷¹ Asma Mahfúz, dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=1JW3m8uwcL4>, 8.2. 2011 (navštíveno 8.6. 2014).

⁷² Ibid. (navštíveno 8.6. 2014).

jako je Asma, Isrá' °Abd el-Fatáh, nebo Dália Zajdá lze nalézt v Egyptě více. Revoluční období bylo ojedinělé především skutečností, že v roli aktivistek a komentátorek společensko-politického dění se objevovaly běžné občanky, jedinou podmínkou byl přístup k internetu a znalost užívání sociálních sítí.

Kyberprostor se stal veřejnou a hojně využívanou platformou pro politický aktivismus a mnohé mladé Egyptčanky prostřednictvím sociálních sítí a soukromých blogů proklamovaly své individuální postoje a otevřeně komentovaly, kritizovaly politické i společenské dění. S tímto fenoménem souvisí, již zmiňovaný, pojem „občanské žurnalistiky“, o kterém hovoří ve vztahu k ženám a egyptské revoluci Manal al-Natour (2012, 69-70), či Khamis - Vaughn (2011).

Jedním ze zdrojů, který dokládá význam ženského on-line aktivismu v rámci Revoluce 25. ledna jsou webové stránky Tweets from Tahrie Sqare. Webové stránky i stejnojmenná publikace monitorují a analyzují hesla a texty prezentované od roku 2010 na twitteru. Prezentují pak mnoho mladých, egyptských žen, v pro západ nezvyklých, pozicích, společensky i politicky činných, uvědomělých a odhodlaných aktivistek. Jako jednu z představitelk této twitterové revoluční generace lze uvést Gigi Ibrahím, jejíž aktivita zahájená v revolučním roce pokračuje dodnes. Stejně jako Asma Mahfúz, i Gigi se stala jednou z velmi oblíbených společensko-politických komentátorek s patrným vlivem na mladou egyptskou generaci.⁷³

Počet žen, které se zapojily do virtuálního dění a jejich sociální struktura, je závislý na množství a struktuře uživatelů internetu a sociálních sítí. V revolučních letech mělo v Egyptě účet na Facebooku 5 milionu lidí (tedy pouze velmi malý zlomek populace). Okolo 70% uživatelů Facebooku v regionu pak bylo tvořeno mladými lidmi ve věku do

⁷³ Twitterový účet Gigi Ibrahím s údaji o množství odběratelů: https://twitter.com/Gsquare86?original_referer=http%3A%2F%2Ftweetsfromtahrirlive.com%2F&w_i=475582294728912896&tw_p=embeddedtimeline&tw_w=353199967353061376, (8.6. 2014).

29 let (Radsh 2012, 7). V roce 2011 v souvislosti s arabským povstáním se počet uživatelů prudce zvýšil. Jak uvádí Arab Social Media Report, v Egyptě přibýlo od začátku ledna do října roku 2011 více, než čtyři miliony jedinců s účtem na Facebooku (viz příloha č. 5). Stejně tak se navýšil v regionu počet Twitterových uživatelů.⁷⁴

V současné době je Egypt zemí s nejvyšším počtem uživatelů Facebooku v regionu Blízkého východu, přičemž ženy činí okolo 40% těchto uživatelů.⁷⁵ Egypt je zároveň druhou zemí na světě, co se facebookových aktivit týče (myšleno zveřejňování statusů, sdílení, prezentace fotografií, aktivita ve skupinách).⁷⁶

Výzkum

Výsledky výzkumu jsou v souladu s výše uvedenými oficiálními statistikami.

Všechny účastnice výzkumu, spadající do kategorie 18-35 let, studentky, či absolventky vysokých škol, spadají do kategorie vymezené výše prezentovanými daty. Každá z respondentek tak má vytvořený svůj vlastní účet na Facebook, devět dívek poté disponuje také účtem Twitterovým. Sociální sítě ženy využívají převážně k socializaci (komunikaci s přáteli, sdílení informací o sobě, svých zájmech).

V průběhu Revoluce 25. ledna získal Facebook pro část respondentek přídatnou hodnotu a naplňoval funkci informačního a aktivizačního kanálu. Tato část dívek byla v období prosince, ledna a února (i v období porevolučním) na svých facebookových (či

⁷⁴ Arab Social Media Report: Mapping Twitter 2011, Issue 3. Dostupné na: http://www.dsg.ae/en/asmr3/ASMR_MappingTwitter3.aspx (9.7. 2014).

⁷⁵ Daily News Egypt: *Egypt has the largest number of Facebook users in the Arab world: report*. Dostupné na: <http://www.dailynewsegypt.com/2013/09/25/egypt-has-the-largest-number-of-facebook-users-in-the-arab-world-report/>, 25.9. 2013 (8.7. 2014).

⁷⁶ Social Bakers: *The most Facebook addicted countries*, říjen 2012. Dostupné na: <http://www.socialbakers.com/blog/961-10-most-facebook-addicted-countries-on-facebook>, 2012 (8.7. 2014).

twitterových)⁷⁷ profilech velmi aktivní, což se projevovalo pravidelným obměňováním osobních statusů, které se tématicky vztahovaly k politicko-sociálnímu dění. Dále respondentky uváděly jako formu svých aktivit na sociálních sítích sdílení dokumentů prezentovaných revolučními skupinami (fotografií, videí), komentování příspěvků přátel, či významných osobností (často jmenovaný el-Bardej, Ahmad Máher, a další). Jak již bylo uvedeno, sociální sítě hrály pro některé z respondentek také roli hlavního informačního zdroje, především krátce před vypuknutím protestů, kdy oficiální média podávala, podle respondentek velmi zkreslené informace. Do této kategorie,⁷⁸ pro kterou hrála nová média a sociální sítě stěžejní roli hned v několika oblastech patří 10 dívek (viz příloha č. 3). Jejich postoj k využití virtuálního prostředí, lze charakterizovat prostřednictvím vyjádřením jedné z respondentek A, 25 leté studentky umění:

„Já jsem z počátku seděla u Facebooku a sledovala, co se děje, spousta mých kamarádů už nějakou dobu řešila Tunisko, hodně lidí sdílelo příspěvky Hnutí 6. dubna, dávali tam komentáře, fotky a videa několikrát denně a já to četla, sledovala a taky sdílela. Na Facebooku se vedly i diskuze, většinou v podobě komentářů ke statusům...Vlastě nám Facebook pomáhal v tom, že jsme si mohli společně ujasnit, co se kolem nás děje a co bychom s tím mohli dělat...“⁷⁹

Intenzivnější zapojení se do on-line aktivismu je patrné u respondentek B, H, CH, I, K, které uvedly, že samy iniciovaly on-line debaty, zakládaly skupiny, či nahrávaly fotografie a krátká videa související s předrevoluční mobilizací.⁸⁰

⁷⁷ Všechny dívky mají svůj účet na Facebooku, 9 dívek i na Twitteru

⁷⁸ Kategorie vygenerovaná na základě získaných informací, zahrnující výpovědi daných respondentek nese delší, ale pro práci vhodné a výstižné označení *On-line – platforma, zdroj*.

⁷⁹ Rozhovor s A, Káhira, Zamalek, Súfí, 23.1. 2014.

⁸⁰ Respondentka B například aktivně působila v komunitě mladých aktivistů hlásících se k hnutí Kefája v části města Doqqi-Gíza, kde v období těsně před revolucí asistovala při on-line organizaci lokálních pochodů a protestů před místní policejní stanicí a v blízkosti Káhirské univerzity. (Rozhovor s B, Káhira, Gíza, Corso, . 2014).

Dalších pět účastnic výzkumu sice má vlastní účet na sociálních sítích a v období před a během revoluce byly do určité míry aktivní, nicméně pro ně Facebook, Twitter, ani blogy nehrály tak významnou roli (především v oblasti získávání informací).

Tyto dívky spadají do kategorie *tradiční zdroje a platformy*. V případě této skupiny pak byly hlavním zdrojem informací tradiční média (televize, denní tisk), případně internetová média (uveden byl například Daily News Egypt, Egypt Independent, jakožto relevantní zdroje informací), nejvýznamnější roli však sehrálo **orální předávání informací**, především v rodinném kruhu, či okruhu blízkých přátel. Stejně tak hlavní platformou pro vyjádření se a diskuzi nebyl danými respondentkami chápán kyberprostor, nýbrž opět rodinné prostředí a přátelé. Sociální sítě a blogy pak hrály druhořadou úlohu. Slovy C, 22 leté studentky Káhirké univerzity:

„Na Facebooku jsem si samozřejmě informací o přípravách a dění všimla, toho, co sdíleli mí přátelé. Ale důležitější bylo asi spíš to, co jsme si říkali doma. Jde o důvěru...Facebook je sice dobrá věc, na druhou stranu si tam ale každý píše, co chce...“⁸¹

Jak je tedy patrné a jak uvádí literatura věnující se problematice, **internet a sociální sítě hrály v žensk**

ké participaci významnou úlohu (Radsh 201, Khonder 2011, Khamis - Vaugh 2011, Adi 2014, Newson – Lengel 2012). **Zároveň ale z rozhovorů s respondentkami vyplývá, že v jejich případě aktivita na sociálních médiích a kyberaktivismus nebyly podmínkou pro fyzickou participaci na revoluci**, jak dokládá pět respondentek s odlišnou zkušeností.

⁸¹ Rozhovor C, Káhira, Gíza, UC Kampus, 28.1. 2014.

2.3.3 Od monitoru na Tahrír, aneb fyzická účast na protestech

Ženská participace neustrnula pouze na úrovni virtuální revoluce (al-Ali 2012, 28). Od 25. ledna stály ženy na náměstí Tahrír spolu s muži. Kromě péče o zraněné a poskytování pomocných služeb, jako zásobování potravinami a vodou, se ženy objevovaly i v předních liniích při střetech s bezpečnostními složkami. Kromě fyzického podílu na revoluci hrály ženy také klíčovou roli v oblasti morální podpory, kdy muži by neopustili Tahrír, dokud na něm zůstávaly ženy (Ruta 2012, 79-80).

Všechny informantky se Revoluce 25. ledna zúčastnily osobně. Na náměstí Tahrír pak pobývaly v rozmezí od jednoho po 16 dní⁸² od 25., nebo od 28. ledna (respondentky C, G, J, L). Dívky, které zůstávaly na Tahríru více, než tři dny se do fyzické participace na revoluci zapojily intenzivněji, nežli ostatní respondentky (více, než tři dny působila na Tahríru většina účastnic výzkumu, kromě C a L).

Na základě rozhovorů byly vytvořeny tématické skupiny, které se přímo vztahují k pobytu a aktivitám respondentek na Tahríru. Již v předchozích kapitolách byly představeny kategorie *egypt'anství a tahrírská utopie*. Tato témata se vztahují spíše k emocionálním prožitkům a obrazu společenského rozpoložení, vztahů a nálad na Tahríru v průběhu revolučních dní. Témata představená zde se potom váží spíše k fyzickému pobývání na revolučním náměstí a samotným činnostem. První téma, které je společné všem respondentkám, nese název *doprovod*. Z výpovědí respondentek bylo jednoznačné, že na místo hlavních protestů nedocházely samy. Ať již byly jejich informační zdroje jakékoliv, žádná z účastnic výzkumu se nevydala na Tahrír bez doprovodu, ať rodinných příslušníků (A, B, C, G, J, L, M, N – doprovod tvořili rodiče, sourozenci, manželé, snoubenec), či přátel v případě zbývajících respondentek.

⁸² Nejednalo se o souvislý pobyt na Tahríru bez přestávky. Z výpovědí respondentek vyplývá, že pravidelně odcházely do svých domovů, v přípaě, že to nebylo možné z důvodů bezpečnosti, či jiných přespávaly na náměstí, či v okolních bytech, z nichž některé byly přístupné.

Kategorie doprovod souvisí s dalším tématem, které bylo společné. S fenoménem *sdílení*, který navazuje a částečně se prolíná s *egypt'anstvím*, ale je zaměřené na užší skupinu, tedy konkrétně na skupinu, která utvářela doprovod dané informantky.

Část účastnic se v kontextu pobytu a aktivit na náměstí vyjadřovala velmi často v možném čísle (*byli jsme na Tahríru čtyři dny...Nosily jsme barely s vodou etc...*), je možné se domnívat, že frekventované a automatické využívání plurálu dodává *doprovodu* a *sdílení* na větším významu a opět poukazuje na skutečnost, že revoluce a participace na ní, nebyla danými respondentkami chápána jakožto akt individuálního rozhodnutí a individuální činnosti, ale spíše jako událost sdílená s určitou komunitou, potažmo poté, v souvislosti s *egypt'anství*, s „celým národem“.

Tento fenomén *sdílení* a jednoty poté souvisí s pocitem *bezpečnosti*, který byl patrný u většiny respondentek. V případě, že některá z informantek hovořila o obavách o bezpečnost svou, či obecně, bylo to především v souvislosti s případy sexuálního obtěžování a znásilnění, o kterých bylo referováno v médiích. Ve většině případů byl ale tento typ obav zároveň negován, neboť respondentky uváděly, že v době jejich pobytu na Tahríru byly obtěžovány buď výjimečně, nebo některé vůbec ne. Informace o případech znásilnění pak některé z účastnic výzkumu uvedly jako velmi nepravděpodobné, zdůrazňující roli charakteristik *egypt'anství*, tedy jednoty, sounáležitosti, rodiny, kolegiality a další.

Své pocity týkající se osobní bezpečnosti vyjádřila výstižně jedna z respondentek, která navštěvovala Tahrír se sestrou a přáteli po dobu 10 dní. Slovy N: „*Připadala jsem si bezpečně, tedy alespoň mezi našimi lidmi*⁸³, je pravda, že jsem slyšela o případech napadení, ale sama jsem je

⁸³ myšleno protestujícími

*nezažila, ani nikdo z mých přátel. Spíše jsme se jeden o druhého starali, než abychom si ubližovali.*⁸⁴

Co se týče samotných aktivit na náměstí, podle výpovědí respondentek se v průběhu revolučních dní objevovaly v různých rolích. Intenzivněji zapojené K, E, CH, I vypomáhaly v rámci svých skupin, „více organizovaně“ (od přípravy transparentů, přes hmotné zajištění, přípravu materiálu pro boj s policejními složkami po přípravu a výpomoc při „Dni mučedníků“)⁸⁵. Samotných bojů a násilných střetů se některé z respondentek zúčastnily, ale spíše ve smyslu obrany, nežli ofenzivního napadení a zahájení konfliktu.⁸⁶ Většina z respondentek se zúčastnila rozličných aktivit, které se ukázaly, jakožto potřebné. Od zásobování pitnou vodou až po asistenci při úklidu náměstí, nebo asistenci při péči o zraněné (spíše materiální zajištění, žádná z respondentek není lékařkou, ani sestrou, tedy jejich aktivity v této oblasti byly spíše okrajové).⁸⁷

Situaci lze popsat slovy H, byla jednou z dívek, které přišly na Tahrír 25. ledna, motivovány rychle se šířícími zprávami (především prostřednictvím sociálních sítí). H strávila na Tahríru několik 14 dní. I přes odpor rodiny přespávala přímo na náměstí, nebo v některém z nedalekých bytů, které jejich majitelé pro demonstranty otevřeli. Její činnost byla rozmanitá, kromě samotné podpory demonstrujících kolegů vykonávala rozličné činnosti, ke kterým uvedla:

⁸⁴ Rozhovor s N, skype 3.3. 2014.

⁸⁵ Dnem mučedníků byl nazýván 6. únor, kdy byla vedena společná modlitba za mučedníky křesťané, společně s muslimy dalšími si připomněli oběti Mubárokova režimu (Bayoumi 2011). Mučedníci jsou fenoménem, který se prolíná celým revolučním obdobím, jejich tváře pokrývají zdi po celé Káhiře (viz příloha č. 7, 8, 9)

⁸⁶ Například respondentka E popisovala situaci, kdy byla svědkyní, útoku policisty, který opakovaně udeřil do tváře jednu z demonstrantek. E se v doprovodu dalších dvou demonstrantů se pokusila dívce pomoci. (rozhovor s E, Káhira, Mohandesín, 2. 2. 2014).

⁸⁷ Tyto aktivity uvádí také literatura (Ruta 2012; Sholkamy 2012).

. „Když bylo potřeba, nosila jsem vodu, když bylo potřeba, uklízela jsem nepořádek, nebo jsem pomáhala v mešitě, dělala jsem cokoliv, co jsem mohla, abych přispěla. A tak to dělali všichni.“⁸⁸

2.3.3.1 Tahrírský obraz

Tato krátká podkapitola je věnována tématu, které souvisí s kapitolami předešlými. Jedná se o obraz Tahríru v paměti respondentek. V kapitole, která se zabývá otázkou revolučních požadavků, byla uvedena tři témata, která souvisí s obrazem Tahríru v paměti respondentek. Je to především tahrírská utopie a pro ni typický idealismus a zkreslení reality, která je zcela v souladu s výstupy z této kapitoly.

Tato kapitola vychází jednak ze samotných rozhovorů s respondentkami, ale významnou roli hraje také doplňující metoda, kdy obrazový materiál (přílohy 10-14) a prostor pro vyjádření měl pomoci vytvořit základní seznam primárních asociací, které mají účastnice výzkumu s Tahrírem spojené. Pro tento účel byly využity materiály vydané nakladatelstvím Americké univerzity v Káhiře, která v roce 2013 publikovala výběr z fotografií z revolučního Tahrírského náměstí. Z této kolekce bylo vybráno 5 fotografií (viz příloha č. 9 - 14), které byly následně předloženy respondentkám v rámci rozhovorů. Ty měly možnost všechny snímky bedlivě prohlédnout a vypsát v určeném čase 5 -10 pojmů, či krátkých frází, které jim fotografie evokují. Tento materiál poté posloužil jako odrazový můstek pro hlubší sondy, kdy některé z pojmů, které nebyly zcela srozumitelné, byly dále komentovány a podrobněji rozebírány.⁸⁹ Výsledkem jsou opět témata společná všem respondentkám.

⁸⁸ Rozhovor s H Káhira, Zamalek, Súfí, 18.1. 2014

⁸⁹ Rozhovor s J, Káhira, AUC Kmpus, 29. 1. 2014. Příklady komentářů k předloženému obrzovému materiálu: „Celá země je sjednocená - stejná naděje a vize...Už nebudeme nikdy podváděni...Žáná další korupce...Máme se navzájem rádi...Žádný rozdíl mezi mumuslimy a křesťany.“ K daným komentářům byly následně formulovány sondy. V tomto případě byl věnován prostor otázce muslimsko a křesťanského soužití na Tahríru, která byla několika respondentkami nastíněna.

Hlavním tématem, které bylo všem společné je *entusiasmus*, ve smyslu nadšení z uskutečnění revoluce, která svrhla dlouholetou diktaturu a z toho, že tato přeměna byla uskutečněna samotnými občany. Dále byl prostor věnován *jednotě/sjednocení* společnosti, za určitým účelem, které popsaly také všechny respondentky.

Dav toto téma je sice společné, všem účastnicím výzkumu, ovšem má u jednotlivých respondentek rozličné konotace, zatímco některé účastnice výzkumu při hlubších sondách uváděly dav v kontextu jeho síly, jiné respondentky zdůraznily spíše jeho povahu psychické podpory a motivace.

Moc je další kategorií, její definicí je moc lidu (Egyptanů) sjednotit se a svrhnout dlouholetý, zakořeněný režim. *Čin* souvisí se všemi předešlými kategoriemi a jedná se především o přechod z občanské pasivity po aktivitu občanské společnosti. Dále byly uváděny konkrétní pojmy vztahující se k revolučním požadavkům a očekáváním (konec diktatury, politická změna, svoboda). Zajímavým tématem byly *mezikonfesní vztahy*, ve kterých, podle výpovědí některých respondentek, v rámci *tahrírské utopie*, vznikl stav, ve kterém konfesní odlišnosti byly překonány národní jednotou a společnými revolučními cíli. Příkladem byla, již zmiňovaná společná molitba za mučedníky, nebo bránění modlících se muslimů, kterého byly některé z informantek svědky.

Tahrírský obraz sdílený společně respondentkami by pak mohl být prezentován v podobě revolučního náměstí, na kterém v rámci tahrírské utopie a egyptanství vznikají a fungují specifické společenské vazby s netradiční struktury, projevující se jednotou, sounáležitostí, vzájemnou ochranou a pomocí. Tahrírský obraz taktéž představuje Egyptskou společnost, jakožto aktivní složku, která díky své početnosti a davové povaze, se silným revolučním potenciálem, dokázala, přes některá očekávání, změnit statickou, dlouhotrvající realitu Mubárakovy diktatury. Dalším specifikem tahrírského obrazu je některými respondentkami zmiňovaná konfesní rovnost a vzájemná solidarita a ochrana. Tahrír se

stal prostorem, na kterém se narušily tradiční modely a běžné společenské hranice.⁹⁰

Obraz Tahrírských událostí, jaký představily účastnice výzkumu se nemusí zdát primárně význaným. Z hlediska kolektivní historické paměti⁹¹ může být ovšem zajímavé sledovat jakým způsobem a z jaké perspektivy reprezentantky dané skupiny na události ledna února roku 2011 nahlíží, jaké faktory jejich náhled determinují a jaký obraz tato komplexní mozaika v konečném výsledku vytváří. Samotná skutečnost, že veliký význam byl respondentkami připisován **jednotě a sounáležitosti** je sama o sobě důležitá, stejně jako **mezikonfesní spoupráce či pocit'ovaná univerzální parita**. Obraz historické události se s uplynulou dobou transformuje, ovšem podstata zůstává a Revoluci 25. ledna lze bez větších pochyb považovat za jednu ze stěžejních událostí moderní egyptské historie. **Dědictví tahrírského obrazu tak, jak jej prezentovaly účastnice tohoto výzkumu, s sebou nese společenské motivy jednoty a sdílení, které jsou o to důležitější, že se v intenzivní míře objevily ve společnosti tak heterogenní a často nejednotné v mnoha rozličných otázkách, jako je dnes společnost egyptská.**

⁹⁰ V souvislosti s ženou v revoluci, a překonáváním společenských a tradičních modelů jsou zajímavé konkrétní případy zmiňované jednotlivými respondentkami. Ve kterých se muslimské ženy vzdaly svých hidžábů, které byly na místě střetu použity jako obvazů (Rozhovor s D, Káhira, Gíza, AUC Kampus, 5. 2. 2014). Nebo rozdávání potřebných potravin demonstrujícím zdarma (například rozhovor s F, Káhira, Doqqi, Mesaha Sq., 25. 1. 2014). Dalšími projevy zvláštního společenského řádu bylo sdílení peivátních a prostor, které se projevilo otevřením soukromých bytů a podniků pro protestující, v těchto bytech bylo možné nocovat, využívat zde hygienické zázemí, či kuchyně (Rozhovor s I, Káhira, Doqqi, Mesaha Sq. Corso, 1.2. 2014).

⁹¹ Kolektivní historická paměť je typická konceptem skupinové rekonstrukce událostí, která utváří konečný obraz historických událostí. Dané události prochází selekcí a poté interpretací, která je specifická pro nahlížecí perspektivu dané sociální skupiny (Burke 2006, 50-51). V případě Revoluce 25. ledna a tématickém zaměření této práce můžeme vytvořit skupiny „tarířští demonstranti“, nebo se zaměřit na konkrétně vymezenou zkoumanou skupinu, která je hlavním subjektem této práce. Obě dvě skupiny se pak navzájem překrývají a budou shodné v určitých prvcích, například sjednocení pod cílem, který byl společný, tedy ukončení vlády zkorumpovaného režimu Husního Mubáraka .

3 POREVOLUČNÍ UDÁLOSTI, ANEB PO TAHŘÍRU

„Bylo to jako takový hloupý tanec...Tři kroky vpřed...A pět kroků zpět.“⁹²

V této části práce je prostor věnován porevolučnímu vývoji od pádu prezident Mubárka po rok 2014.

Obraz post-tahrírského období, prezentovaný respondentkám je velmi rozličný. Již ve vztahu k období přechodnému jsou patrné názorové odlišnosti. Zatímco část respondentek, i přes jistou dávku zklamání, nehodnotí přechodné období zvláště negativně, některé informantky se v roce 2011 opakovaně zúčastnily protestů. Tyto demonstrace souvisely s kritikou a silnou nespokojeností se správou Nejvyšší rada ozbrojených sil (SCAF), která měla bedlivě dohlížet na státotvorný proces a připravovat nový Egypt na jeho první demokratické volby.

Dále v rámci této kapitoly bude věnován prostor postoji respondentek k parlamentním a prezidentským volbám. Taktéž bude prezentována zjištěná názorová fragmentace týkající se volebního i povolebního období. Ta je pak determinována rodinnými, náboženskými, ideologickými afiliacemi, které jsou jedním z určujících faktorů při utváření osobního názoru postoje části respondentek k dané situaci a okolnostem.

Kapitola je věnována také reálným změnám v období vlády prezidenta Mursího, především s ohledem na ženskou problematiku. Pokusíme se zodpovědět základní otázky, tedy: *Zda byla ženská participace na revoluci v porevolučním období zohledněna? Bylo ženám, které se podílely na pádu starého Egypta umožněno podílet se na výstavbě Egypta nového? Jak na téma ženy v porevolučním období nahlíží samy respondentky? Sledovaly vývoj v této oblasti, či nikoliv?*

⁹² Rozhovor s K, Káhira, Talat al-Harb, 30. 1. 2014.

V poslední části kapitoly bude vymezen postoj respondentek k událostem přelomu června a července roku 2013 a následnému dění. U účastnic, které se zúčastnily „Druhé revoluce“ bude na základě výpovědí vyhodnoceno, zda tuto událost pocítují a chápou stejně, jako Revoluci 25. ledna. V rámci kapitoly je využito primárních dat vycházejících z výzkumu a sekundárních pramenů. V závěrečné části kapitoly, věnované pádu prvního porevolučního prezidenta Muhammada Mursího, budou do značné míry využity informace, které byly poskytovány médií a průběžně monitorovány.

3.1 Vítězný pátek⁹³ a co dál?

„Ve jménu Boha milosrdného a slitovného, za těchto složitých podmínek, kterými si republika prochází, se prezident Husní Mubárk rozhodl odstoupit z funkce prezidenta a rozhodl, že národ povede Nejvyšší rada ozbrojených sil...“⁹⁴

Viceprezident ^oUmar Suajmán pronesl tato slova 11. února roku 2011, 18 dní po zahájení celostátního, prudkého protestu. V ten samý den zaplnily zprávy o úspěšném převratu internet i tradiční média. Egypťané zahltili své twitterové a facebookové účty oslavnými statusy a na Tahrírkém náměstí probíhala mohutná oslava, stejně, jako po jiných místech v celé Káhiře (a po celém Egyptě). Dlouholetá autokratická vláda prezidenta Hnusního Mubáraka byla, i přes veškeré snahy establishmentu udržet se přimoci, ukončena (Kirkpatrick 2011).

Pohledy na odstoupení Husního Mubáraka se ovšem lišily, zatímco po Egyptě vypukly intenzivní oslavy, objevili se i někteří skeptici, zpochybňující úspěch revoluce a nastiňující nové otázky týkající se připravenosti Egypta na demokracii (Hounshell 2011, 114).

⁹³ Vítězným pátek byl nazýván 11. únor, den, kdy odstoupil Husní Mubárak

⁹⁴ Youtube: Proslov viceprezidenta ^oUmara Sulajmána k datu 11. 2. 2014. Dostupné na: https://www.youtube.com/watch?v=feF8DGk_O-I (12.7. 2014).

Jaký byl porevoluční vývoj? Kterou cestou se nový Egypt začal ubírat a jak moc se tato ová cesta lišila od očekávání účastnic výzkumu? A jakou roli v tomto procesu hrály ženy?

3.1.1 Nejvyšší rada ozbrojených sil SCAF⁹⁵

Po Revoluci 25. ledna se Egypt ocitl v nezávidění hodné situaci, kdy bylo nutné vybudovat nový stát, nalézt nové elity a najít správnou cestu, kterou se vydat. Směr, který bude naplňovat revoluční požadavky a bude přijatelný pro většinu občanů. Již velmi brzy po nástupu armády do čela země v podobě SCAF (v čele s Muhammadem H. Tantáwím), které prezident Mubáarak předal správu nad státem, se objevily první známky nejistot. Část egyptské společnosti akceptovala armádu, jakožto složku, která podporovala protestující, postavila se proti bývalému prezidentovi, odmítla zabíjet egyptské civilisty, a shodovala se s jejich cíli (Kandil 2013, 180-181), jiní její roli zpochybňovali a požadovali ustavení odlišné instituce „prezidentského koncilu“, ve kterém by byly zastoupeny rozličné společenské složky a který by hrál totožnou roli, jako SCAF (Amin 2013, 132-133).

Po nástupu SCAF bylo vyhlášeno, že její funkční období, nutné pro ustavení základních podíminek pro přechod k civilní správě vzešlé z demokratických voleb, je 6 měsíců. Nicméně reálně zůstala SCAF u moci až do července roku 2012, kdy nastoupil k moci nově zvolený prezident Muhammad Mursí (Kandil 2012, 192-193).

V prvních měsících se SCAF věnovala především likvidaci elit, které byly v letech předchozích s Mubáarakovou rodinou a režimem. Nově jmenovaný kabinet byl opakovaně obměněn a byla odstraněna některá známá jména (premiér Ahmad Šaufíq, kterého nahradil Issám Šaraf, ministr spravedlnosti Mahmúd Marej), jiní byli vyšetřováni z podezření z korupce (Habíb al-Adly, bývalý ministr vnitra, nebo Ahmed Izz, ministr

⁹⁵ المجلس الأعلى للقوات المسلحة

financí), (Sharp 2011, 8). SCAF postupovala velmi takticky při postupné infiltraci civilních státních institucí a zjištění postavení armády. Výhody přineslo například jmenování dvou slabých premiérů, Issáma Šerafa a Kamála al-Ganzúrího, kteří svými podpisy schvalovali dosazování mnoha bývalých armádních důstojníků do rozličných postů na všech úrovních státní byrokracie (Abul-Magd 2012). V otázce sociální spravedlnosti, jednoho z významných požadavků společnosti, postupoval SCAF velmi pomalu. Někteří představitelé bývalého režimu sice byli potrestáni, ale mnoho jmen zůstalo v příliš významných funkcích, či minimálně svobodných. Ve výběru subjektů, které budou vyslýchány a potrestány, neexistoval systém. Zároveň se SCAF od počátku svého funkčního období choval velmi krutě k mladým politickým aktivistům a aktivistkám, kteří se stali opakovaně cílem brutálních zásahů (Amin 2013, 138-139). Taktéž opakující se početné stávky pracujících, byly likvidovány velmi tvrdě (Abul - Magd 2012).

Hlavním úkolem SCAF bylo přijetí ústavy, která by představovala legislativní podklad pro plánované demokratické volby. Vzápětí po převzetí moci SCAF zrušil platnost ústavy z roku 1971 a rozpustil parlament. Náledně byla jmenována komise, v čele se známým právním odborníkem a intelektuálem, kritikem bývalého režimu, Táriqem al-Bišrím. Úkolem této komise bylo připravit ústavní změny a dodatky a připravit zemi na přechodné období. Samotné složení komise vyvolalo kontroverze, jak u aktivistických skupin, tak liberálů, i v řadách žen, neboť tyto skupiny byly z procesu sestavování ústavních dodatků exkludovány (Tamir 2011, 187). Společnost se rozdělila na dva tábory, jedni považovali tento dokument za dostačující a bezpodmínečně nutný, jiní, především představitelé občanských organizací, neziskových organizací, a již výše zmíněných vyřazených skupin, volali po zcela novém dokumentu, který by vznikl za jiných podmínek a vytvořil silnější hranici mezi bývalým režimem a porevolučním systémem (Ibid., 188-189). Návrh ústavních dodatků byl přijat v první svobodné porevoluční volbě, referendu 19. března 2011 (i

přes urgenci některých stran a hnutí hlasovat „ne“, bylo schváleno 77%)⁹⁶, ovšem již 30. března SCAF představil a přijal nový dokument, Ústavní deklaraci⁹⁷, která se stala dokumentem platným až do přijetí nové ústavy po realizaci demokratických voleb (Tamir 2012, 4).

Pro celé období vlády SCAF je specifické rozdělení veřejného mínění, především v otázce důvěry v armádní složky, jakožto vhodného porevolučního správce státu. Především představitelé mladých aktivistických hnutí, konkrétně Kefáji a Hnutí 6. dubna pokračovaly v demonstracích a pochodech. Na začátku března, v reakci na příliš zdouhavé procesy naplňování cílů revoluce a především na změny, které byly spíše kosmetického rázu, bez reálného dopadu, byly zorganizovány početné studentské a aktivistické pochody k centrálam SCAF v Káhiře a Alexandrii (Khalil 2012, 172-173). Se stupňující se nevraživostí vůči vojenské správě, která oddalovala realizaci některých revolučních požadavků, jako například sociální spravedlnosti a v reakci na mediální cenzuru a netransparentnost, se množila hesla: „*Svrhněte vojenskou vládu!*“⁹⁸ (Iskander 2013, 83-84). V průběhu přechodného období se také navyšoval počet sektářských střetů, nejznámějším a velmi intenzivním střetem bylo Maspero (Ibid, 83-95).

3.1.2 Ženy

Již velmi brzy po zahájení budování nového Egypta bylo evidentní, že genderová otázka ustupuje do pozadí zájmu. Ženy chyběly při většině významných událostí. Nejen pro ženské aktivistky bylo velkým zklamáním, že do komise připravující ústavní dodatky nebyla jmenována

⁹⁶ Situaci před veřejným hlasováním popisuje ve své eseji Adel Iskander a hovoří o důmyslné a intenzivní mediální masáži, která probíhala jak na televizních kanálech, v tištěných médiích, tak na internetu. Byly vytvořeny webové stránky, pro výzkum veřejného mínění a vznikla speciální komise, která měla před hlasováním zkoumat reakce veřejnosti na ústavní dodatky (Iskander 2013: 68).

⁹⁷ Egyptian Government websites: 2011 *الإعلان الدستوري* Dostupné na: <http://www.egypt.gov.eg/arabic/laws/constitution/> (14. 7. 2014).

⁹⁸ *يسقط يسقط الحكم العسكري !*

jediná žena, vznikla tak takzvaná „*Rada moudrých mužů*.“ (Ruta 2012, 81). V reakci na projevy diskriminace žen a evidentní návrat k tradičnímu chápání postavení ženy ve společenských strukturách nově vzniklá feministická koalice uveřejnila petici, vztahující se k maskulinizaci nejen egyptské politické scény (Ibid, 82). Egyptská feministická uskupení,⁹⁹ a lidskoprávní NGOs¹⁰⁰ formulovaly své cíle jasně již během revoluce, vycházejíce ze své stálé agendy: Tradiční kritika patriarchální povahy politické scény, požadavky zvýšení procentuálního zastoupení žen ve státních institucích, v komisích a státních radách, účast na porevolučním state-buildingovém procesu. Zároveň bylo cílem většiny organizací dohlížet na ochranu a zachování úspěchů, kterých bylo dosaženo za vlády Husního Mubaraka (Barnet, 2011). Po revoluci byla pak za pomoci OSN, formulována také Národní egyptská charta žen, která artikulovala požadavky pro budoucí období (parita mezi muži a ženami, sociální a ekonomická práva, reflexe žen v médiích) .¹⁰¹

Některé z organizací sledovaly vývoj situace ženy ve vztahu zastoupení v state-buildingovém procesu a na svých webových stránkách prezentovaly reporty komentující nepříliš optimistický vývoj událostí.¹⁰² S přípravou na první demokratické volby se poté přímo pojila otázka ženského zastoupení v parlamentu a vládě. Nově přijatý ústavní dokument sice specifikoval, že ženy musí být zastoupeny na stranických kandidátkách, nicméně již konkrétně neuváděl, na jakém místě

⁹⁹ Například: New Woman Foundation, Egyptian Center for Women's Rights, Women and Memory Forum, Center of Egyptian Women Legal Aid, El Nadeem Center for the Rehabilitation of the Victims of Violence, Women's Forum for Development, Alliance of Arab Women, Egyptian Association for Family Development, "Nazra" Association for Feminist Studies, "Omni" Association for Rights and Development, "Heya" Foundation,

¹⁰⁰ Například: Cairo Institute for Human Rights Studies, Association for Freedom of Thought and Expression, The Arabic Network for Human Rights Information, The Egyptian Initiative for Personal Rights

¹⁰¹ National Egyptian Women's Charter: <http://www.unwomen.org/-/media/Headquarters/Media/Stories/en/chartegyptianwomenenpdf.pdf> (8.7. 2014).

¹⁰² např. Nazra, ECWR a další výše jmenované organizace.

kandidátky mají ženy figurovat. Stejně tak nestanovil počet křesel v parlamentu vymezených pro ženy a minimální procentuální zastoupení.

Čánek č. 38 praví: „*Zákon upravuje právo na nominaci/kandidaturu do Lidového shromáždění a Rady šúrá v souladu s volebním systémem, kterým bude určena a zahrnuje minimální zastoupení žen v obou komorách.*“¹⁰³

Výsledkem tohoto systému bylo po sečtení hlasů v roce 2012 2% křesel obsazených ženami v dolní komoře a 3% v komoře horní (oproti roku 2010, kdy ženy v obou komorách obsadily více, než 10% křesel). Parlamentní, ani následné prezidentské volby tedy nedopadly pro egyptské ženy pozitivně, ačkoliv se oproti předešlým letem navýšil počet žen, které se pokusily do parlamentu kandidovat (na 984 žen) a ženy se pokusily zapojit i do voleb prezidentských, reálný dopad byl minimální.¹⁰⁴ Svě zklamání z porevolučního vývoje ve vztahu k žeeám výstižně formulovala jena z respondedntek:

*„Je to jak takový hloupý tanec. Revoluce znamenala tři kroky vpřed, jsou to: emancipace egyptské společnosti jako celku, pád režimu a zpochybnění absolutní, neodvolatelné moci diktátora. Po revoluci jsme ale udělali pět kroků zpět...Společnost nemůže být nikdo opravdu „dobrá“, když si její členové nejsou rovni a to si my, v dnešním Egyptě, nejsme.“*¹⁰⁵

V období spojeném s vládou SCAF a budováním nového Egypta se pojí také velmi významý a negativní problém, který byl zdůrazňován i samotnými respondentkami. Touto problematikou je sexuální obtěžování a zvyšující se počet sexuálně motivovaných napadení.

¹⁰³ ينظم القانون حق الترشيح لمجلسي الشعب والشورى وفقا لأي نظام انتخابي يحدده، ويجوز أن يتضمن حدا أدنى لمشاركة المرأة في المجلسين Dostupné na: <http://www.egypt.gov.eg/arabic/laws/constitution/> (15. 7. 2014).

¹⁰⁴ ECWR: *The status of Egyptian Women in 2012*, <http://ecwronline.org/blog/2013/01/22/egyptian-woman-conditions-in-2012/>. (9.6.2014).

¹⁰⁵ Rozhovor s K, Káhira, Talat al-Harb, 30.1. 2014.

Projevy tohoto negativního fenoménu byly v Egyptě patrné již po delší dobu (Abdelhadi 2008),¹⁰⁶ podle výpovědí účastnic výzkumu v období Revoluce 25. ledna se s ním neseťkávaly. Po revoluci se však velmi brzy vrátily útoky tohoto typu do každodenního života. Ženy byly napadány nejen „obyčejnými občany“, ale byly zaznamenány také případy, kdy k činu došlo ze strany bezpečnostních složek (především Policie, ale také členů armády). Necelý měsíc po odstoupení Mubaraka, v březnu 2011 byla při protestech k příležitosti Mezinárodního dne žen zadržena skupina mladých demonstrujících. Kromě nepřiměřeně krutého zacházení byly zúčastněné dívky podrobeny nucenému testu panenství (Topol 2013). Tato kauza se díky odhodlání jedné z aktivistek (Samíry Ibrahím), stala medializovanou a globálně známou událostí vrhající negativní světlo na porevoluční vývoj událostí v Egyptě.¹⁰⁷

Téma sexuálního obtěžování se neváže pouze k samotnému období krátce po revoluci, nýbrž i k éře vlády prezidenta Mursího (mezi roky 2012 a 2013 bylo evidováno, tedy oficiálně nahlášeno,¹⁰⁸ na 200 případů sexuálního napadení) a tento trend trvá dodnes (Langohr 2014). Některé z organizací začaly tento negativní fenomén monitorovat,¹⁰⁹ a od roku 2011 byly opakovaně uspořádány pochody a demonstrace v rámci boje proti sexuálnímu obtěžování (Kirkpatrick 2011). Skupiny Operation Anti-Sexual Harassment/Assault, HarassMap, většina likoprávních a feministických organizací se sažily při demonstracích asistovat při ochraně žen a bránit je před napadením (Langohr 2013).

¹⁰⁶ Již v roce 2008 předložilo Egyptské centrum pro ženská práva výsledky veřejného výzkumu, podle kterého až 83% egyptských žen zažilo a bylo obětmi sexuálního obtěžování, viz (Abdelhadi 2008).

¹⁰⁷ Problematika sexuálního obtěžování ovlivnila i uměleckou scénu, viz přílohy (č. 6)

¹⁰⁸ V tomto směru zůstává sutnou skutečností, že pouze malý zlomek žen se opravdu odhodlá reagovat na násilný útok a nahlásit jej. Příčinu lze hledat jednak v samotné nedůvěře v policejní složky, dále především v tradičním chápání těchto útoků

Výzkum

Výše uvedené informace relativě blízce korespondují s výsledky výzkumu, mezi kterými jsou ve vztahu k vládě SCAF patrné názorové odlišnosti. Na základě jejich výpovědí, byly účastnice rozděleny do dvou skupin. Zatímco jedna část respondentek považuje armádu za důvěryhodnou státní instituci s dlouhodobou tradicí, silným historickým odkazem¹¹⁰ a stabilní pozicí, druhá skupina respondentek je spíše kritická. Respondentka J,¹¹¹ z první skupiny nastínila ve své odpovědi další z témat, konkrétně vztah společnosti k armádě a tabuizace kritiky armády, jakožto nadsystémové instituce, která v Egyptě po celou jeho moderní historii zasahuje do státní správy, ne-li jí přímo ovládá.¹¹² Obecně lze říci, že první kategorie dívek byla k období vlády SCAF velmi nekritická, přičemž u některých subjektů bylo patrné idealistické přehlížení skutečnosti. Samotná nekritičnost nicméně neznamena absolutní spokojenost. S mírnou kritikou se některé účastnice vyjádřily ke zdoluhavému procesu transformace ústavy a společenských a politických struktur, odkládání prvních demokratických voleb a nové ústavy. Bez porobněších a konkrétnějších údajů.

Další část respondentek se vyjádřila k období SCAF a přípravy na budování Egypta spíše skepticky až velmi kriticky. Neaktivní pohled byl

¹⁰⁹ Reporty a svědectví o sexuálním obtěžování z roku 2012 a 2013 jsou dostupné například na stránkách organizace Nazra (<http://nazra.org/en/terms/sexual-harassment>).

¹¹⁰ Některé respondentky odkazovaly na konkrétní historické události, ve kterých armáda hrála stěžejní roli. C, D, J například zmiňovaly paralelu porevolučního vývoje v roce 2011 s uspořádáním v roce 1952 a převratem Svobodných důstojníků (toto přívání akomaapci lze nalézt také v literatuře, z publikací použitých v rámci této práce například Amin (2013), Kandil (2012). Abul-Magd (2012) se své eseji *Understanding SCAF*, věnuje historii, vývoji a chápání instituce SCAF v rámci Egypta a egyptské společnosti (Abul-Magd 2012).

¹¹¹ Slovy J: „Armáda, to je trochu problematické, je to tabu. My ji nekritizujeme, my i jí vážíme. Každá dívka by mohla být šťastná, kdyby měla za muže vojáka, nejlépe armádního důstojníka. Příslušníci armády mají v Egyptě své postavení. A vždycky homěli. (Rozhovor s J, Káhira, AUC Kampus, 29. 1. 2014).

¹¹² Tématu armády, její role v egyptské politice, postavení ve společnosti a role v revoluci se věnuje práce E. Noél. Zde je Egypt řazen mezi státy, které samotnou povahou ústavy a uspořádáním vládních struktur umožňují armádě vládnout (aniž by musela být oficiálně v čele státu) (Noel 2013, 3).

patrný především ve vztahu k násilnému potlačování pokračujících demonstrací, které byly v následujících měsících organizovány, ať aktivistickými skupinami, nebo feministickými, a lidskoprávními organizacemi, stávkujícími zaměstnanci, nebo studenty vysokých škol, kteří požadovali personální změny na univerzitách¹¹³ SCAF proti těmto demonstracím zasahovala velmi tvrdě, ačkoliv svým způsobem bojovala proti skupině lidí, kteří pd 25. ledna demonstrovali na Tahríru.¹¹⁴ U této skupiny je období krátce po revoluci spojeno s pocity *deziluze* a *nenaplněného očekávání*.

I, studentka sociologie a politická aktivistka, se k post-tahrířskému období vyjádřila:

„Jakoby se ani Revoluce nestala. Neměli jsme sice Mubáraka, ale měli jsme SCAF. Ztratili jsme se v porevolučním šumu, ztratili jsme to, co nás spojovalo. Spousta lidí na to zapoměla a byla zaslepená. Já Tahrír postrádala a postrádala jsem všechno, co jsem tam prožila. Proto jsem chodila demonstrovat dál, protože to co jsem viděla kolem sebe, to bylo prostě všechno špatně...Nový režim bil a zatýkal mladé lidi, díky kterým byl dosazen. Paradox. Další paradox jsme byly my, ženy. Kam se po únoru poděla ta jednota, kterou jsem cítila? Kam zmizel respekt jednoho člověka k druhému?“¹¹⁵

Konkrétněji se o problematice ženských práv a postavení ženy v porevolučním období, vyjadřovala respondentka K. Z jejích výpovědí vyplývá jednoznačné postrádání *tahrířské utopie* a dalších kategorií vztahující se k revolučnímu období a modelu společenské rovnosti. Kromě těchto, spíše nekonkrétních fenoménů ovšem respondentka odkazovala konkrétně na její osobní nenaplněné požadavky, které se svým charakterem částečně odlišovaly od požadavků dalších

¹¹³ Konkrétně k univerzitním protestům, či jejich popoře se přihlásily I, N z Káhířské univerzity.

¹¹⁴ O protestech pokračujících v průběhu porevolučních měsíců a střetech s armádou, kosmetických úpravách v rámci politické scény viz například (Khalil 2012, 172-180).

¹¹⁵ Rozhovor s I, Káhira, Doqqi, Mesaha Sq. 1.2. 2014.

respondentek, neboť byly spíše feministické, nežli nacionální povahy. V tomto ohledu byl vývoj, jak již bylo uvedeno výše, velmi negativní a K nahlížela na celý proces budován nového státu, jako na chybný a vytěsňující početnou část společnosti a budující „*system, který svou chybnou podstatou předurčí svůj vlastní neúspěch.*“¹¹⁶

Tématem, které bylo v otázkách porevolučního období společné všem respondentkám, byla otázka sexuální obtěžování, které samy respondentky poznaly z vlastní zkušenosti, či zprostředkovaně od rodinných příslušníků, či přátel a jehož vzestup zaznamenaly. Důležitý je zde přesah tohoto problému, který některé z účastnic výzkumu uvedly do kontextu úcty člověk k člověku, *tahrírské utopie* a *sjednocení* a postrádané nápomocnosti a pocitu bezpečnosti, která se vázala k tahrírskému revolučnímu modelu.

Ačkoliv očekávání většiny dalších dívek participujících na výzkumu se v některých bodech odlišovala od požadavků feministických aktivistek a NGOs, porevoluční zklamání bylo ve všech případech stejné.

3.2 První demokratické volby a jejich výsledky

Dne 28. listopadu Egypt formálně vykročil na svou cestu k demokratickému státu, která ukončovala přechodné období a zároveň zahajovala proces vrcholící ustavením nového parlamentu, vlády, prezidenta a ve své finální části také novou egyptskou Ústavou, dokumentem který jasně stanovuje charakter nového státu (Rabba 2011). Tato cesta trvala více než půl roku a jejím výsledkem byla kontroverzi vyvolávající vláda islamistických stran a prezidenta. Veškeré volební postupy byly v shodě s ústavní deklarácí, která byla již zmíněna v předchozích kapitlách i s jejími nevýhodami. Z nich nejdůležitější, pro téma této práce, která je zaměřena na ženu, je postavení ženy v rámci volebního procesu a zastoupení v nově vzniklých státních institucích.

¹¹⁶ Rozhovor s K, Káhira, Talat al-Harb, 30.1. 2014

Od roku 1956, kdy bylo ženám přiděleno volební právo (aktivní i pasivní) se, až do roku 1979 pohybovalo zastoupení žen v parlamentu mezi 0,5 - 2,4 %, po legislativních inovacích z roku 1979 ženy obsadily 9% křesel, po úpaku, který trval až do konce 20. století pak začalo množství žen v institucích opět stoupat. Pro volby v roce 2010 pak bylo 64 křesel v parlamentu vymezeno pouze pro ženy¹¹⁷. Tato kvóta byla však v Ústavní deklaraci SCAF zrušena.¹¹⁸

Ústavní deklarace určovala, že na kandidátních listinách politických stran kandidujících do parlamentu musí být ženy zastoupeny, blíže ovšem požadavky nespécifíkovała.¹¹⁹ Pouze málo politických stran mělo fungující ženskou frakci a zahrnuło genderovou otázku přímo do svého politického programu. Některé strany tak sice učinily, ovšem pouze formálně, uvádějíc nekteře body genderové problematiky, nicméně bez návrhu reálného řešení. Mezi stranami, které se ženské otázce věnovaly podrobněji, patřily: Strana sociální demokracie, která měla na své kandidátní listině mnoho mladých žen, dále například levicová strana Tagammu^c, s vypracovaným systémem ženských organizací a komisí působících v rámci stranických struktur a jasnou představou o zapojení žen do politických struktur. Dále například strana al-Adl (Ruta 2012 84-85). Jak uvádí ředitelka CEWR, Nihád abú al-Qomsán, ženy průměrně obsazovaly 5. místo na stranických kandidátních listinách, což, vzhledem k danému volebnímu systému znamenalo, že strana by musela získat minimálně 50% hlasů, aby se žena do parlamentu dostala (Bassiouin 2012, 19).¹²⁰

¹¹⁷ Některé feministické aktivistky z těchto důvodů bojkotovaly označovly za „komedii“ a podvrh (Tomlin 2011). O podobném fenoménu bojkotování voleb hovořily i některé z respondentek K, E.

¹¹⁸ IFES: Elections In Egypt, Analysis of the 2011/2012. Dostupné na: http://www.ifes.org/~media/Files/Publications/White%20PaperReport/2011/Analysis_of_Egypt_2011_Parliamentary_Electoral_System.pdf, s. 10. (16.7.2014)

¹¹⁹ Ibid. s. 10

¹²⁰ Feministické aktivistky a NGOs požadovaly navýšení povinného procentuelného zastoupení na kandidátních listinách na 30%, což by zajistilo, že každé třetí jméno n kandidátce y byla žena a navýšilo pravděpodobnost vyššího zastoupené žen v parlamentu (Bassiouni 2012)..

Z parlamentních voleb, jejichž poslední kolo končilo v únoru roku 2012, vzešlo nové lidové shromáždění a rada šúrá. V lidovém shromáždění byly ženy zastoupeny pouhými 1,81% (9 žen zvolených, další 3 dosadila SCAF). Ženy zastoupené v parlamentu byly ze Strany reformy a rozvoje (1), al-Wafd (3), Egyptské strany sociální demokracie a vítězné Starny svobody a spravedlnosti (4 ženy, ovšem z 218 obsazených křesel).¹²¹ Nejúspěšnějšími stranami voleb se staly strany ve větší, či menší míře islamistické Strana Spravedlnosti a rozvoje s 218 křesly v LS, strana al-Núr se 108 křesly v LS, třetí nejúspěšnější stranou byla, tradiční sekulární strana al-Wafd (Nový Wafd) s 24 křesly.¹²² Důležité pro budoucí vývoj v otázce ženy bylo samotné zaměření stran, přičemž například strana Núr se řadí mezi velmi tradicionalistické, konzervativní islamistické strany, a jejím cílem je dosáhnout ideálního státního uspořádání prostřednictvím šarijatských zákonů (al-Anani 2012, 28).

Výzkum

Z 15 účastnic výzkumu se 10 rozhodlo zúčastnit voleb do lidového shromáždění a šúry zúčastnilo 10.

3.2.1 Voličky

Hlavní motivací pro účast na volbách byla podle respondentek možnost *první demokratické volby*.¹²³ Z pohledu této části respondentek se v případě parlamentních voleb jednalo o *osobní zodpovědnost* ve vztahu k budoucímu vývoji země. Osobní zodpovědnost za obecné blaho se váže k silnému nacionálnímu kolektivnímu cítění, kterým se většina respondentek vyznačuje, jak dokládají kapitoly předešlé. Mezi

¹²¹ EISA: *Election Witnessing mission report Egypt*. Dostupné na: eisa.org.za/PDF/egy2012eomr.pdf, s. 46-47. (17. 7. 2014).

¹²² Ibid (44-46). (17. 7. 2014).

¹²³ Respondentky uváděly jakožto první demokratickou volbu ve většině parlamentní volb, v odlišném případě by za první demokratické volby bylo možné prohlásit i první referendum o ústavních doatcích z roku 2011.

respondentkami jsou zastoupeny voličky a příznivkyně rozličných politických uskupení (Strana svobody a spravedlnosti, al-Adl, al-Karáma, al-Wafd).

Respondentky byly v rámci výzkumu dotazovány na způsob výběru volené strany, na základě odpovědí bylo posléze vyhodnoceno, že některé z faktorů korespondují s revolučními požadavky, především pak s *politickou změnou a ekonomickou změnou*,¹²⁴ na základě čeho byla strana vybírána, jaké byly priority respondentek. V těchto otázkách byl velmi silně patrný individuální přístup k volbám a také zmiňované zodpovědnosti. Konkrétně se rozdíly projevily ve snaze a schopnosti informovat se, jednak o procesech volebního systému, dále o samotných kandidujících subjektech a programech jednotlivých stran. Některé z dívek uvedly na předních místech, mezi svými prioritami *tradici* (zejména respondentky J a M se význam tradice a politických zkušeností zdůraznily) s touto kategorií souvisí také *politické figury*, vyjadřující rozličné profily ideálních politických osobností.¹²⁵ Dalším důležitým a očekávaným požadavkem byla absence těsných vazeb na režim Husního Mubáraka. Pochopitelnými požadavky byly již zmíněná transformace ekonomiky a řešení hospodářské stagnace Egypta (zde při hlubších sondách byla patrná diference v otázce státní kontroly trhu – dohled a zapojení státu v této oblasti, či naopak svobodný trh, oproštěný od státní kontroly. Tento model uvedla pouze jedna respondentka, a

¹²⁴ Problém cenzury respondentek v otázce parlamentních voleb, až na výjimky, již nezmiňovaly jakožto požadavek – svoboda médií a projevu, nezhrála tak významnou roli, jako jiné otázky, dokonce otázky geopolitické povahy.

¹²⁵ V této otázce je z hlediska genderové problematiky zajímavý fakt, že dívky, až na výjimky, při deskripci ideálního politika zvolily bez váhání formu maskulinní (v otázce nebylo pohlaví rozlišeno, v odpovědích se ale objevovaly formulace typu *měl by být...on by nesměl mít...*). Ideální politik vytvořený z kombinace výpovědí respondentek (na základě překrývajících se charakteristik) je potom člověk s politickou zkušeností, oponent bývalého režimu, ne emigrant, se znalostí domácího prostředí a vnitropolitických problémů. S jasným postojem k izrelsko-palestinskému problému. Muslim (tento požadavek je společný většině, ne všem respondentkám, výrazné rozdíly pak byly patrné především v charakteristikách prezidenta, viz dále). V otázkách islámu a státní správy se požadavky markantně liší od sekularistů po liberálního islamistu (zahrnujíc požadavky na islámské principy zahrnuté do jurisdikce i do polečenské sféry, například respondentka F uváděla význam islámských hodnot a principů v hospodářství a poté především v sociálním sektoru, v péči o potřebné).

překvapivě právě tento faktor a silně ovlivnil její volbu, spolu s otázkou sociální politiky státu a péče o chudé).¹²⁶

Mezi další důležité faktory patřila otázka *islámu a státní správy*, kde se odpovědi a přístupy respondentek lišily. Islám v politice pak lze považovat z jedu z hlavních štěpících linií mezi respondentkami, ve vztahu k představám o porevolučním politickém vývoji. Zatímco některé z respondentek uvedly islám, jakožto požadovanou součást politiky (státní legislativy i ekonomiky), další část respondentek považovala vliv islámu v oblasti státní správy za spíše nevhodný, ne-li škodlivý. To z důvodu nekompatibility tradičního islámu s moderními liberálními myšlenkami, či v některých případech v souladu s feministickým přístupem, který kritizuje majoritní podobu islámu s tendencemi patriarchizovat společenskou, politickou i náboženskou sféru (viz dříve).¹²⁷ Dívky, které požadovaly islám v rámci státní správy, byly v parlamentních volbách voličkami Strany svobody a spravedlnosti či liberální strany s odkazem na islám, al-Wasat.¹²⁸ U většiny respondentek byla zmíněna také otázka izraelsko-palestinského konfliktu a postoj jednotlivých stran k této otázce, což samo o sobě poukazuje na její globální význam a většina stran a později i prezidentských kandidátů se k této otázce opravdu vyjadřovala (Bassiouni 2012; Plofchan 2012).

¹²⁶ Respondentka B volila strau al-Wafd a podle jejích slov byly hlavními důvody jednak politická tradice strany a osobností, dále rozpracovaný plán na volný trh, jehož funkčnost nebude diktována státem, nýbrž poptávkou, dále Wafd v rámci svého programu uváděl jako významný bod boj proti monopolům v rámci ekonomické scény a boj proti nezaměstnanosti a chudobě (Rozhovor s B, Káhira, Doqqi, Mesaha Sq., 20. 1. 2014). Pro doplňující informace - program strany al-Wafd pro parlamentní volby roku 2011, konkrétně článek 9 a 18 dostupné na: www.alwafd.org/انتخابات/119378-البرنامج-الانتخابي-لحزب-الوفد, (17. 7. 2014).

¹²⁷ Zde je vhodné uvést, že všechny respondentky jsou studentkami, či absolventkami vysokých škola jejich názory souvisí často se zaměřením studií a celkovým přehledem některých respondentek v problematice politiky, ekonomického fungování státu, či znalostí fungování liberálních principů v zahraničí. Respondentky jsou ale ovlivněny také domácím prostředím, religiozitou v rámci rodinného kruhu a okruhu přátel (respondentky se nezaobíraly otázkami teorií liberálního islámu)

¹²⁸ Otázka na volenou stranu byla pokládána všem respondentkám, které se voleb účastnily. Ne všechny informantky byly ovšem ochotny na ni odpovídat, v takovém případě bylo téma opuštěno a pozornost převedena na jinou oblast, například informačních zdrojů, či výsledkům voleb.

Respondentky K a E uváděly jako jeden z faktorů, který zohledňovaly při své volbě skutečnost, zda na kandidátních listinách figurují ženy. Pro K, jejímž revolučním požadavkem byla také genderová parita a další body slučitelné s agendou feministických organizací, také uvedla, že podstatnou součástí jejího voleního procesu bylo pečlivé studium politických programů a principů, které strany proklamují. K otázce volebních programů se obecně vyjádřilo méně respondentek, z rozhovorů je evidentní, že pouze zlomek z dotazovaných žen se podrobně zaobíral studiem více stranických programů. Zároveň jsou u některých účastnic výzkumu znatelné prvky závislosti na rodinné autoritě, která částečně určovala způsob jejich volby.

Dalším fenoménem, který se váže k volbám, je role *tradičních médií*, která v tomto období hrála primární informační roli. Až na výjimečné případy respondentky byly informačně závislé na televizním zpravodajství, či tisku. Poznatky získané z těchto kanálů pak byly motivací pro druhotné použití nových médií pro vyhledávání potřebných podrobnějších informací. Sociální sítě hrály také roli informačních kanálů, ovšem vzhledem k frekventovanosti a smyslu, v jakém byly v této části rozhovorů používány, byla jejich role také spíše druhotná.

Pět respondentek, které se parlamentních voleb nezúčastnily (C, D, H, L, N) tak učinily z rozličných důvodů. Jením z nich bylo například chápání parlamentních voleb jako ne zcela zásadních pro budoucí vývoj a příprava na volby prezidentské. V případě H, která se velmi aktivně podílela na Revoluci 25. ledna, byly důvody odlišné a vyplývaly z nesouhlasu s celým přípravným procesem, který probíhal pod dohledem SCAF. Slovy H: „*Volby, to byla fraška, mladé, revoluční strany neměly pořádnou šanci. Byly bez financí a v médiích se o některých z nich skoro nemluvilo...I dneska si myslím, že to všecko bylo nahrané a že od začátku bylo jasné, kdo vyhraje...*“¹²⁹

¹²⁹ Rozhovor s H, Káhira, Zamalek, Súfí, 18. 1. 2014.

3.2.2 Prezidentské volby

Po parlamentních volbách, které z pohledu genderové parity a ženského zastoupení ve státních institucích dopadlo velmi negativně, byly realizovány prezidentské volby. Výsledkem dvoukolového hlasování bylo vítězství kandidáta Strany svobody a spravedlnosti Muhammada Mursího. Pro téma práce je zajímavý fakt, že se od roku 2005 pokusila poprvé kandidovat na prezidentský post žena (Shenker 2011). Bothajna Kámil, sama sebe nepovažovala za představitelku feminismu, ale popisuje důvody své nominace následovně: „*V první řadě, jsem nekandidovala jen pro egyptské ženy, ale pro celou Egyptskou arabskou republiku, všechny egyptské ženy i muže...*“ (Ruta 2012, 87).

Výzkum

V otázce prezidentských voleb se výpovědi respondentek také lišily. Společnou kategorií byl *význam*, který informantky prezidentským volbám přikládaly, vzhledem k postavení a moci, kterou v Egyptě prezident disponuje. Pouze jedna informantka se prezidentských voleb vůbec neúčastnila, jako důvod uvedla zahraniční cestu (J).

Některé z respondentek se poté zúčastnily pouze prvního kola voleb a v druhém kole, jehož finalisty byli kandidáti Muhammad Mursí a Muhammad Šafík, již nehlasovaly. Konkrétně se jedná o 6 informantek (A, D, E, G, I, N). U většiny z těchto dívek se v případě neúčasti ve druhém kole jednalo o zklamání z prvního volebního kola, které považovaly za netransparentní a zmanipulované. Dalším důvodem byla absence přijatelného kandidáta. Jako příklad může být prezentován postoj respondentky I, která preferovala sekulárního, levicového kandidáta, Hišáma el-Bastawísího a odmítla participovat v druhé části voleb. Jako důvod uvedla: „*Byl to výsměch nám i revoluci. Měla jsem si zvolit Mubárakova premiéra, nebo Muslimského bratra? Hnus...To jsem nemohla.*“¹³⁰

¹³⁰ Rozhovor s I, Káhira, Doqqi, Mesaha Sq, 1.2. 2014.

K prezidentským volbám se u jednotlivých respondentek váží rozličné fenomény, často pevně provázané a překrývající se s motivy spojenými s volbami parlamentními. Konkrétně se jedná o štěpící linii *islám a státní správa*, která hrála v případě prezidentských voleb nejvýznamnější roli při výběru kandidáta (především pak ve druhém kole). Na rozdíl od parlamentních voleb, u prezidentských voleb je patrný větší zájem o jednotlivé kandidáty, jejich programy. Roste také význam nových médií a sociálních sítí, kdy část respondentek kromě sledování tradičních médií, monitorovala aktivitu (komentáře k okolnímu dění, statusy) preferovaných kandidátů. Mezi informantkami bylo možné nalézt různé požadavky na osobu budoucího prezidenta, přičemž pouze u tří respondentek lze této požadavek vztahovat k feministické agendě, konkrétně u E, K, a CH.¹³¹ Požadavky se částečně překrývají s modelem ideálního politika, který byl představen na předchozích stranách. Zásadními body jsou tedy neprovázanost s bývalým politickým režimem, či spíše opoziční pozice, se znalostí domácího prostředí (ne dlouhodobý emigrant), významným faktorem je zde otázka náboženské identity. Zatímco některé respondentky prohlásily příslušnost k islámu za jeden z velmi důležitých prvků, druhá část informantek uvedla, že náboženské afiliace hrají až druhotnou, či vůbec žádnou roli, tedy konkrétně – není problém, bude-li kandidátem koptský křesťan, či muslim, bude-li splňovat jiné požadavky (politické priority, morální zásady a prosazované hodnoty, které by se měly slučovat s revolučními požadavky).

Zajímavým faktorem je také ženská otázka, vzhledem ke skutečnosti, že kandidovat na prezidenta se pokusila i žena, a žena jako taková byla tématem výzkumu, byla otázka ženy-prezidentky i součástí rozhovorů. Výsledek je překvapující a vyplývá z něj, že **ne všechny účastnice výzkumu by byly ochotny akceptovat ženu, v roli prezidenta**. Důvodem pro negaci takového modelu byla především určitá

¹³¹ V jiných částech rozhovoru CH otázku ženských práva parity konkrétně nezdůrazňovala, v případě prezidentských voleb ovšem preferovala sekulárního kandidáta, Chálida Ālího, nejmladšího ze všech kandidátů, lidsko právního aktivistu, součástí jehož agendy by bylo zajištění rovnosti a podpora ženy v rámci egyptské společnosti.

forma nedůvěry v politické schopnosti žen. Především ale obava dvou informantek, že žena v současném Egyptě, by nebyla schopna si zajistit potřebnou autoritu.

Důležitým faktorem, který se k volbám váže, je společná *nespokojenost s výsledky*. Skutečnost, že do druhého kola postoupili výše jmenovaní kandidáti představovala pro mnohé účastnice výzkumu neschůdný problém, pro jiné účastnice, které se druhého volebního kola zúčastnily, byla nutností učinit volbu, mezi dvěma kandidáty, které si nepřály. Právě ve druhém kole byla stěžejní linie *islám ve státní správě*. Která se, podle výsledků výzkumu, ve druhém kole stala hlavním a rozhodujícím faktorem ve volbě mezi Šafíkem a Mursím.

Jak již bylo uvedeno, výsledky voleb, jakkoliv byly zpochybnovány, dosadily do funkce prezidenta kandidáta Strany svobody a spravedlnosti, Muhammada Mursího.¹³²

Pohlédneme-li na krátké období vlády prezidenta Mursího, shledáme, že v otázce žen se vyznačovala velmi ambivalentním postojem. Zatímco prostřednictvím veřejných proklamací byly ženy ujišťovány o snaze establishmentu pokračovat v úsilí, které bylo v otázce ženských práv již vynaloženo, realita byla spíše opačná (Dyer 2013, 52) Ústava, která byla vytvořena ústavodárným shromážděním (pouze 7 žen ze 100 členů) a v prosinci roku 2012 přijata celonárodním referendem, se statusem žen a genderovou problematikou obecně zabývala pouze minimálně.¹³³ Muslimské bratrstvo, ideologická základna Strany svobody a spravedlnosti, potažmo prezidenta Mursího v březnu roku 2013 oficiálně zamítlo požadavky Ženské deklarace OSN, neboť nejsou v souladu se

¹³² Ve vztahu k výsledkům voleb a k výsledkům výzkumu (pole kterých některé z respondentek i přes svůj úsudek podlely nátlaku okolí a volily kandidáta, který se neshodovl s jejich osobními představami) je zajímavá esej Adela Iskandera *Lemons and Raisins*, ve které autor uvádí, že skupina Egyptanů, kteří podleli okolním tlakům tzv. „citronoví lidé“, kteří i přes své přesvědčení vili určitým způsobem, byla početná (Iskander 2013, 152).

¹³³ Amnesty International Report: *Egypt*. Dostupné na: www.amnesty.org/en/region/egypt/report-2013, (9.6. 2014).

šari'atskými zákony.¹³⁴ Neúspěchy v této oblasti ovšem většinu respondentek neznepokojovaly tolik, jako jiné problémy, uvedené níže.

Otázka sexuálního obtěžování, která byla respondentkami zmiňována, nebyla novou vládou nijak zásadně řešena. Spíše naopak, problém nabyl větších rozměrů, navýšil se i počet hlášených napadení a znásilnění (Dyer 2013, 29).

Ekonomická situace země se nadále udržovala na ne zvláště pozitivních hodnotách a hospodářské aktivit země byly nízké, vzhledem k nestabilní situaci v zemi. Významným negativním dopadem revoluce a ekonomické nestability byl růst cen surovin v porevolučních letech, jak za vlády SCAF tak v průběhu vlády Muhammada Mursího. Celostátním problémem, souvisejícím s pozastavením zahraničních i domácích investic a zpomalením turistického ruchu v zemi, souvisí problém stoupající nezaměstnanosti, a také chudoby. Podle údajů zveřejněných OSN, žilo v roce 2012 v Egyptě těsně nad hranicí chudoby¹³⁵ více než 22% občanů, v zemědělských oblastech toto množství dosahovalo až 44%.¹³⁶

Požadavek na zlepšení ekonomické situace tedy nová vláda, ani nový prezident nebyli schopni během roku 2012 a částí roku 2013 zajistit.

Mezi další požadavky patřila politická proměna. K té sice na formální úrovni došlo, v čele státu stáli představitelé organizace, která byla po dlouhá léta buď v ilegalitě, či opozici a marginalizována. Skutečné změny v politickém systému a strukturách byly ovšem realizovány jen velmi pomalu, jak uvádí například Iskander, nebo Galal Amin, nový režim

¹³⁴ Ichwán web: Muslim Brotherhood Statement Denouncing UN Women Declaration for Violating Sharia Principles <http://www.ikhwanweb.com/article.php?id=30731&ref=search.php> (9.6. 2014).

¹³⁵ The World Bank: *Data, Poverty*. Dostupné na: http://data.worldbank.org/topic/poverty#tp_wdi (18. 7. 2014).

¹³⁶ UN Economic Commission for Africa: *The Economic Situation in Egypt in the Context of Political Instability and Risky Transition*. Dostupné na: <http://www.uneca.org/sites/default/files/publications/note-on-egypten.pdf> (18.7. 2014).

začal velmi brzy po revoluci tíhnout ke starému systému Mubárakovy éry (Iskander 2013, 154; Amin 2013, 280).

V průběhu let 2012 (především pak v období referenda o ústavě) a 2013 docházelo ke společenské polarizaci na mnoha úrovních.¹³⁷ Toto tvrzení dokládají i výsledky výzkumu. Z výpovědí respondentek v otázkách věnovaných povolebnímu vývoji, byla i v rámci tak úzké skupiny, jakou tvoří informantky, evidentní názorová propast. Respondentky, které nepodporovaly první demokraticky zvolenou vládu a prezidenta nejvíce kritizovaly *ustrnutí*, které charakterizuje nečinnost nově zvoleného establishmentu a neschopnost řešit základní problémy země (dokládají údaje uvedene výše). Respondentky pak především postrádaly revoluční hodnoty a naplnění revolučních požadavků, část respondentek kritizovala nově přijatou ústavu,¹³⁸ která se neshodovala s jejich ideály základního dokumentu nově vybudovaného státu a kterou považovaly za omezující.¹³⁹ Některé z informantek zmiňovaly v souvislosti s ústavou a státní správou také fenomén „*ichwánizace*“¹⁴⁰ společenské i politické sféry.

¹³⁷ například Daily News Egypt: Columnist warn from growing polarisation. Dostupné na: <http://www.dailynewsegyp.com/2012/12/22/review-columnists-warn-from-growing-polarisation/> (18.7. 2014).

¹³⁸ Nová ústava byla přijata v prosincovém referendu, proces jejího utváření i schvalování byl provázen mnoha kontroverzemi, od vysoupeí některých členů ústavodárné komise, až po velmi širokou kritiku ze strany sekulárních liberálů, levicových aktivistů i mladých aktivistických revolučních skupin a jejich sympatizantů (Baumont 2012). Základní kritiku shrnuje například report Human Rights Watch: *Egypt: New Constitution, Mixed on Support of Rights*. Dostupné na: <http://www.hrw.org/news/2012/11/29/egypt-new-constitution-mixed-support-rights> (18.7. 2014).

¹³⁹ Opět je nutné zdůraznit, že názory respondentek byly evidentně značně ovlivněny informacemi prezentovanými jednak v médiích, ale také v rámci rodinného kruhu a přátelských sítí. Při otázce, zda text Ústavy respondentky četly (otázka nebyla kladena všem respondentkám), pouze dvě respondentky E, K uvedly, že ano, informantky CH a I poté uvedly, že věnovaly pozornost pouze vybraným článkům, některé respondentky přiznaly, že spoléhaly na informace podávané v médiích.

¹⁴⁰ běžně používaný termín, především mezi mladými, ale i v rámci médií, *ichwánizace* nese význam přizpůsobování si politické i společenské oblasti vlatím představám a ideálům, v případě muslimského bratrstva pak především prostřednictvím prezidenta a parlamentu. (Saleh 2013).

3.3 Druhá revoluce, nebo vojenský převrat?¹⁴¹

Společenská nespokojenost a polarizace, která se v podobě demonstrací a protestů projevovala po celý rok¹⁴² vyústila v roce 2013 v masové červené demonstraci.¹⁴³ V těchto protestech údajných 14 milionů Egyptanů volalo po svržení režimu, ovšem tentokrát ne dlouholetého, diktátorského režimu, jakým byl režim Mubárakův, nýbrž po odstoupení prvního demokraticky zvoleného prezidenta a jeho vlády (Fayed – Saleh 2013). Výsledkem těchto milionových protestů bylo finální svržení vlády Muhammada Mursího.¹⁴⁴

Na začátku června, uznávaný, egyptský blogger, dopisovatel mnoha egyptských i zahraničních zpravodajských serverů, Bássim Sabry¹⁴⁵, publikoval článek, ve kterém se na základě analýzy dostupných informací a okolností snažil hodnotit budoucí vývoj v Egyptě. Sary předkládá ve svém článku několik možných scénářů budoucího dění, včetně modelu „armáda“. Tato předpověď představuje roli armády v rámci protestů, jejichž počet i intenzita se v průběhu roku 2013 stupňovaly. Odhaduje, že

¹⁴¹ O kategorizaci letních událostí roku 2013 se od počátku vedly spory. Současnou oficiální reprezentací země jsou prezentovány, jakožto „národní usmíření“, či „naplnění vůle lidu“ (Youtube: Veřejný proslov současného prezidenta, generála Abd al-Fatáha Sísího, komentující události 3. července, předešlých a následujících dní. Dostupný na: <https://www.youtube.com/watch?v=m205v8DF4eM> (19.7. 2014). Odvolaný prezident Mursí a představitelé jeho establishmentu zatím prezentovali 3. červenec, jako vojenský převrat, akt násilí, násilné „uloupení“ Revoluce 25. ledna (Youtube: Veřejný proslov odvolaného prezidenta Muhammada Mursího. Dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=FFyBpk9eHRw>, (19.7. 2014). Rozlišování této tpu lze aležt i u samotných respondentek, viz dále.

¹⁴² Protesty měly rozličné důvody od sektářských střetů až po reakce na jednotlivá politická rozhodnutí nového prezidenta a jeho kabinetu. Kromě již zmiňované kontroverzní ústavy, se pak jedná například o Mursího rozhodnutí rozšíření prezidentských pravomocí (al-Sharif – Saleh 2013).

¹⁴³ BBC: Egypt crisis: *Mass protests over Morsi grips cities*. Dostupné na: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-23115821> (19.7. 2014).

¹⁴⁴ al-Jazeera: *President Morsi overthrown in Egypt*. Dostupné na: <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2013/07/20137319828176718.html> (19.7. 2014).

¹⁴⁵ Bássim Sabry zemřel v dubnu tohoto roku za dodnes nevyjasněných okolností. al-Jazeera: *Egyptian blogger Bassem Sabry dies*. Dostupné na: <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2014/04/egyptian-blogger-bassem-sabry-dies-2014430122918774191.html> (18.7. 2014).

vstup armády do protestů a střetů mezi vládou a opozičními demonstranty, by mohl vyvrcholit armádním převzetím moci (Sabry 2013).

Ačkoliv sám Sabry ve svém článku vyjadřuje obavu před opětovnou destabilizací Egypta, jeho předpovědi politicko-společenského vývoje se do určité míry naplnily ve dnech od 30. června do 3. července 2014, kdy probíhaly po celém Egyptě milionové protesty. V organizaci těchto protestů se vedle Národní fronty spásy, Hnutí 6. dubna, nebo Kefáji (a dalších protestních hnutí), objevilo nové hnutí mladých, Tamarod¹⁴⁶ (Schleifer 2013). Na výzvy hnutí Tamarod, které žádalo armádu o asistenci, se armádní představitelé do konfliktu zapojili, za účelem zmírnit násilný střet a snížit ztráty na životech a zranění. Hlava egyptských ozbrojených sil, charismatický Abd al-Fattáh Sísí, se stal osobností „druhé revoluce“, když spolu s armádou za zády, donutil Muhammada Mursího odstoupit.¹⁴⁷

Po odstoupení prezidenta Mursího a jeho uzavření do vazby, se armáda ujela moci. Pod jejím dohledem vznikla technokratická vláda a do čela státu byl postaven prezident Adlí Mansúr. Speciální Komise

¹⁴⁶ Ve spojení s nově vzniklým hnutím Tamarod se objevovaly spekulace o spojení hnutí s armádou a přijímání příkazů od jejích představitelů, o nápomoci navrátit předrevoluční, armádní režim zpět, tyto spekulace se povětšinou publikovaly na soukromých blozích a zahraničních serverech (el-Hasad online: موقع "بازفيد" يكشف تفاصيل اختراق الجيش لحركة تمرد (19.7. 2014), The Revolution News: The Founder of the Tamarod movement admints taking orders from Army. Dostupné na: <http://revolution-news.com/founders-tamarod-movement-admits-movement-taking-orders-army/> 19.7. 2014; Frenkel – Atef 2014). . Tyto spekulace jsou uvedeny především z důvodu, že byly zmíněny samotnými respondentkami, hrají také roli při dotváření obrazu velmi komplexní současné egyptské politicko-společenské scény, v rámci které je velmi obtížné odhalit skutečnou podstatu událostí. Je možné, že celá kauza je pouze konspirací, nicméně netransparentnost v otázkách armádních aktivit a afiliací na organizace a hnutí, brání snahám cokoli potvrdit, či zcel vyvrátit. Pravděpodobným se může zdát využití hnutí Tamarod armádou ro své vlastní cíle.

¹⁴⁷ Proslov Abd al-Fattáha Sísího, ve kterém představuje důvody zapojení armád do konfliktu (armáda nemohl být slepá k násilí a oětem na životech a k přánímilionů protestujících. Armáda splnila svou povinnost a v rámci služby veřejnosti se postavila na stranu demonstrujících, na jejich žádost) cíle druhé revoluce (okamžitě pozastavení ústavy z roku 2012, prezidentské volby, vytvoření silné vlády, která povede stát až do období nových voleb, přijmout zákon o médiích a zajistit jim tak naprostou svobodu, bojovat proti snahám narušit mír a přechodný proces), al-Ahrám arabí: نص بيان السيسي: الوطن كان في خطر.. وخطاب الرئيس لم يلب تطلعات الشعب.. وسنعتل العمل بالدستور مؤقتا وبثولى الرئاسة رئيس المحكمة الدستورية <http://arabi.ahram.org.eg/NewsQ/30238.aspx> (19. 7. 2014).

národního usmíření, pak měla dohlížet na implementaci jednotlivých bodů plánu na obnovení demokratického Egypta.¹⁴⁸

Výzkum

Jakým způsobem nahlížely na letní revoluci dotazovná informantky? Hned v počátku je důležité říci, že „Druhé revoluce“ se z 15 dívek výzkumu zúčastnilo pouze 8 (V, C, D, CH, I, J, L, M).

Respondentky, které participovaly na letním sesazení prezidenta Muhammada Mursího z postu prezidenta, lze shrnout do kategorie *účastnice*. Pro tuto kategorii je společná nespokojenost s předešlým režimem a naprostá nespokojenost s porevolučním vývojem obecně. U některých respondentek byl opět patrný vliv rodinných vazeb, které určily jejich rozhodnutí participovat na protestech. Ve vztahu k samotnému dění na Tahrínském náměstí od 30. června se vyjadřují rozličně a na základě jejich výpovědí se můžeme pokusit rozdělit je do dalších dvou skupin. První část respondentek sdílela společné nadšení a odkazovala na Revoluci 25. ledna, uváděla stejné nadšení, stejné pocity moci a možnost změnit politické směřování země. Vzniká tedy kategorie společná pro tyto respondentky, která nese název *Tahrír 2* a její charakteristikou je vzájemné připodobňování obou revolucí, i přes velmi silné odlišnosti v celkovém kontextu.

Další část respondentek, které se revoluce zúčastnily, je typická odlišným přístupem. Jejich nespokojenost s režimem, politickými rozhodnutími, „ichwánizací“ společnosti, vyústila v jejich finální rozhodnutí participovat na „Druhé revoluci“ (u některých respondentek sehrála potom roli jejich vazba na určitá revoluční hnutí, která se demonstrací také zúčastnila¹⁴⁹). U těchto respondentek je patrná větší míra realismu. Respondentky buď Revoluci 25. ledna do přímé komparace s „Druhou

¹⁴⁸ al-Jazeera: *President Morsi overthrown in Egypt*. Dostupné na: <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2013/07/20137319828176718.html> (19. 7. 2014).

¹⁴⁹ Například respondentky I a CH.

revolucí“ bez vyzvání nevedly, nebo, v případě že ji uvedly, zdůrazňovaly velké rozdíly, mezi oběma událostmi. Respondentka CH se vyjádřila slovy:

„Je to nesrovnatelné, šli jsme demonstrovat, protože jsme byli nespokojení, to bylo jediné stejné. Ale jinak tohle vypadalo jako nepovedená kopie. Všichni vypadali nadšení, ale nemyslím, že to bylo to opravdové. Já to tak necítla.“¹⁵⁰

CH není jediná, kdo uvedl termín kopie, či nápodoba. U některých informantek lze tedy spatřovat jistou skepsi ve vztahu k samotné „druhé revoluci“.

Druhou skupinu tvoří sedm respondentek, které se červencové revoluce vůbec nezúčastily. Pro tyto respondentky je společná kategorie *převrat*, která vyjadřuje postoj informantek k událostem června a července roku 2014. Většina těchto respondentek nepoužívá v souvislosti s tímto děním termínu revoluce, nýbrž především převrat. Tímto termínem zároveň charakterizují způsob, jakým na lidové demonstrace a následné armádní zapojení, pohlížely. U respondentek je pak společné intenzivní zklamání a deziluze ve vztahu k porevolučnímu vývoji v Egyptě, samotnému volebnímu procesu. Patrný je i skepticismus ve vztahu k samotné egyptské společnosti. Některé informantky vyjádřily silné obavy z další destabilizace země a především z vytvoření masivní propasti mezi přívrženci prezidenta Mursího, jehož legitimita čerpala z výsledků prvních demokratických voleb a přívrženci nového režimu, armády a sekularizace. Respondentka K, feministka, sekularistka, spíše levicového zaměření, účastnice Revoluce 25. ledna i všech následujících volebních procesů, u níž by bylo možné očekávat prorevoluční entusiasmus, vyjádřila své pocity následovně:

„Není to revoluce, je to převrat...Je to maškaráda, stejně jako všechno kolem – Tamarod, odkud ti se jako vzali? Myslím, že tohle

¹⁵⁰ Rozhovor s CH, Káhira, AUC Kampus 29.1. 2014.

všechno je plánované, nejspíš to naplánovali už 11. února před třemi lety. A nepovede to k ničemu dobrému, už jsme to tu měli¹⁵¹...Očividně se po tom Egyptanům stýská. Vidíš, my nejsme ovce, ale jsme vycvičené opice, kterým chybí pán, armáda, kterou tak uctíváme, nejradyji bychom jí lízali ruce. Umíme už demonstrovat, dělat povyk, ale pak už sami nevíme pro co (pro Egypt, pro jednotu, pro společné hodnoty?). Prostě opice...Vidím tam naději v genderové otázce, ale taky tam vidím stín armády a celého Mubárakova systému. ¹⁵²

Jak nastínila informantka K, po událostech letních měsíců roku 2013 pro ženy vyvstaly nové naděje s přípravami pro vytvoření a přijetí nové ústavy a následnými volebními procesy. Ústava přijatá v referendu v lednu roku 2014 byla lidskoprávními a ženskými aktivistickými NGO's přijata velmi dobře. Jak uvádí report ECWR, poprvé v historii získaly ženy plný občanský status, zabývá se otázkou ženy a sociálně ekonomických práv a dalšími tématy, která byla prezentována v rámci Národní egyptské charty žen.¹⁵³

Nicméně ze zpráv prezentovaných médiu i z postoje samotných účastnic výzkumu je evidentní, že obecné nálady v rámci Egyptské společnosti prokazují na silné rozštěpení na dvě základní skupiny (a to ve všech věkových kategoriích od studentů po nejstarší občany) na liniích Mursí-Sísí, Muslimské bratrstvo-armáda, náboženství-sekularismus. Tato propast se i dnes zdá být velmi hluboká a velmi obtížně napravitelná. Křivdy osobního i obecného rázu jsou na obou stranách sporu a dosáhnout celonárodního usmíření se tak zdá být velmi obtížnou

¹⁵¹ Informantka zde odkazuje na roli armády v rámci režimu Husního Mubáraka (o roli armády v Egyptě bylo v této práci již krátce pojednáno). Názor, že letní převrat ukončil demokratickou éru a navrátí se k modelu před revolucí 25. ledna není ojedinělý. Podobné teorie byly prezentovány i v rámci médií a na soukromých blozích, jako příklad může být uveden článek *Egypt coup: The military has not just outstead Morsi, it outstead democrac* (Gergez 2013).

¹⁵² Rozhovor K, Káhira, Talat al-Harb, 30.1. 2014.

¹⁵³ ECWR: *Egypt's new constitution, a victory dor women's rights to full citizenship*, <http://ecwronline.org/blog/2013/12/02/egypts-new-constitution-a-victory-for-womens-rights-to-full-citizenship/>, (9.6. 2014).

a dlouhodobou záležitostí, především v případě, že by v rámci tohoto procesu měly být dodržovány principy demokracie, práva na svobodu slova a vyjadřování, práva demonstrovat a protestovat.

4 ZÁVĚR

V rámci této práce bylo, na základě terénního bádání realizovaného v podobě kvalitativního výzkumu v Káhiře na počátku roku 2014, zodpovězeno několik vymezených výzkumných otázek. Zkoumanou skupinou byly mladé káhirské ženy ve věku od 18-35 let, studentky, či absolventky vysokých škol, účastnice Revoluce 25. ledna a také alespoň jedněch následujících voleb. Rozhovory probíhaly v průběhu ledna a začátku února v různých oblastech Káhir (viz příloha č. 2).

Výzkumné otázky se vázaly k hlavnímu tématu práce, tedy k fenoménu ženy v kontextu Revoluce 25. ledna.

Výzkumné otázky zní:

- *Jaké byly hlavní motivace žen pro jejich participaci na revolučních událostech? Byly jejich motivace a revoluční požadavky shodné s obecnými požadavky, či tíhly spíše k feministické agendě?*
- *Převážila u respondentek v průběhu revoluce genderová identita, či spíše identita národní a občanská? Jinými slovy vystupovaly ženy v revoluci primárně v roli žen, nebo v roli občanek (Egyptánek)?*
- *Jakou podobu měla participace respondentek na Revoluci 25. ledna?*
- *Jaký je obraz Tahríru a revolučních událostí, který si informantky uchovávají ve své paměti?*
- *Jaký je postoj respondentek k porevolučním událostem (účast na volbách, po-volební dění)?*
- *Jaký je postoj respondentek k „Druhé revoluci“?*

V rámci první obsáhlé kapitoly Žena a revoluce 25. ledna byla zodpovězena první polovina vymezených otázek.

Na základě výzkumu se lze domívat, že účastnice výzkumu se až na výjimky zúčastnily revoluce především v roli občanek, Egypt'anek. Jejich primární motivací nebyla genderová problematika, požadavky na navýšení počtu žen v parlamentu, ani zásadní proměny ve státní legislativě. Hlavními motivy a zároveň i požadavky informantek byly *politické změny, ekonomické změny, uvolnění cenzury* a až v poslední řadě a pouze v případě některých respondentek, *gender*. Veškeré tyto kategorie jsou charakterizovány (viz kapitola 2.2.1).

V části práce, týkající se formy ženské participace na revoluci, byla částečně potvrzena významná role nových médií a sociálních sítí, o které pojednává literatura (Radsh 201, Khonder 2011, Khamis - Vaugh 2011, Adi 2014, Newson – Lengel 2012). **Zároveň ale z rozhovorů s respondentkami vyplývá, že v jejich případě aktivita na sociálních sítích a kyberaktivismus nebyly podmínkou pro fyzickou participaci na revoluci.** Tuto skutečnost dokládá pět informantek s odlišnou zkušeností, jejichž zdrojem informací byla tradiční média a především orální forma předávání informací v rámci rodinného kruhu, či přátel. Tento spíše tradiční prostor, byl pak zároveň dívkami chápán jako hlavní platforma pro sebevyjádření. Sociální sítě pak v případě těchto respondentek hrály spíše druhotnou úlohu. (viz kapitola 2.3.2).

Fyzická účast na revoluci byla jednou ze vstupních podmínek, kterou musely informantky splnit. V rámci práce pak bylo zkoumáno, jaké činnosti ženy na Tahríru vykonávaly. **Výsledky výzkumu prezentují ženu, jakožto aktivní členku protestující skupiny, která se (v rozličné míře) zapojuje do všech činností, jež je potřeba vykonávat, od zásobování potravinami až po péči o zraněné (v menší míře se pak**

respondentky zúčastnily reálných fyzických střetů s bezpečnostními složkami).

Další část práce je pak věnována prezentaci **Tahrírského obrazu**, tedy modelu revolučního náměstí, jak jej zachovávají informanty ve své paměti. Model sdílený respondentkami pak představuje egyptskou společnost, jakožto aktivní složku, která díky své jednotě, početnosti a davové povaze, se silným revolučním potenciálem, dokázala svou moc a přes některá očekávání, změnila statickou, dlouhotrvající realitu Mubárakovy diktatury. K tahrírskému obrazu se váží důležité kategorie, jejichž charakteristika je popsána v kapitole 2.2.2. Těmito hlavními koncepty, které se prolínají veškerými tématy, jsou: **tahrírská utopie, tahrírská nostalgie a egypt'anství**. K těmto pojmům se váží především **motivy sjednocení na základě společné národní identity, vznik specifického společensko-náboženského uspořádání, které se časově a prostorově váže pouze na revoluční období a náměstí Tahrír. Toto uspořádání se pak vyznačuje univerzální paritou, ekonomickou, genderovou, náboženskou, intelektuální.**

Pro tuto kapitolu, vztahující se k období před a během Revoluce 25. ledna, je charakteristická patrná jednotota v názorech. Na základě výpovědí jednotlivých respondentek bylo vytvořeno hned několik významných konceptů, které jsou společné všem informantkám a několika kategorií, které jsou specifické.

V druhé části práce, která se věnuje porevolučnímu vývoji, pak můžeme zaznamenat velmi brzy relativně silnou názorovou fragmentaci. Jednotným motivem je pak pouze **zklamání**, které projevily jednotlivé účastnice výzumu ve vztahu k různým obdobím. **Společnou a sjednocující kategorií je dále, již zmiňovaná tahrírská nostalgie, charakteristickým postrádáním revolučního modelu společnosti a vyznávaných hodnot.**

Pro porevouční období je typické štěpení na několik linií. V prvním období se jedná o linii SCAF (armáda) – odlišné představy (tento kocept je široký, je pro něj ovšem typická kritika vlády SCAF a armády obecně). V období prvních demokratických voleb do parlamentu je pak zajímavé, že ne všechny informantky se rozhodly využít svého voleního práva. Pro účastnice voleb bylo typické chápání jedinečnosti tohoto procesu. Pouze zlomek respondentek ovšem opravdu intenzivně využil všech možností (pročítání volebních programů, informování se z více zdrojů), u zbytku respondentek pak volba byla silně závislá na informacích podávaných tradičními médii, případně konzultaci s přáteli, rodinou, jako doplněk pak sloužila nová média (můžeme zde vidět úpadek role nových médií, oproti předrevolučnímu a revolučnímu období).

Pro jednotlivé respondentky byly určující různé faktory. Štěpící linií, která pak byla patrná především v období druhých prezidentských voleb, byl islám ve státní správě – sekularismus. **Postoj respondentek k volebním procesům se lišil, společné bylo informantkám vědomí jedinečnosti těchto událostí, ovšem míra osobní zodpovědnosti byla různá.**

Velké odlišnosti v postoji respondentek pak nalezneme také ve vztahu k „druhé revoluci“, kterou některé informantky, které se jí zúčastnily, připodobňují k ideálu Revoluce 25. ledna. Další skupina respondentek, která se letního převratu zúčastnila, na něj nahlíží spíše skepticky a jejich účast na protestech vycházela spíše z pocitu nutnosti změny, než-li z přesvědčení, že výsledkem bude pozitivní změna. Třetí skupinou jsou účastnice výzkumu, které se z rozličných důvodů rozhodly neúčastnit se této události, příčinou bylo buď zechucení událostmi, či podpora Muhammada Mursího a vlády, jejichž legitimita vycházela z prvních demokratických voleb.

Co je zajímavé a co patří mezi hlavní výsledky tohoto výzkumu, je skutečnost, že dívky **nevztahovaly své postoje** (ať již k Mubáarakovu systému, revoluci, porevolučnímu vývoji, či nedávným událostem)

primárně k problematice genderové. Pro respondentky nebylo, až na výjimky, stěžejní, zda bude, či nebude kandidovat na post prezidenta žena. Veliký význam pro většinu respondentek nehrála ani skutečnost, zda daná strana, či daný kandidát řeší ve svém programu otázku ženy, či nikoliv.

Většina účastnic tohoto výzkumu nemá znalosti týkající se feministických uskupení působících v zemi, o jejich historii, či vývoji, ani jejich aktivitách. Agenda, týkající se intenzivního zapojení ženy do politických procesů, ženy v oblasti státní jurisdikce, či na postech vysokých státních úředníků, nejsou pro majoritní část informatek tak podstatné, jako například ekonomické proměny, zajištění pracovních míst, spravedlivé přerozdělování zdrojů a péče o chudé.

V postoji respondentek je patrná jistá forma idealismu, kdy ačkoliv samy sebe považují za plnoprávné občanky a členky společnosti, nevnímají (či nevědí) reálné nerovnosti mezi muži a ženami, které existují na většině úrovní běžného života a které dokládají jednak národní i mezinárodní statistiky, ale také výsledky osobního pozorování.

Do budoucna může být zajímavým motivem sledovat vývoj právě v této oblasti. Dojde u respondentek k proměně a přijmou realističtější pohled na okolní dění, který je zatím patrný pouze u některých z nich? Dále by bylo zajímavé, na základě kolektivní debaty zjistit, zda i v takto úzké zkoumané skupině lze dojít k jednotnému názoru v otázkách směřování státu a jeho budoucím vývoji. Mohlo by připomínání Tahrírského obrazu a tahrírské nostalgie hrát roli při pokusu o sjednocení a snachách nalézt kompromisní řešení? Či je společenská fragmentace, tři roky po revoluci již tak silná, že ji nelze překlenout?

5 SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ

Abul-Magd, Zeinab (2012). Understanding SCAF. In: *The Cairo Review of Global Affairs* (online). American University in Cairo. Dostupné na: <http://www.aucegypt.edu/gapp/cairoreview/pages/articleDetails.aspx?aid=216> (15.7. 2014).

Abdel-Hadi, Magdi (2008). Egypt's sexual harassment „cancer“. In: *BBC* 18.7. 2008 (online). Dostupné na: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/7514567.stm, (8. 6. 2014).

Adi, Mohammad-Munir. (2014). *The usage of social media in the Arab Spring*. LIT Verlag Münster, Münster.

al-Ali, Nadjé (2000). *Secularism, Gender and the State in the Middle East*. Cambridge University Press. Cambridge.

al-Ali, Nadjé (2002). *Gender and the State in the Middle East: Case Studies of Egypt and Turkey*.(online). Dostupné na: https://eprints.soas.ac.uk/4889/2/UNRISD_Report_final.pdf (10.6.2014).

al-Ali, Nadjé (2012). Gendering the Arab Spring. In: *Middle East Journal of culture and communication*. 5, 2012. (26-31).

Amar, Paul (2011). Turning the Gender Politics of Security State Inside out? In: *International Feminist Journal of Politics*. 13(3), (299-328).

Amin, Galal (2013). *Whatever Happened to the Egyptian Revolution*. AUC Press. Cairo.

al-Anani, Khalili (2012). *The role of Religion in the Public Domain in Egypt after the January 25 Revolution*. Research paper. Arab Center for Research and Policy Studies. Doha.

Arafat, Alaa al-Din (2009). *The Mubarak Leadership, the future of democracy in Egypt*. Palgrave MacMillan. New York.

Badran, Margot (2009). *Feminism and Islam: Secular and Religious Convergences*. One World Publications. Oxford.

Badran, Margot (2011). *Egypt's revolution and the new Feminism*. 7.3. 2011 (online). Dostupné na: <http://www.resetdoc.org/story/00000021509> (8.6. 2014).

Barnet, Carobyne (2011). *Egypt: Fighting for Women's Rights in the Aftermath of the Revolution*. WLUMI, 6.9. 2011 (online). Dostupné na: <http://www.wlumi.org/node/7255>, (8.6. 2014)

Bassiouni, Cherif (2012). Egypt update No. 13. In: *Chronicle of the Egyptian Revolution of 25 January 2011*. (online), March. Dostupné na: <http://mcherifbassiouni.com/wp-content/uploads/Egypt-Update-13.pdf> (17. 7. 2014).

Baumont, Peter (2012). Mohamed Morsi signs Egypt new Constitution into law. In: *The Guardian*. 26.12. 2012 (online). Dostupné na: <http://www.theguardian.com/world/2012/dec/26/mohamed-morsi-egypt-constitution-law> (18.7. 2014).

Bayoumi, Soha (2011). The Egyptian Revolution, Sunday, February 6, 2011. In: *Revolution Marginalia* (blog). 7. 11. 2011 (online). Dostupné na: <http://sohabayoumi.blogspot.cz/2011/02/egyptian-revolution-sunday-february-6.html>, (10. 7. 2014).

Berg, Bruce L. (2001). *Qualitative research methodes for the Social Sciences*. California State University. California.

Bishara, Marwan (2012). *The Invisible Arab: The Promise and Peril of the Arab Revolutions*. Nation Books. Kindle Edition (e-book).

Black, Jeffrey (2008). Egypt's press: More free, still fettered. In: *Arab Media Report*. Issue 4, 2008. Dostupné na: <http://www.arabmediasociety.com/?article=572> (5.7. 2014).

Blaydes, Lisa (2008). *Autoritarian Elections and Elite Managment: theory and Evidence from Egypt*. Princeton University Conference on Dictatorship, April 2008. Dostupné na: <https://www.princeton.edu/~piirs/Dictatorships042508/Blaydes.pdf> (2.7. 2014).

Burke, Peter (2006). *Variety kulturních dějin*. Centrum pro studium demokracie. Brno.

Dyer, Emily (2013). *Marginalising Egyptian Women*. The Henry Jackson Society. London.

Fayed, Shaima – Saleh, Yasmine (2013). Millions flood egptian streets to demand Mursi quit. In: *Reuters*. 30.6. 2013 (online). Dostupné na: <http://www.reuters.com/article/2013/06/30/us-egypt-protests-idUSBRE95Q0NO20130630> (19.7. 2014).

Fick, Maggie-Kaun, Stephen (2014). Egypt's Sisi wins the election faces economical challenges. In: *Reuters*. 29.5. 2014 (online). Dostupné na <http://uk.reuters.com/article/2014/05/29/us-egypt-election-idUKKBN0E70D720140529> (3.6. 2014)

Frenkel, Sheera – Atef, Maged (2014). How Egypt's Rebel Movement Helped Pave the Way for a Sisi Presidency. In: *BuzzFeed*, 15.4. 2014 (online). Dostupné na: <http://www.buzzfeed.com/sheerafrenkel/how-egypts-rebel-movement-helped-pave-the-way-for-a-sisi-pre> ((19.7. 2014).

Gaess, Roger – Soriano, Eva (2008). Interview: Egyptian Feminist Fatma Khfagy. In: *Middle East Policy*. 15 (2), Summer 2008 (online). Dostupné na: <http://mepc.org/journal/middle-east-policy-archives/interview-fatma-khafagy> (30.6. 2014).

Gergez, Fawaz (2013). Egypt coup: The military has not just outstayed Morsi, it outstayed democracy, In: *The Guardian*, 4. 7. 2013 (online). (<http://www.theguardian.com/commentisfree/2013/jul/04/egypt-coup-military-morsi-democracy>) (19. 7. 2014).

el-Ghobashi, Mona (2005). Egypt looks Ahead to the Portentous Years. In: *MERIP*. February 2005 (online) Dostupné na: <http://www.merip.org/mero/mero020205> (3.7. 2014).

Gumchian, Marie-Luise (2011). Arab Spring puts the women reights in the spotlight. In: *Reuters* 10.11.2011 (online), Dostupné na: <http://www.reuters.com/article/2011/12/20/us-arabs-women-idUSTRE7BJ0QW20111220>, (8.6. 2014).

Hamdy, Hassan (2011). The Civil Society in Egypt under Mubark Regime. In: *Afro-Asian Journal of Social Sciences*. 2 (2.2), 2 quarterly, 2011 (online). Dostupné na: <http://www.onlineresearchjournals.com/aajoss/art/61.pdf> (2.7. 2014).

Hamdy, Naila (2009). Arab citizens Journalism in Action: Callenging Mainstream Media, Authorities and Media Laws. In: *Westminster Papers in Communication and Culture*. 6(1) (online). Dosutpné na: https://www.westminster.ac.uk/__data/assets/pdf_file/0003/19992/006WPC-C-Vol6-No1-Naila_Hamdy.pdf (9.7. 2014).

Hanafi, Sari (2012). Arab spring revolutions; the emergence of a new political subjectivity. In: *Contemporary Arab Affairs*, 5(2), 26. 3. 2012. (198-2013).

Hounshell, Blake (2011). February 11: Pharaoh is dead, long live the pharaoh? In: Lynch, Marc- Glasser, Suzane B. (eds.): *Revolution in the Arab World*. Foreign Policy Slate Group. Washington.

Kandil, Hazem (2012). Back on Horse? The military between Two revolutions. In: *Arab Spring in the Egyptian Revolution and Beyond*. AUC Press, Cairo. (174-198).

Kenner, David (2010). The Death of Egypt's Free Press. In: *Foreign policy*. October 5 2010 (online). Dostupné na: http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/10/05/the_death_of_egypt_s_free_press (5.7. 2014).

Khalil, Ashraf (2012). *Liberation Sqare: Inside the Egyptian Revolution and the rebirth of nation*. St. Martin's Press. New York.

Khalil, Karima (2011). *Messages from Tahrir Sqare*. AUC Press. Cairo.

Khamis, Sahar – Vaughn, Katherine (2011). Cyberactivism in Egyptian Revolution. In: *Arab Media and Society*. 14 Summer Issue 2011.

Khonder, Habibul Haque (2011). Role of New Media in Arab Spring. In: *Globalizations*. 8(5). (675-676).

Kirkpatrick, David D.(2011).Egypt erupts in Jubilation as Mubarak Steps Down. In: *New York Times*. 11. 2. 2011 (online). Dostupné na: <http://www.nytimes.com/2011/02/12/world/middleeast/12egypt.html?pagewanted=all> (13. 7. 2014).

Kirkpatrick, David D. (2011). Mass March by Cairo Women's in Protests over Abuse by Soldiers . In: *New York Times* , 20. 12 2011 (online). Dostupné na: <http://www.nytimes.com/2011/12/21/world/middleeast/violence-enters-5th-day-as-egyptian-general-blames-protesters.html?ref=middleeast>, (8 .6. 2014).

Langohr, Vickie (2013). „This is Our Square“ Fighting sexual assault at Cairo Tahrir Square. In: *Gender front Lines, Egypt Syria, Tunisia, Turkey, Middle East Report* 268. (online). Dostupné na: <http://www.merip.org/mer/mer268/our-square> (14. 7. 2014).

Langohr, Vickie (2014). New President, old patterns of Sexual Violence in Egypt. In: *MEMRI*. (online), 7. 7. 2014. Dostupné na: <http://www.merip.org/mero/mero070714> (14.7. 2014).

Lynch, Marc (2007). Blogging the New Arab Public. In: *Arab Media and Society*. Spring Issue 1, 2007 (online). Dostupné na: http://www.arabmediasociety.com/topics/index.php?t_article=32 (7.7.2014).

Lynch, Marc (2011). Obama's „Arab spring“. In: *Foreign Policy*. January 2011. Dostupné na: http://mideastafrica.foreignpolicy.com/posts/2011/01/06/obamas_arab_spring?wp_login_redirect=0. (3.6. 2014).

Magued, Osman (2013). Egypt must avoid the Spiral of silence. In: The Cairo review of Global Affairs. American University of Cairo. 19. 8. 2013 (online). Dostupné na: <http://www.aucegypt.edu/gapp/cairoreview/pages/articledetails.aspx?aid=406> (3.6. 2014).

Moaddel, Mansoor (2012). The Arab Spring and Egyptian Revolution Makers: Predictors of Participation. In: *PSC Research Reports*, 12-776. September 2012. Populations Studies Center, University of Michigan. Michigan.

Morris, Marry E. (1996). What do Women Want? In: Gender Politics and the State, What the Middle Eastern Women want? Konference 29.8.-1.9. 1996, *Conference Group on the Middle East*, San Francisco. Dostupné na: www.thefreelibrary.com/Gender,+politics+and+the+state%3A+what+do+Middle+Eastern+women+want%3F-a019995277 (10.6. 2014).

Mossad, Joseph (2012). The „Arab Spring“ and other American Season. In: *Al-Jazeera*. August 2012 (online). Dostupné na: <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2012/08/201282972539153865.html> (3.6. 2014).

al-Natour, Manal (2012). The Role of Women in the Egyptian 25th January Revolution. In: *Journal of International Women's Studies*, 13(5), (59-76).

el-Naggar, Mona: Equal Rights Takes to the Barricades, In: *New York Times*. 11. 2. 2011. http://www.nytimes.com/2011/02/02/world/middleeast/02iht-letter02.html?_r=0, (8.6. 2014)

Newsom, Victoria A. - Lenger, Lara (2012). Arab Women, Social Media, and the Arab Uprising. In: *Journal of International Women's Studies*. 13(5). (31-45)

Noël, Émile (2013). *The military and the Egyptian revolution: Resistance to reform* (paper). 28. 2. 2013. McGill University, Montreal.

Osman, Tarek (2013). *Egypt on the Brink : From Naser to Muslim Brotherhood*. Yale University Press. Yale. (e-book)

Patton, Michael, Quinn (2002). *Research and Qualitative Methods*. Sage Publications, California.

Plofchan, Thomas (2012). Candidates in the 2012 Egyptian Presidential elections. In: *The Cairo Review of Global Affairs*. (online). 27.4. 2012. (online) Dostupné na: <http://www.aucegypt.edu/gapp/cairoreview/pages/articleDetails.aspx?aid=162> (17.7. 2014).

Power, Carla (2011). Silent no more: The women of the Arab Revolution. In: *Time*, 24.3. 2011 (online) Dostupné na: <http://content.time.com/time/world/article/0,8599,2059435,00.html> (5.4.2014)

Puddephat, Andrew (2012). *Corruption in Egypt. Global Partners and Associates*. March 2012 (online). Dostupné na: <http://www.gp-digital.org/wp-content/uploads/pubs/Corruption-in-Egypt-Report-new-cover.pdf>. (4.7. 2014).

Rabba, Ahmed Abed (2012). *Egyptin Poitical Parties and Parliamentary Elections 2011/2012* Arab centre for Research and Policy Studies, Doha Centre. 6.12. 2012 (online). Dostupné na: <http://english.dohainstitute.org/release/f3e63fe9-eeeb-49cc-884f-01bdc7a340eb>, (15.7. 2014).

Radsh, Courtney C. (2012). *Unveling the Revolution: Cyberactivism ant he Role of Women in the Arab Uprising*. James Baker III Institute for Public Policy. Washington D.C.

Raghavan, Sudarsan (2011). Egyptians focus their attention on recovering the Nationsmoney. In: *The Washington Post*. 12. 2. 2011(online). Dostupné na: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2011/02/12/AR2011021203767.html> (3.7. 2014).

Ruta, Claudia (2012). *Gender Politics in Transition: Womens Political Rights after the January 25th Revlution*. Dissertation.com, Florida.

Sabry, Bassem (2013). Will Egypt have Its Second Revolution on June 30? In: *Al-Monitor*, 9. 6. 2013 (online). Dostupné na: <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2013/06/egypt-second-revolution-morsi-anniversary.html#> (18.7. 2014).

Saleh, Mohsen M.(2013). Is Egypt heading to ikchwanization, wafdization, or militriztion? In: *Middle East Monitor*. 25. 10.2013 (online). Dostupné na: <https://www.middleeastmonitor.com/articles/africa/7978-is-egypt-heading-to-qikhwanizationq-qwafdanizationq-or-qmilitarizationq> (18.7. 2014).

al-Sharif, Asma – Saleh, Yasmine (2013). Special Report: The real force behind Egypt's 'Revolution of state'. In: *Reuters*. 10. 10. 2013, (online). Dostupné na: <http://uk.reuters.com/article/2013/10/10/uk-egypt-interior-special-report-idUKBRE99908720131010> (19.7. 2014).

Sharp, Jeremy (2011): *Egypt in Transition*. Congressional Research Service. 18. 11. 2011. (online). Dostupné na: <http://fpc.state.gov/documents/organization/178224.pdf>, 15. 7. 2014).

Shehata, Dina (2012). Youth Movements and the 25 January Revolution. In: Korany, Boghat-Mahdi el-Rabat (eds.): *Arab Sprig in Egypt, Revolution and Beyond*. AUC Press, Cairo (105-123).

Shenker, Jack (2011). Bothaina Kamel: Egypt's first female presidential candidate. In: *The Gurdian*. 5. 8. 2011 (online). . Dostupné na: <http://www.theguardian.com/world/2011/aug/05/bothaina-kamel-egypt-woman-president> (17.7. 2014).

Sholkamy, Hannia (2012). Womens are also Part of this Revolution, In: Korany, Baghat – el-Mahdi, Rabat (eds): *Arab Spring in the Egyptian Revolution and Beyond*. Káhira, AUC Press, Cairo (152-173).

Schenker, David (2011). Arab Spring or Islamist Winter? In: *World Affairs Journal*, January/February 2012 (online). Dostupné na: <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/arab-spring-or-islamist-winter> (3.6. 2014).

Schleifer, Abdallah (2013). Egypts June rallies: Between the irresponsible and the obtuse. In: *al-Arabiya english*, 30. 6. 2013, (online). Dostupné na: <http://english.alarabiya.net/en/perspective/analysis/2013/06/30/Egypt-s-June-30-Between-the-irresponsible-and-the-obtuse-.html> (18.7. 2014).

Schwartz, Dona (1989). Visual Etnography: Using Photography in Qualitative Research. In: *Qualitative Socilogy*. 122, summer 1989. (119-154).

Sika, Nadine - Khodary, Yasmin (2012). One Step Foreward, Two Steps Back? Egyptian Women within the Confines of Authoritarianism. In: *Journal of International Women's Studies*. 13 (5), October 2012. (91-100). Dostupné na:

<http://vc.bridgew.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1008&context=jiws> (30.6. 2014).

Singerman, Diane (1996). Women, Networks and the State. In: *Gender Politics and the State, What the Middle Eastern Women want?* Conference Group on the Middle East, 29.8.-1.9. 1996, San Francisco. Dostupné na: www.thefreelibrary.com/Gender,+politics+and+the+state%3A+what+do+Middle+Eastern+women+want%3F-a019995277 (10.6. 2014).

Storck, Madeline (2011). *The Role of Social Media in Political Mobilisation: a Case Study of the January 2011 Egyptian Uprising* (MA disertation). 20. 12. 2011. University of st. Andrews, Scotland.

Strauss, Anselm-Corbinová, Juliete (1999). *Základy kvalitativního výzkumu, postupy, techniky, zakotvené teorie*. Nakladatelství Albert, Boskovice.

Tadroz, Mariz (2010). Egypt. In: Kelly Sanja-Breslin, Julia (eds.): *Women's Rights in the Middle East and North Africa: Progress Amid Resistance*. Freedom House. New York. Dostupné na: http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/inline_images/Egypt.pdf (10.6. 2014).

Tamir, Moustafa (2011). Law in Egyptian Revot. In: *Middle East Law and Governance Journal*. 3, 2011. (181-191). Dostupné na: http://www.earla.org/userfiles/file/TMoustafa_Law%20in%20the%20Egyptian%20Revolt.pdf (15.7. 2014).

Tamir, Moustafa (2012). Drafting Egypts Constitution Policy Paper. In: *Stanford project on Arab Transition*. (paper). 1, March 2012. Dostupné na: http://cddrl.stanford.edu/publications/drafting_egypts_new_constitution_policy_paper/ (14. 7. 2014).

Tanoukhi, Nirvana-Mazrui, Ali (2011). Arab spring and the Future leadership in North Africa. In: *Transition*. 106, July 2011. (148-162).

Tomlin, Julie (2011). Egypt election: No revolution for Women. In: *The Guardian*, 1. 12. 2011 (online). Dostupné na: <http://www.theguardian.com/world/2011/dec/01/egypt-revolution-women-elections> (17.7. 2014).

Topol, Sarah (2012). *Shame and Anger in Cairo*. *NY Times Blog*. 3. 2. 2012 (oline). Dostupné na: http://latitude.blogs.nytimes.com/2012/02/03/sexual-harassment-in-egypt/?_php=true&_type=blogs&_r=0 (8.6. 2014).

You, Jong-sung (2012). Society Trust: Fairness matters more tha Homogeneity. In: *Political Psychology*. 33(5)., October 2012. (701-721).

elektronické zdroje:

al-Ahrám al-arabí: نص بيان السيسي: الوطن كان في خطر.. وخطاب الرئيس لم يلب تطلعات الشعب.. وسنعمل بالعمل بالدستور مؤقتا ويتولى الرئاسة رئيس المحكمة الدستورية , 3. 7. 2014, <http://arabi.ahram.org.eg/NewsQ/30238.aspx> (19. 7. 2014).

Amnesty International Report: Egypt www.amnesty.org/en/region/egypt/report-2013, (9.6. 2014).

Arab SocialMedia Report: Mapping Facebook 2011, Issue 3). Dostupné na: <http://www.dsg.ae/en/asmr3/ASMRGeneralFindings3.aspx> (9.7. 2014).

Arab Social Media Report: Mappig Twitter 2011, Issue 3. Dostupné na: http://www.dsg.ae/en/asmr3/ASMR_MappingTwitter3.aspx (9.7. 2014).

American Univeristy of Cairo Newsletter: Nadia Sonneveld talks about khul' divorce in Egypt. Dostupné na: http://www.aucpress.com/t-eNewsletter-KhulDivorce-December2011.aspx?template=template_enewsletter (10.6. 2014)

BBC: Egypt crisis:Mass protests over Morsi grips cities. 1.7. 2013. Dostupné na: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-23115821> (19.7. 2014).

CNN: Anderson Cooper 360 Degree. Egyptian Celebrate Hosni Mubarak step down. (transcription, online) 11. 2. 2011. Dostupné na: <http://transcripts.cnn.com/TRANSCRIPTS/1102/11/acd.01.html> (7.7. 2014).

Constitution Net: Egyptská ústava s připomínkami z roku 2007. Dostupná na: <http://www.constitutionnet.org/files/Egypt%20Constitution.pdf> (5.7. 2014).

Daily News Egypt: Egypt has the largest number of Facebook users in the Arab world: report, 25.9. 2013. Dostupné na: <http://www.dailynewsegypt.com/2013/09/25/egypt-has-the-largest-number-of-facebook-users-in-the-arab-world-report/>, (8.7. 2014).

Daily News Egypt: Columnist warn from growing polarisation. 22. 12. 2012. Dostupné na: <http://www.dailynewsegypt.com/2012/12/22/review-columnists-warn-from-growing-polarisation/> (18.7. 2014).

ECWR: Egypt's new constitution, a victory dor women's rights to full citizenship . 2.12. 2013. Dostupné na: <http://ecwronline.org/blog/2013/12/02/egypts-new-constitution-a-victory-for-womens-rights-to-full-citizenship/> (9.6. 2014).

Egyptian Government websites: الإعلان الدستوري 2011: Dostupné na: <http://www.egypt.gov.eg/arabic/laws/constitution/> (15. 7. 2014).

EISA: Election Witnessing mission report Egypt. Report No. 43 (online). Dostupné na: <http://eisa.org.za/PDF/egy2012eomr.pdf> (17. 7. 2014).

Facebook: We are all Khaled Said. Dostupné na: <https://www.facebook.com/EIShaheed> (5.7. 2014).

Freedom house: Egypt 2005. Dostupné na: www.freedomhouse.org/report/freedom-world/2005/egypt#.U7rjcvl_vPo (5.7. 2014).

el-Hasad online: موقع "بازفيد" يكشف تفاصيل اختراق الجيش لحركة تمرد , 21. 4. 2014 (online). Dostupné na: http://www.elhasad.com/2014/04/blog-post_2644.html (19.7. 2014).

Human Rights Watch: Egypt: New Constitution, Mixed on Support of Rights, 30.11. 2012. Dostupné na: <http://www.hrw.org/news/2012/11/29/egypt-new-constitution-mixed-support-rights> (18.7. 2014).

Human Rights Watch: Egypt ensure Women's Equal Right to divorce. Dostupné na: <http://www.hrw.org/news/2004/11/28/egypt-ensure-womens-equal-right-divorce> (10. 6. 2014)

IFES: Elections in Egypt, Analysis of the 2011 Parliamentary Electoral system. IFES Brief Paper. 1. 11. 2011., Middle East and Northern Africa Foundation for Electoral systems. Wshington. Dostupné na: http://www.ifes.org/~media/Files/Publications/White%20PaperReport/2011/Analysis_of_Egypt_2011_Parliamentary_Electoral_System.pdf (16.7. 2014).

Ichwán web: Muslim Brotherhood Statement Denouncing UN Women Declaration for Violating Sharia Principles, 14. 3. 2013. Dostupné na: <http://www.ikhwanweb.com/article.php?id=30731&ref=search.php> (9.6. 2014).

al-Jazeera: President Morsi overthrown in Egypt. 4. 7. 2013. <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2013/07/20137319828176718.html>, , (19.7. 2014).

al-Jazeera: Egyptian blogger Bassem Sabry dies. 30. 4. 2014. Dostupné na: <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2014/04/egyptian-blogger-bassem-sabry-dies-2014430122918774191.html>, (18.7. 2014).

Kefája: Corruption In Egypt: The Black Cloud Is Not Disappearing. Dostupné na: https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CB8QFjAA&url=http%3A%2F%2Fbig.assets.huffingtonpost.com%2FKefayafasad.doc&ei=WjO5U9yABLSy7Aaj8YDQDg&usg=AFQjCNEbhc3frZHdhrBAYf5njNeCIXnrzw&sig2=B1FwdSYc6hZICYJiWDG_lw&bv=bv.70138588,d.bGE (4.7. 2014).

Middle East Policy Council: Interview: Egyptin Feminist Ftma Khafagy. (online). Dostupné na: <http://mepc.org/journal/middle-east-policy-archives/interview-fatma-khafagy?print> (10.6.2014).

Real Time Insight Finder Google Statistics. Dostupné na: <http://www.google.com/trends/explore#q=arab%20spring&cmpt=date>. (2.5. 2014).

Social Bakers: The most Facebook adicted countries, September 2012. Dostupné na: <http://www.socialbakers.com/blog/961-10-most-facebook-addicted-countries-on-facebook> (9.7. 2014).

The Economist: Women and the Arab Awakening, Now is the time. 15. 10. 2011. Dostupé na: <http://www.economist.com/node/21532256>, (8.6. 2014)

The Guardian online: Womens has emerged as the keyplayers in the Arab spring. 22. 4. 2011. Dostupné na: <http://www.theguardian.com/world/2011/apr/22/women-arab-spring> (8.6.2014)

The Guardian online: Protests in Egypt, as they happend. 28. 1. 2011. Dostupné na: <http://www.theguardian.com/news/blog/2011/jan/28/egypt-protests-live-updates> (30.5. 2014).

The National Council for Youth in Egypt. Dostupné na: <http://www.youthpolicy.org/factsheets/country/egypt/> (3.4. 2014).

Time: Silent no more: The women of the Arab Revolution, dostupné na: <http://content.time.com/time/world/article/0,8599,2059435,00.html> (5.4.2014)

The Revolution News: The Founder of the Tamarod movement admints taking orders from Army. 17.4. 2014. Dostupné na: <http://revolution-news.com/founders-tamarod-movement-admits-movement-taking-orders-army/> (19.7. 2014).

The World Bank: Data, Poverty. Dostupné na:
http://data.worldbank.org/topic/poverty#tp_wdi (18. 7. 2014).

Time: Silent no more: The women of the Arab Revolution. 24. 3. 2011.
Dostupné na:
<http://content.time.com/time/world/article/0,8599,2059435,00.html>
(5.4.2014).

Twitter: Twitterový účet Gigi Ibrahím s údaji o množství odběratelů.
Dostupné na:
https://twitter.com/Gsquare86?original_referer=http%3A%2F%2Ftweetsfromtahrirlive.com%2F&tw_i=475582294728912896&tw_p=embeddettimeline&tw_w=353199967353061376, (8. 7. 2014).

UN Data: Youth unemployment rate, aged 15-26, both sexes. Dostupné na:
http://data.un.org/Data.aspx?d=MDG&f=seriesRowID%3A630#f_1 (5.7.
2014).

UNDP: Human development Indicators - Egypt. Dostupné na:
<http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/EGY> (10.6.2014).

UNDP: Human development Indicators- Tunisia. Dostupné na:
<http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/TUN>, (10.6. 2014)

UNDP: Egypt Human Development Report 2008. Dostupné na:
http://hdr.undp.org/sites/default/files/2008_egypt_nhdr_en.pdf (4.7. 2014).

UN Economic Commission for Africa: The Economic Situation in Egypt in the
Context of Political Instability and Risky Transition. Dostupné na:
<http://www.uneca.org/sites/default/files/publications/note-on-egypten.pdf>
(18.7. 2014).

UNFPA: Egypt-Gender. 30.4.2010. Dostupné na:
<http://egypt.unfpa.org/FCKIMages/file/Gender%20.pdf> (10.6. 2014).

UNICEF: The situatuin of Women and Children. 10.10.2007. Dostupné na:
<http://www.unicef.org/egypt/overview.html>. (10.6. 2014).

UNICEF: Egypt, MENA Gender Equality Profile. 2011. Dostupné na: www.unicef.org/gender/files/Egypt-Gender-Eqaulity-Profile-2011.pdf (10.6. 2014).

UNODC: UN Convention against Corruption. 2004. Dostupné na: https://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/Publications/Convention/08-50026_E.pdf (4.7. 2014) .

UN Women: National Egyptina Women's Chart. Dostupné na: <http://www.unwomen.org/~media/Headquarters/Media/Stories/en/chareregypatianwomenenpdf.pdf>, (8.7. 2014).

UN Stats: Egypt. Dostupné na: <http://unstats.un.org/unsd/pocketbook/PDF/2013/Egypt.pdf> (5.7. 2014).

UPI: Female protersters of the Arab Spring. Dostupné na: http://www.upi.com/News_Photos/Features/Female-protesters-of-The-Arab-Spring/fp/4713/ (8.6. 2014)

UN Women: National Egyptina Women's Chart. Dostupné na: <http://www.unwomen.org/~media/Headquarters/Media/Stories/en/chareregypatianwomenenpdf.pdf> (8.6. 2014).

Program strany al-Wafd pro volby roku 2011. Dostupné na: www.alwafd.org/انتخابات-119378-البرنامج-الانتخابي-لحزب-الوفد , 7. 2014).

U4 The Anti-Corruption Resource Centre: Corruption trends in the MENA Region. Dostupné na: <http://issuu.com/cminorway/docs/302?e=1246952/2737022#search> (3.7. 2014).

Youtube: Veřejný proslov současného prezidenta a bývalého ministra obrany, generála Abd al-Fatáha Sísího. Dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=m205v8DF4eM> (19.7. 2014)

Youtube: Veřejný proslov odvolaného prezidenta Muhammada Mursího. Dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=FFyBpk9eHRw>, (19.7. 2014).

Youtube: Asma Mahfúz. 8.2. 2011. Dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=1JW3m8uwcl4>, (8.6. 2014).

Youtube: Proslov viceprezidenta cUmara Sulajmána 11. 2. 2014. Dostupné na: https://www.youtube.com/watch?v=feF8DGk_O-I (12.7. 2014).

Doporučené doplňující prameny:

International conference on women and the Arab spring. (30. 5. - 31. 5. 2013). Dostupné na: <https://www.facebook.com/pages/International-conference-on-women-and-the-Arab-spring/366603236765399?sk=info> (5.4. 2014).

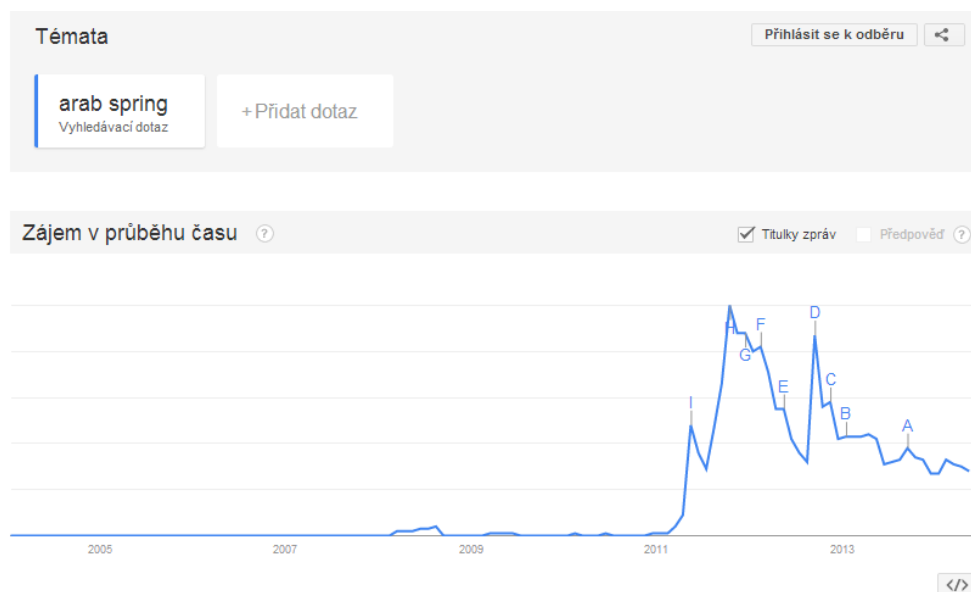
Narating the Arab spring Conference. (18. 2. – 20. 2. 2012), Cairo. Dostupné na: <https://www.facebook.com/events/286048348128075/> (5. 4. 2014).

WIDE: International Conference: “Women’s Rights and Gender Equality amidst the ‘Arab Spring’”. (27. 10. – 28. 10 2011), Brussel. Dostupné na: http://www.peacewomen.org/assets/file/Events/womens_rights_and_gender_equality_amidst_the_arab_springs_challenges_and_lessons_learned_across_regions.pdf (5.4.2014).

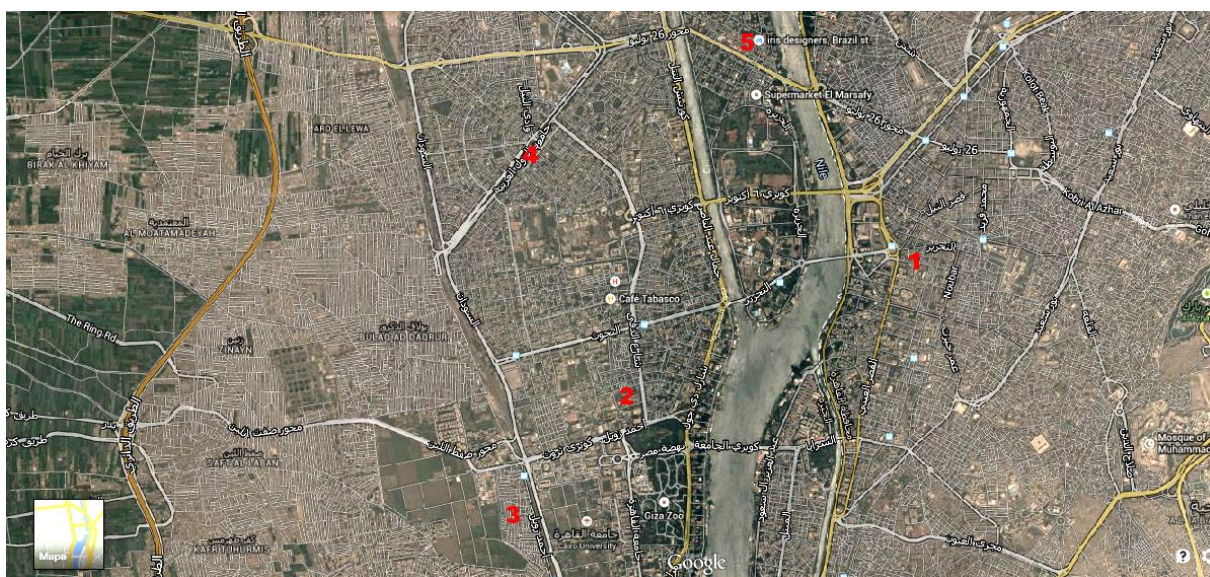
Nazra: Report, Harassment. roky 2012. 2013. Dostupné na: <http://nazra.org/en/terms/sexual-harassment>, (15. 7. 2014).

Sonneveld, Nadia (2011). *Khul’ Divorce in Egypt: Public Debates, Judicial Practices, and Everyday Life*. AUC Press, Cairo.

6 PŘÍLOHY

Příloha č. 1. Real Time Insight Finder Google. Dostupné na: <http://www.google.com/trends/explore?q=arab%20spring&cmpt=date>. (2.6. 2014)

Příloha č. 2 – Mapa Káhiry s lokací rozhovorů. 1) centrum města (ul. Muhammad Mahmúd – univerzitní kampus, Talát al-Harb), 2) Doqqi (převážně Mesaha Sq.), 3) Gíza (převážně Univerzitní kampus) 4) Mohandesín 5) Zmálek – ulice Brazil – Súfí.

kod	Věk	Bydliště	Vzdělání	Sta- tus	Revoluce 25. ledna	Parlament- ní volby	Preziden- t-ské volby	Druhá revoluc e	Místo	Datum	Infor- mace
A	25	Káhira, Gíza	FFAZ - HU	z	ano	ano	ano	ne	Zamalek, Sufí	23.1.2014	NM
B	27	Káhira, Doqqi	UC/P	v	ano	ano	ano	x	Doqqi, Mesaha	20.1.2014	NM
C	22	Káhira, Gíza	UC	s	ano (28.1.2014) ¹	ne	ano	ano	Giza, UC campus	28.1.2014	R., TM
D	25	Káhira, Gíza	UC/P	s	ano	ne	ano	ano	Giza, UC campus	5.2.2014	NM
E	30	Káhira, Moh andesín	VAUC/P	s	ano	ano	ano	ne	Mohandesí n	2.2.2014	NM, TM
F	27	Káhira, Doqqi	UC/P	v	ano	ano	ano	ne	Doqqi, Mesaha Sq.	25.1.2014	R., TM
G	26	Káhira, Gíza	AUC/P	v	ano (28.1.2014)	ano	ano	ne	Mohande- sín	26.1.2014	R, TM
H	25	Káhira, Zam alek	FFAZ- HU	s	ano	ne	ano	ne	Zamalek, Sufí	18.1.2014	NM
CH	25	Káhira, Zamalek	AUC/P	s	ano	ano	ano	ano	Mohamed Mahmúd St.AUC Campus	23.1.2014	NM, TM
I	26	Káhira, Doq qi	UC/P	z	ano	ano	ano	ano	Doqqi, Mesaha Sq.	1.2.2014	NM
J	23	Káhira, Doqqi	AUC	s	ano (28.1. 14)	ano	ne	ano	AUC Campus	29.1.2014	R, TM
K	31	Káhira, Attaba	AUC/P	s	ano	ano	ano	ne	Talat al- Harb	30.1.2014	NM
L	22	Káhira, Zamalek	FFAZ- HU	s	ano (28.1.14))	ne	ano	ne	Zamalek, Sufí	6.2.2014	R, TM
M	26	Káhira, Zamalek	AUC/P	s	ano	ano	ano	ano	skype	27.2.2014	NM, TM
N	27	Káhira, Doqqi	UC/P	z	ano	ne	ano	ne	skype	3.3.2014	NM

AUC - Americká univerzita v Káhiře

UC - Káhirska univerzita

FFAZ UH - Fakulta umění Zamalek, při Univerzitě v Helwánu

s - svobodná, v - vdaná, z - zasnoubená

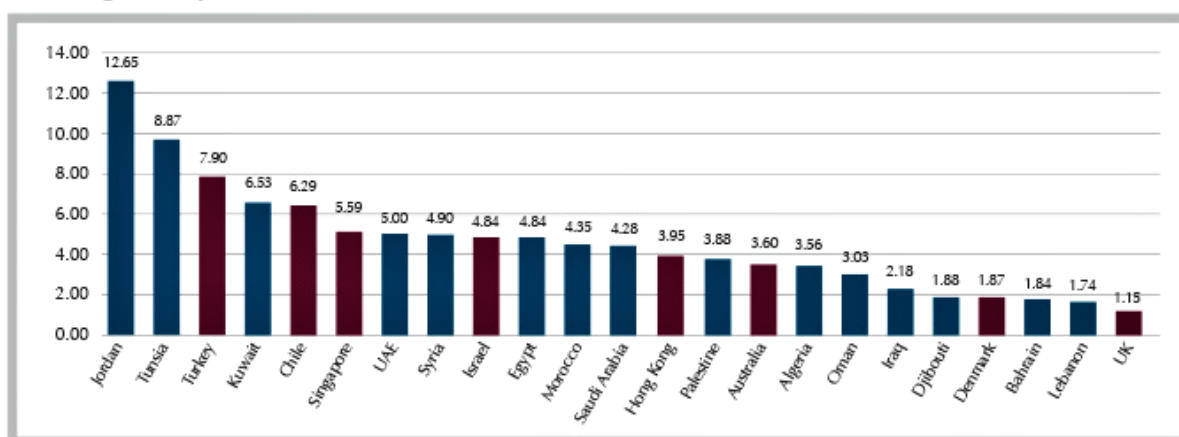
TM - tradiční média, NM - nová média, R – rodina

Příloha č. 3 - seznam informantek

Politické změny	zkorumpovanost režimu (obecně)	15	15	
	nepotismus	12	ne: C, J, L	
	Nedemokratičnost, diktatura, autoritářství	15	15	
	monolitická politická scéna – monopol NDP	15		
	omezování politických svobod	15		
Ekonomické změny	záměrná likvidace občanské společnosti	6	B, E, F, H, I, K	
	vysoká inflace	8	B, E, F, H, CH, I, K, M, N	
	vysoká nezaměstnanost	15		
	protekcionalismus v ekonomice	3	E, K, N	
	zadlužování země	12	ne: C, J, L	
	nerovnoměrné přerozdělování zdrojů	15		
	cenzura	cenzura (obecně)	15	
		politická cenzura v literatuře, kinematografii, hudbě	7	A, B, E, F, CH, I, M
		marginalizace alternativní scény	3	A, H, L
		likvidace undergroundu	4	A, H, L, K
gender	problematika bezpečnostní - sexuální obtěžování	9	A, B, E, F, H, I, CH, M, N,	
	nerovnost příležitostí + pracovních podmínek	2	E, K	
	ženská práva - žena v legislativě	1	K	
	žena v politice	2	E, K	

Příloha č. 4. *Motivace*

Figure 11: New Facebook Users In the Arab Region and Globally (Jan. 5 – Oct. 1, 2011), as Percentage of Population*

* 2011 populations, from United Nations ILO Department of Statistics, <http://laborsta.ilo.org/>, except GCC countries (which used official GCC population data).

Příloha č. 5. Arab Social Media Report: *Mapping Facebook 2011*, Issue 3. Dostupné na: <http://www.dsg.ae/en/asmr3/ASMRGeneralFindings3.aspx>, (9.7. 2014).

Příloha č. 6 Samíra Ibrahím, pro mnohé hrdinka, jejíž umělecky ztvárněnou tvář lze dodnes spatřit v Káhirských ulicích. (Autor: Klára Jedličková, leden 2014)

Příloha č. 7 Tváře mučedníků, kteří zemřeli v boji s bezpečnostními složkami, byli zatčeni a zemřeli ve vězení, či byli umučeni, byly zaznamenány egyptskými umělci (Autor: Klára Jedličková, Káhira 2013)

Příloha č. 8 „ulice mučedníků“ – ulice Muhammad Mahmúd v centru Káhiry (Autor: Klára Jedličková, Káhira 2014)

Příloha č. 9 „ulice mučedníků“ II (Autor: Klára Jedličková, Káhira, 2014)

Příloha č. 10 (Khalil 2011).

Příloha č. 11 (Ibid.)

Příloha č. 12 (Khalil 2011)

Příloha č. 13 (Ibid.)

Příloha č. 14 (Khalil 2011)

7 SEZNAM ZKRATEK

AWSA – Arab Women Solidarity Association

HDI – Human evelopment Index

NDP – National Democratic Party

NGO – Non Government Organisation

OSN – Organizace spojených národů

PWU – Progressive Women's Union

SCAF – Supreme Council od Armed Forces

UNDP – United Nation Developement Programme

8 RESUMÉ

Years 2010 and 2011 were the times, when the big Arab Revolt had started and spreaded throught the region of MENA.

The theme of the, so called „Arab spring“ became the topic of many professional, but also amateur analyssis and articles. Not just the Tv News, or press but also the cyberspace was fulfilled by the informations about the beginning and proces of the revolutions chain.

This text does not concern the topic of the Arab revololt from the historiographical, or political perspective. This works focuses on just the very small part of the big complex problem. The main topic of this thesis could be called: The Women and the revolution of January 25th in Egypt. The most important and most valuable part of the work is the research which was realized in Cairo during January and February of the year 2014. The qulitative research had the form of the in-depth interviews with the representantives of the defined group (egyptian women, age 18-35, Cairo residents, University students of Absolvents, participating at the Revolutionof the January 25th, and voting in one of the elections organized during 2011/2012). Many different themes were touched during those interviews, some of theme were investigated deeply, some of theme were used just as supplements for creating the complex picture.

The result of the interviews helped to answer some of the research questions: Why did the young women participated at the revolution? What were their biggest and most important mitivations? What about the revolutionary goals of the informants? Were there somehow affiliated to the feminist goals and demands? Did the women on the Tarir Sqare demonstrate from their „women possition“ or much more from the possition of the Egyptians and citizens? Is there something as the "shared picture" of the revolution within the group of informants? Those are some of the questions this work is trying to answer, and on their base it tries to present some new questions for the new research.